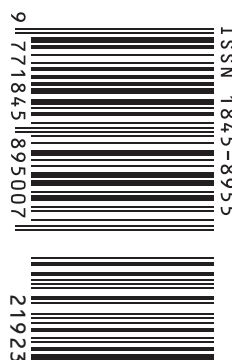


NOVOSTI HOBUCI

#1223

Samostalni
srpski
tjednik

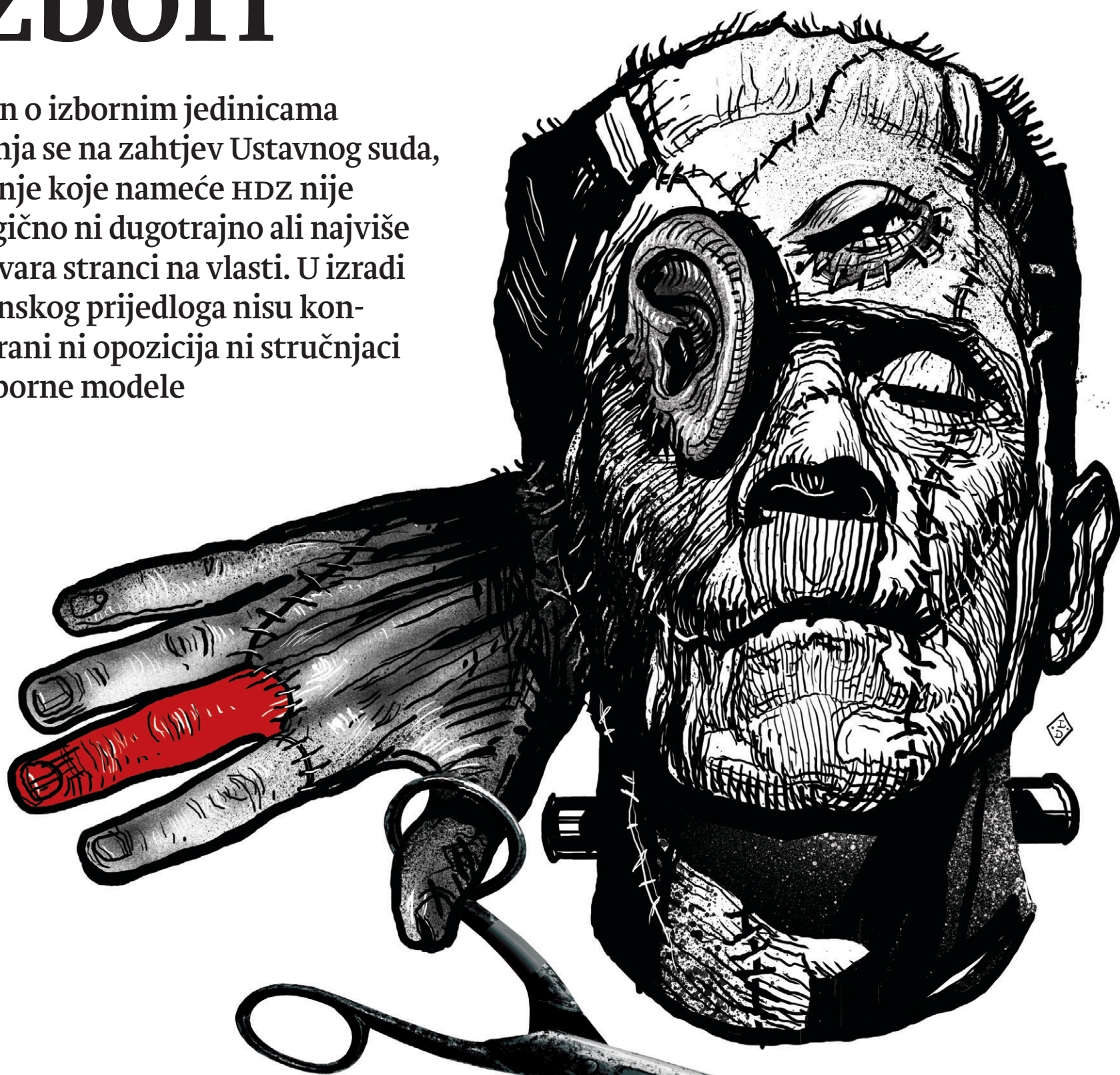
Petak 26/05/2023
1.33€ / 10 kn / 100 din



Operacija izbori

Zakon o izbornim jedinicama mijenja se na zahtjev Ustavnog suda, rješenje koje nameće HDZ nije ni logično ni dugotrajno ali najviše odgovara stranci na vlasti. U izradi zakonskog prijedloga nisu konzultirani ni opozicija ni stručnjaci za izborne modele

str. 3-4.



Crkveno novo ruho

Nadbiskup riječki Mate Uzinić objavio je što je sve činio po pitanju spoznaja o svećeničkom seksualnom zlostavljanju, što je činio DORH i kakav je danas status počinitelja, a nadbiskup đakovačko-osječki Đuro Hranić je zlostavljača Rajčevca, ali i sebe, branio sve dok je to ikako mogao

ZA sve slučajeve s kojima sam upoznat pokrenuo sam potrebne istrage, prijavio državnom odvjetništvu i upoznao nadležni Dikasterij s rezultatima istrage'. 'Neke od ovih prijava su anonimne, što značajno otežava istrage, no i u tim slučajevima učinio sam sve što sam znao i mogao kako bih došao do utvrđivanja istine, a time i pravde za žrtve'. 'Također sam o ovome slučaju obavijestio Županijsko državno odvjetništvo u Rijeci s napomenama da je kvalifikacija koju je priznao optuženi M. Šp. tijekom kanonskog procesa teža od one koju je naveo u svojoj prijavi policiji'. 'Svećeniku M. Ši. pod prijetnjom suspenzije izrekao sam zabranu dolaska u kontakt s maloljetnim osobama te zabranu javnog vršenja svećeničke službe te pokrenuo istragu'. 'Istoga dana svećeniku D. P., pod prijetnjom suspenzije izričem zabranu dolaska u kontakt s maloljetnim osobama, zabranu javnog vršenja svećeničke službe te za vrijeme istrage preseljenje u Svećenički dom'. 'Otvorio sam prethodnu kanonsku istragu prema iznesenim optužbama, koje optuženi niječe. Optuženiku L. L. istog dana, pod prijetnjom suspenzije, izričem zabranu dolaska u kontakt s maloljetnim osobama, zabranu javnog vršenja svećeničke službe te za vrijeme istrage preseljenje u Svećenički dom. Istim dekretom ga razrješujem dotadašnje službe'. 'Pod prijetnjom suspenzije, izričem mu zabranu dolaska u kontakt s maloljetnim osobama, zabranu javnog vršenja svećeničke službe te za vrijeme istrage boravak u samostanu. Istim dekretom razrješujem ga svake dotadašnje službe. Istoga dana poslao sam obavijest Županijskom državnom odvjetništvu u Rijeci o pokretanju prethodne kanonske istrage'. 'Kad se starce miče iz njihovog svijeta, njima se ruši svijet. U takvom stanju u kakvom je bio nisam smatrao da je on prijetnja za okolinu'.

Sve citirane izjave, osim posljednje, dio su izvješća o prijavama i poduzetim radnjama vezano za slučajeve zlostavljanja maloljetnika i odraslih osoba u Riječkoj nadbiskupiji, objavljene su na konferenciji za novinare riječkog nadbiskupa MATE UZINIĆA 22. svibnja.



Riječki nadbiskup Mate Uzinić (Foto: Goran Kovačić/PIXSELL)

Autor posljednje izjave je nadbiskup đakovačko-osječki Đuro Hranić, dao ju je na konferenciji za novinare 21. ožujka. Na toj je konferenciji govorio o slučaju pokojnog svećenika, zlostavljača maloljetnika, ZLATKA RAJČEVCA, a uz ostalo, odgovarao je na novinarska pitanja o tome što sve nije poduzeo nakon što je saznao za zlostavljačku praksu sotinskog župnika. Citirano je odgovor na pitanje zašto ga nije maknuo iz župe kada je Rajčevac bio u kanonskoj dobi za umirovljenje.

Suština u nizu slučajeva o kojima je javno govorio Uzinić i u slučaju koji je do javnosti dopro zahvaljujući novinaru Novosti HRVOJU ŠIMIČEVIĆU je identična: riječ je o svećeničkom seksualnom uznemiravanju i zlostavljanju djece i maloljetnika. Razlika je u reakciji. Uzinić je iscrpno (na 16 stranica) objavio što je sve činio otkako je nadbiskup riječki po pitanju svećeničkog seksualnog zlostavljanja, okolnosti zlodjela, što zna o tome što je činilo Državno odvjetništvo po prijavama i kakav je danas status počinitelja. Hranić je branio Rajčevca (ali i sebe) i time minorizirao ono što je on činio djeci, sve dok je to ikako mogao. Spomenuta Hraniceva konferencija za novinare bila je sazvana, kako je navedeno u pozivu, 'budući da jedan novinar već duže vrijeme u javnosti iznosi poluistine te neutemeljene optužbe na račun mons. Đure Hranice'. Ispričao se tek jedanaest dana poslije konferencije za novinare, a da bi se ispričao bila je potrebna serija članaka u Novostima, konferencija za novinare i dodatan pritisak

Apostolske nuncijature na čelu s nadbiskupom GIORGIOM LINGUOM.

U Uzinićevu izvješću opisuje se devet slučajeva, pet ih se odnosi na optužbe za zlostavljanje maloljetnika. Konkretno je riječ o svećeniku M. Šp. kojega se sumnjiči da je seksualno zlostavljao 13 dječaka u dobi od šest do 13 godina. Svećenik M. Š. anonimno je optužen da je više maloljetnika slao neprikladne SMS poruke, a jednu je maloljetniku neprimjereno dodirivao. Svećenik D. P. je sumnjičen za kaznena djela protiv maloljetne osobe. Svećenik L. L. je optužen da je u dva navrata, ukupno osam godina, slao neprimjerene poruke maloljetnicama i zavedio ih, a svećenika J. P. je za zlostavljanje maloljetnice prijavila njena majka.

Uzinić, ne samo nadbiskup riječki nego i predsjednik Povjerenstva Hrvatske biskupske konferencije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba, je itekako svjestan kakvu štetu Katoličkoj crkvi mogu nanijeti slučajevi svećeničke pedofilije i njenog zataškavanja. Uzinić zasigurno dobro zna kakvu je štetu – moralnu, reputacijsku, u broju vjernika i financijsku – pretrpjela Katolička crkva u Sjedinjenim Američkim Državama i Irskoj upravo zbog toga. Povjerenstvo kojemu je na čelu Uzinić objavilo je 6. svibnja na mrežnim stranicama HBK dva priručnika (oba su prijevod talijanskih priručnika) o tome kako

postupati u slučaju svećeničkog seksualnog zlostavljanja: 'Rane zlostavljanja' i 'Primjeri dobre prakse za prevenciju i zaštitu maloljetnika u župi – Priručnik za učitelje, odgojitelje i pastoralne radnike'.

Čini se da u slučaju Uzinića nije riječ samo o utilitarnom stavu, niti o pukoj zabrinutosti zato što pojedini svećenici krše šestu Božju zapovijed (ne sagriješiti bludno). Višekratno je govorio o tome da žrtve moraju biti na prvom mjestu (što je nemala razlika u usporedbi s Hranicom), na konferenciji za novinare u ponedjeljak bio je vidno dirnut i potresen u trenutku kada je trebao izgovoriti da je najmlađe dijete, žrtva svećenika-zlostavljača, imalo šest godina. Za razliku od Hranice on novinare i medije ne proziva za širenje poluistina o njemu i njegovom dijecezanskom svećeniku Rajčevcu već im zahvaljuje za pomoći u razotkrivanju slučajeva svećeničkog seksualnog zlostavljanja. Uzinić ima i prijedloge koji iskoračuju iz crkvenog djelokruga. Javno se zalaže ('apeliram i na građanske i na crkvene zakonodavce') da se ukine zastara za slučajeve zlostavljanja.

Nadbiskup riječki na glasu je kao predvodnik progresivne struje u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj još od vremena kada je bio biskup dubrovački. Kao i svakom nadbiskupu cilj mu je zaštititi Crkvu, a reklo bi se da su za njega dobre metode zaštite empatija, zaštita i pravda za žrtve. Dakle, nije riječ o pukoj zaštiti Crkve nego i humanosti, razumijevanju žrtve i kažnjavanju počinitelja. Svjestan je nesavršenosti Katoličke crkve, ali ju i štiti. Na konferenciji za novinare je izjavio da se ne bio 'usudio reći da se zataškava' čime je zapravo rekao da ne isključuje mogućnost da se unutar Katoličke crkve, ogranka u Hrvatskoj, slučajevi svećeničkog seksualnog zlostavljanja zataškavaju. Kazao je i da nitko ne voli pokazati svoje prljavo rublje, čime je, pak, potvrdio da je svjestan toga da se Crkva ponaša po logici po kojoj se ponaša svaka druga organizacija, ali je i svjestan toga da su slučajevi svećeničkog seksualnog zlostavljanja 'ne samo prljavo rublje, ovo je puno teže od toga'. A što se dosadašnje razlike između Uzinića i Hranice tiče, možemo zaključiti – Uzinić drumom, Hranic šumom. ■

IMPRESSUM

Godina xxiv / Zagreb | petak, 26/05/2023

NOVOSTI #1223

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNIKE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić,
Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor
Ivančić, Sinan Gudžević,
Boris Rašeta

REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin (urednik
Internationale), Dragana
Bošnjak, Milan Cimeša,
Zoran Daskalović, Ivica
Đikić, Tena Erceg, Dragan

Grozđanić, Mirna Jasić
Gašić, Nenad Jovanović,
Vladimir Jurišić, Anja
Kožul, Igor Lasić, Bojan
Munjin, Tamara Opačić,
Luj Parežanin, Ivana
Perić, Srećko Pulig, Hrvoje
Šimičević i Nataša Škaričić

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir
Bralić, Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com



Plenković - radosno
ubacivanje glasačkog
listića u glasačku kutiju
(Foto: Davor Puklavec/
PIXSELL)

Izborni skroj

Zakon se mijenja na zahtjev Ustavnog suda, rješenje koje nameće HDZ nije ni logično ni dugotrajno, ali najviše odgovara stranci na vlasti. U izradi važnog izbornog zakona nije konzultirana opozicija, a nisu konzultirani ni ustavni pravnici ni stručnjaci za izborne modele

ANDREJ PLENKOVIĆ nije pokazao znakove dozivanja političkom poštenju i boljim demokratskim običajima: ustrajao je na tome da novi Zakon o izbornim jedinicama – koji bi, prema nalogu Ustavnog suda iz veljače ove godine, trebao biti usvojen do 1. listopada – izgasa HDZ-ova parlamentarna većina mimo ikakvih konzultacija s parlamentarnom opozicijom i bez razmatranja stavova ustavnih pravni-ka i politologa specijaliziranih za izborne modele, dakle, kao da je riječ o bilo kakvom zakonu, a ne o aktu koji značajno utječe na ishod izbora. To znači da će jedna stranka, trenutačno vladajuća, uz pomoć svojih koalicijskih partnera, propisati pravila igre, ili ozbiljan dio pravila igre, za sve ostale stranke koje će sudjelovati na izborima, neovisno o tome što te ostale stranke misle o pravilima. HDZ je, naravno, odabrao onu strukturu i granice izbornih okruga koji najviše idu u prilog HDZ-u, a za odabir takvog rješenja bila je zadužena partijska komisija koju su činili VLADIMIR ŠEKS, KARLO RESSLER, IVAN ANUŠIĆ i IVAN MALENICA. Mada će pojedini biti otkriveni u četvrtak, kad ovaj broj Novosti bude u štampariji, poznato je da će i dalje postojati deset izbornih jedinica – uz jedinicu u kojoj glasaju hrvatski državljani koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj i jedinicu u kojoj se biraju politički predstavnici nacionalnih manjina – a u tih deset okruga i dalje će se birati po 14 saborskih zastupnika, no granice nekih jedinica bit će izmijenjene da bi se zadovoljio zahtjev Ustavnog suda prema kojem broj glasača u deset izbornih područja ne smije odstupati više od pet posto. Odstupanja su na posljednjim četirima parlamentarnim izborima znala biti i debelo iznad 15 posto, što hoće reći da je glas u nekim krajevima Hrvatske, ponajprije u Slavoniji, znatno vrjedniji od glasa u nekim drugim dijelovima zemlje, primjerice u Dalmaciji. Izračuni su, međutim, opet bazirani na sasvim nepouzdanoj Popisu birača umjesto na pouzdanijem Popisu stanovništva 2021. godine.

Plenković je ponudio nevjerojatno objašnjenje za odluku da formira strogo stranačku umjesto međustranačke komisije koja bi pokušala doći do modela oko kojeg bi se suglasila velika većina relevantnih političkih organizacija, kao što je to više-manje bilo 1999. godine, kad je uspostavljen sustav koji je još uvijek na snazi. Premijer i predsjednik HDZ-a rekao je da su opozicijske parlamentarne stranke odbile njegov poziv na razgovor poslije parlamentarnih izbora u srpnju 2020., što je bio diskvalifikacijski faktor za sve buduće sastanke i konzultacije s opozicijom. Istina je, uzgred, da su opozicijski prva-

ci tada odbili pojedinačne sastanke sa šefom HDZ-a i da su tražili zajednički razgovor svih čelnih ljudi opozicije s izbornim pobjednikom, na što ovaj nije pristao. Plenković ima identično objašnjenje i za ignoriranje višekratnih poziva predsjednika Republike ZORANA MILANOVIĆA da se sazove sjednica Vijeća za nacionalnu sigurnost: Milanović je, naime, otklonio premijerov poziv da se VNS sastane 24. veljače prošle godine, na dan kad je počela ruska invazija na Ukrajinu, i to je otad Plenkovićev argument za odbijanje sjednice VNS-a, tijela koje se mora sastati najmanje jednom godišnje da utvrdi smjernice djelovanja civilnog i vojnog sigurnosno-obavještajnog aparata. Ta njegova kvaziargumentacija, koja je eventualno primjerena nižim razredima osnovne škole, služi samo kao paravan za vladarsku samovolju čiji je smisao u osvajanju još jednog mandata na vlasti. Da bi ostvario taj cilj, Plenković neće

Plenković je ponudio nevjerojatno objašnjenje za odluku da formira strogo stranačku umjesto međustranačke komisije za izradu zakona. Rekao je da su opozicijske stranke odbile njegov zahtjev za razgovor nakon parlamentarnih izbora 2020. godine, a za profesore ustavnog prava i stručnjake za izborni sustav je rekao da su povezani s ljevicom ili glasaju za lijeve stranke

Nikola Grmoja (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)



prezati ni od čega, jer su idući parlamentarni izbori, koji će se održati 2024., presudni izbori iz perspektive njegovih osobnih političkih ambicija: izborni gubitnici na domaćem terenu teško mogu računati na najviše položaje u Bruxellesu.

Što se tiče širokog zaobilaženja svih profesora ustavnog prava i svih stručnjaka za izborni sustav, premijerovo opravdanje jednako je bizarno. Ustvrdio je da se listom radi o ljudima koji su povezani s ljevicom ili glasaju za lijeve stranke, što je netočno i u osnovi nebitno, pa su utoliko njihovi prijedlozi motivirani političkim sklonostima, a ne stručnom i zdravorazumskom argumentacijom. Predsjednik Vlade, dakle, bez ikakvog zazora javno priznaje da ga ne zanima mišljenje bilo koga izvan HDZ-a, a pritom ovdje nije riječ o tome tko će biti ministar u HDZ-ovoj vladi nego o tome po kojim će se pravilima birati buduća vlast. Zašto to čini? Zato što može i zato što vjeruje da takvim ponašanjem šalje poruku HDZ-u i HDZ-ovim glasačima da ga ništa neće pokolebati u borbi za interese najdraže partije te da je dovoljno politički snažan da može što god hoće. Istu funkciju, funkciju dokazivanja da nije slabiji, ima i Plenkovićevu sad već ovisničko inzistiranje na produžavanju sukoba s Milanovićem.

Bilo je puno logičnije i vrijedilo bi znatno duže da se Zakon o izbornim jedinicama izmijenio na način da su fiksirane granice izbornih jedinica – i to tako da, kao što je naložio Ustavni sud, prate granice velikih administrativnih cjelina (županija i gradova) i prirodnih regija – a da varira broj zastupnika po jedinici, ovisno o broju stanovnika i demografskim kretanjima. HDZ se, međutim, nije opredijelio za tu opciju, jer se odmah bio pobunio IVAN ANUŠIĆ, potpredsjednik HDZ-a i osječko-baranjski župan, s obzirom na to da bi u toj varijanti u dvjema slavonskim izbornim jedinicama, najviše demografski oklaštrenima u proteklih petnaestak godina, bilo birano manje od 28 zastupnika. To je bio i jedini razlog

koji je Anušića doveo u HDZ-ovu komisiju predvođenu Šeksom. Plenković se, uza sve ostale razloge za modificiranje granica izbornih jedinica, nije htio zamjeriti slavonskom HDZ-u i dodatno ojačati poziciju Ivana Anušića kao svog najozbiljnijeg unutarstranačkog konkurenta. Rezultat toga jest da će u istoj jedinici biti, na primjer, Novska, Bakar, Obrovac i Vir.

Kako se opozicija može efikasno suprotstaviti HDZ-ovoj nakani da skroji izborna pravila po svojoj mjeri? Parlamentarna rasprava i davanje amandmana na prijedlog Šeksove grupe ne mogu polučiti nikakav opipljiviji efekt: saborska većina dovoljno je čvrsta da u rujnu ili najkasnije početkom listopada izgasa inženjering smišljen u HDZ-u. SANDRA BENČIĆ, zastupnica platforme Možemo! i DALIJA OREŠKOVIĆ, zastupnica Centra, nedavno su dale naslutiti da nije isključena ni opcija referendumske inicijative koja bi spriječila HDZ-ov naum. Usput, potpuno su zamrli razgovori vlasti i opozicije o promjenama Ustava u dijelu koji regulira pitanje referenduma: Plenković bi i to riješio sam, ali za ustavne intervencije potrebna mu je dvotrećinska većina u Saboru. Referendumska solucija, međutim, ne čini se naročito realnom ponajprije zbog nemogućnosti glavnih opozicijskih stranaka da se ujedine u takvoj akciji. 'Ne vjerujem da je ljevica uopće hrabra i sposobna iznijeti to prikupljanje potpisa. Mi iz Mosta smo to bili i skupili smo potreban broj potpisa, ali bilo je to u razdoblju bijesa građana zbog ukidanja sloboda tijekom pandemije. Nisam siguran da su izborne jedinice baš toliko zanimljive ljudima. Moj je stav da bi ih se moglo privući pitanjem o zakonskom uvođenju obaveznog ili elektroničkog glasanja. Osim toga, u oporbi imamo različite prijedloge o izbornim jedinicama. Mostu bi najviše odgovaralo da je cijela Hrvatska jedna izborna jedinica i ne vjerujem da se svi možemo dogovoriti o modelu za koji bi se prikupljalo potpise', izjavio je NIKOLA GRMOJA iz Mosta za Novi list.

Grmojine procjene vjerojatno su točne: bilo bi jako teško u dva tjedna prikupiti oko 400 hiljada potpisa na temi koja je velikoj većini građana, ipak, suviše apstraktna, čak kad bi se lijeva i desna opozicija uspjele dogovoriti o zajedničkoj akciji i o zajedničkom konceptu izbornih jedinica. Ako bi se samo ljevica upustila u referendumsku avanturu, izložila bi se velikom riziku od neuspjeha, a to im je najmanje potrebno uoči izbora. U javnosti se spominjala i mogućnost opozicijskog bojkota izbora, što je samo teoretski scenarij, jer bi se opozicija oko toga još teže usuglasila nego oko prikupljanja potpisa za referendum. Plenković je svjestan da se radi o pitanju na kojem se ne mogu mobilizirati široke narodne mase, pa može sebi dozvoliti da ponižava opoziciju i javnost tako što ne želi ni čuti nikoga i ništa izvan svoje stranke: računa, rekosmo, da će mu to podići autoritet među članovima i simpatizerima HDZ-a i pritom vjerojatno ima pravo, jer u toj populaciji nisu na osobitoj cijeni političko poštenje i minimalna korektnost prema suparnicima. ■



Sastanak oporbe o izbornim jedinicama održan proljetos u Saboru (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Народни преокрет

Велики просвједи изазвани масовним убојствима у Србији нагнали су предсједника Вучића да убрза оснивање широког надстраничног политичког фронта Народни покрет за државу

Политичка Србија одлучила је на масовним уличним демонстрацијама лијечити трауме с којима су се држава и друштво суочили након два масовна убојства дјеце и младих људи. Спонтана просвједна шетња грађана ‘Све мора да стане’, која је одмах након масовних убојстава иницирана и осмишљена на друштвеним мрежама, у међувремену је претворена у још масовније опозицијско-грађанске демонстрације ‘Србија против насиља’ на којима се покушава прикупити критична маса грађана за смјену власти Вучићевих напредњака и њихових коалицијских партнера.

На масовне београдске шетње против насиља, власт је одговорила организовањем својег масовног митинга ‘Србија наде’. ‘Митинг наде’ одржава се у петак, 26. свибња, на истоме мјесту у средишту Београда и у термину у којем су се протеклих тједана одржавале опозицијске просвједне шетње. Поштујући законе физике, опозиција је своју просвједну шетњу пребацила за дан послје како се двије масовне демонстрације не би, барем засад, чеоно судариле на београдским улицама.

Суботња четврта по реду опозицијско-грађанска шетња против насиља одржат ће се паралелно с Изванредном скупштином Српске напредне странке. Предсједник Србије Александар Вучић најавио је да ће се на тој скупштини повући с функције предсједника СНС-а, али и службено објавити оснивање нове надстраничке политичке организације Народни покрет за државу. Оснивање масовног ‘државотворног и националног покрета за опстанак и напредак Србије’ Вучић је почео најављивати још лањске јесени. Протеклих мјесеци увјеравао је јавност да ће ‘народни покрет’ као његово ново политичко чедо прохватити концем липња и то мјесец дана након што се повуче с функције предсједника напредњака.

Сељење са страначке на лидерску позицију ‘народног покрета’ Вучић до сада није прецизно и јасно објаснио јавности. Из његових честих јавних политичких сеанси могло се тек посредно ишчитавати да нову политичку организацију ствара због тога што очекује да ће Србија ући у ‘тежак период’ кад и ако косовске власти коначно започну реализирати Бриселски и Охридски споразум, односно након што омогуће формирање српске мањинске територијалне, политичке и културне аутономије на Косову. Конституирањем Заједнице српских опћина уклонит ће се и највећа препрека за провођење свих осталих одредби Бриселског и Охридског споразума, међу којима су и оне које Србија мора проводити и којима



Александар Вучић (Фото: Марко Ђурица/PIXSELL)

се, између осталог, обавезала да се неће противити учлањивању Косова у међународне организације и институције.

Премда Вучић тврди да је прихватајући Бриселски и Охридски споразум свим његовим међународним покровитељима рекао да док је на власти у Србији неће пристати на чланство Косова у Уједињеним народима, што би ставило тачку на статус Косова као неовисне државе, очито је да зазира од реакција у Србији и на пасивно држање његове власти при учлањивању Косова у све друге међународне организације јер ће се у том процесу косовска државна неовисност још чвршће укорјењивати на међународној политичкој сцени. Лидера напредњака изгледа поготово брине хоће ли то потакнути тектонске промјене у Српској напредној странци коју је дуље од десетљећа предводио до увјерљиво већинских изборних победа на скоро свим изборима у Србији. Вучић се по свој прилици плаши да евентуалну побуну због Косова у редовима напредњака као њихов неупитни лидер неће моћи контролирати и сузбијати, па помоћ са стране тражи оснивањем Народног покрета за државу.

Масовна убојства дјеце и младих људи, међутим, Вучићев ‘косовски проблем’ гурнула су у страну, а у први план изbacила побуну грађана и опозиције против његове власти због насиља које се десетљећима ваљало Србијом и сада на најбруталнији начин продрло у једну од београдских школа и на мирно окупљање младих у селима крај Младеновца. Умјесто очекиваног ‘тешког периода за Србију’ због Косова, Вучићу и његовој коалицијској власти ‘тежак период’ је стигао на крилима масовне опозицијско-грађанске побуне због насиља. Нашавши се у непланираном шкрипцу, Вучић је посегнуо за оним што му се нашло при руци – понешто је убрзао оснивање Народног покрета за државу, сада

и као бране против покушаја опозиције да потакнута грађанском побуном против насиља на улици сруши његову коалицијску власт. Атак опозиције притом му је олакшао добијање пуне подршке СНС-а за оснивање нове политичке организације јер ће она и њима помагати у новом кругу сукобљавања с политичком конкуренцијом.

Вучићев Народни покрет за државу добио је нову димензију, ширу од оне која му је изворно била намијењена. Умјесто да буде брана против побуне због уступака новом кругу међународне промоције Косова, сада се успоставља и као надстранички и вишестранички фронт против побуњених грађана и њихових удруга и покрета те оног дијела опозиције који је зграбио прилику и преузео организацију београдских уличних просвједа. Но док је Вучић смјеста кренуо у окупљање политичког фронта ширег од онога који је до сада предводио као лидер коалицијске власти напредњака, социјалиста, представника националних мањина и још неколико мањих странака, међу опозицијским странкама које су се од прошлих избора разврстале у неколико колона тек се почело вагати да ли им је боље да наставе свака својим путем или да и оне крену у оснивање великог опозицијског фронта који ће ући у ринг с Вучићевим Народним покретом за државу.

Седам-осам опозицијских странака које су се отворено прихватиле организације уличних просвједа засад се држе у неколико лабилније повезаних савеза. Странка слободе и правде иде руку под руку с Покретом слободних грађана, Демократска странка настоји се чвршће повезати са зелено-лијевим странкама, међу којима предњачи бивши покрет Не давимо Београд, сада под именом Морамо, а њих се држи и странка умировљеног генерала Здравка Поноша. У том

друштву своје мјесто тражи и ЈЕРЕМИЋЕВА Народна странка. Десна опозиција држи се пак по страни, иако су и њихови представници виђени међу судионицима просвједних шетњи. И њих су затекли масовни просвједи против насиља јер су се на побуну против Вучићеве власти спремали због Косова, а сада би га морали рушити заједно с идеолошким противницима из лијево-либералних странака који су стали на чело грађанског бунта и који су заправо углавном склони подржати реализацију Бриселског и Охридског споразума, па и увођење санкција Русији ради бржег приступања Србије у чланство Еуропске уније.

Вучићева најава да ће уличну политичку терапију трауматичних посљедица насиља покушати окончати изванредним парламентарним изборима већ на почетку ове јесени, а не као што је најављивано у прољеће следеће године кад се одржавају редовни локални избори, додатно је отежала опозицијски труд да политички капитализира масовне демонстрације грађана и до следећих избора преусмјери бирачку воду на свој млин. Ако Вучић доиста већ у рујну на изборе поведе Народни покрет за државу заједно са свим странкама и грађанима који ће му приступити, опозицији неће преостати друго него да те изборе бојкотира или да се преко ноћи окупи у хетерогени идеолошко-политички савез како би се фронтално супроставио Вучићевом ‘државотворном и националном покрету за очување и напредак Србије’.

Опозиција засад не жели чути за одржавање избора већ до почетка ове јесени јер јој се чини да би одржавањем масовних просвједа у дужем раздобљу купила вријеме у којем ће дефинирати заједничку политичку платформу на којој ће побуњене грађане претворити у своје бираче. Но истовремено не може бити сигурна ни да би њезино фронтовско окупљање било лакше кад би се спојиле масовне побуне против насиља и оне које би изродио почетак конкретне реализације Бриселског и Охридског споразума којом би се Косово истовремено додатно државно осамосталило, али преко српске мањинске аутономије и чвршће него до сада институционално везало уз Србију. Спајање тих двају побуна вјероватно би резултирало новим мјешањем карата у Вучићевом Народном покрету за државу, али и барем једнаким преслагавањима у опозицији. Зато је изгледно да би масовне уличне политичке терапије могле потрајати све док се владајући и опозиција ипак не договоре кад ће их и под којим увјетима окончати на изванредним изборима, иако и у редовима једних и других има и оних који као рјешење зазивају масовни окршај на улици. ■

IVAN ČOLOVIĆ Vučić nema šta da kaže ljudima koji su izgubili decu

Ma koji problem da se pojavi u Srbiji, Vučić će njegov značaj umanjiti, relativizovati, podsećajući nas, opominjući nas, optužujući nas da smo zaboravili, da postoje mnogo važniji problemi, problemi odbrane od neprijatelja, a pre svega problem svih problema – Kosovo. Ovoga puta ta uvežbana i oprobana retorika nije se dala primeniti. Probao je ponešto od toga, ali nije bilo dovoljno

IVAN ČOLOVIĆ ugledni je srpski etnolog i antropolog te urednik kultne 'Biblioteke XX vek' koja je u više od pola stoljeća postojanja objavila oko 250 knjiga. Među njegovim brojnim knjigama posebno valja istaknuti 'Divlju književnost: Etnolingvističko proučavanje paraliterature', 'Bordel ratnika' i 'Za njima smo išli pevajući: junaci devedesetih'. S Čolovićem smo razgovarali o zbivanjima u Srbiji nakon višestrukog ubojstva koje je maloljetnik počinio u beogradskoj Osnovnoj školi Vladislav Ribnikar.

Velike traume obično ujedinjuju zemlju. Dojam je da je velika trauma, posebno ubojstva u Osnovnoj školi Vladislav Ribnikar, razjedinila Srbiju. Kako to tumačite? Tačno je da su različite reakcije i različita tumačenja uzroka ovih tragičnih događaja

jasno pokazale linije podela u srpskoj politici i u srpskom društvu. Tu i nije bilo nekih većih iznenađenja. Na jednoj strani su se našli VUČIĆEV režim, Srpska pravoslavna crkva i nacionalističke stranke i nacionalistička kulturna elita. Oni su uzroke ove tragedije našli na Zapadu. Krive su, rekli su, zapadne vrednosti koje su navodno zatrovale mlade srpske duše. A za njih se zapadne vrednosti svode na drogu i pucačke video igre. Na drugoj strani, su se našle prozapadne političke stranke i nevladine organizacije koje uzroke ove eksplozije nasilja vide u Vučićevom režimu i njegovim saveznicima, jer je politika tog režima politika nasilja, jer je kultura tog režima kultura nasilja, jer je jezik tog režima jezik nasilja. Dakle, nasilje se, kaže proevropska opozicija, ovde godinama neguje i praktikuje, akumuliralo se toliko da je na kraju moralo da eksplodira. Čir je pukao.

Ipak, ne bih rekao da su ovi tragični događaji razjedinili Srbiju. Oni su izazvali proteste protiv nasilja u kojima učestvuje dosad neviđen broj ljudi. To nije slika u žalosti ujedinjene zemlje, ali je slika u žalosti i protestu protiv nasilja ujedinjenih ljudi, ujedinjenog naroda, ujedinjenih građana. Oni već godinama nisu pokazivali da ih nešto može pokrenuti i zbližiti, pa se stekao utisak da su se pomirili sa postojećim stanjem stvari, da za promene nisu spremni ni raspoloženi. Zato je nepregledna masa ljudi na ulicama Beograda i drugih gradova u Srbiji i mene iznenadila i naterala me da sam manje pesimizma očekujem šta će dalje biti.

Ubojstvo u školi postaje prvorazredno političko pitanje, a metoda političke borbe su prosvjedi i skupovi. Koliko je ovim događajima uzdrman Vučić?

Nesumnjivo je uzdrman. A da li je ozbiljno uzdrman pokazaće događaji koji slede. Vučića su uzdrmala nečuvena ubistva dece u državi kojom on već godinama neprikosnoveno i u stvari lično vlada. Ali, još više od toga, Vučićevu vlast je uzdrmala, poljuljala njegova reakcija na vest o ovoj tragediji. I ljudi koji od njega ne očekuju ništa dobro, ipak su bili iznenađeni i skandalizovani. Umesto da uradi ono što rade valjda svi predsednici država kad se u njihovoj zemlji dogodi neka velika nesreća, da što pre ode na mesto nesreće, pokloni se žrtvama, izjavi saučešće ožalošćenima i da traumatizovanoj javnosti uputi neku umirujuću reč, Vučić se pojavio na konferenciji za medije i u beskonačnom, nepovezanom, neumesnom monologu pokušao da objasni da je u stvari sve u redu, da, kako će kasnije reći premijerka BRNABIĆ, 'sistem nije zakazao'. Tako smo, posle strašne vesti o ovoj nesreći, od našeg predsednika dobili ovaj nesrećni govor.

Miting srpskog sveta

Psiholozi i psihijatri reći će da li je za ovakvu Vučićevu reakciju odgovoran sklop njegove ličnosti. Ja razloge što je on ovako nesrećno, ovako skandalozno reagovao vidim u njegovom političkom iskustvu, u skučenom repertoaru njegove retorike. On je odavno usavršio govor o patnjama i stradanjima srpskog naroda čiji su vinovnici naši 'vekovni neprijatelji' na Zapadu ili u susedstvu. I taj govor on uspešno primenjuje u raznim prilikama. Ma koji problem da se pojavi u Srbiji, on će njegov značaj umanjiti, relativizovati, podsećajući nas, opominjući nas, optužujući nas da smo zaboravili, da postoje mnogo važniji problemi, problemi odbrane od neprijatelja, a pre svega problem svih problema – Kosovo. Ovoga puta ta uvežbana i oprobana retorika nije se dala primeniti. Probao je Vučić i ponešto od toga, ali to nije bilo dovoljno. Videlo se da se ne snalazi, da su mu reči žalosti, saučešća i utehe strane, da nema šta da kaže ljudima koji su izgubili decu.

Je li Vučić u strahu od prosvjeda? Podsjećaju li ga oni na prosvjede 1996. i 1997., nastanak Otpora i drugog što je, uz ostale okolnosti, dovelo do pada Miloševića? Vučić se i ovom prilikom setio MILOŠEVIĆA. Setio se velikih mitinga koje je Milošević organizovao krajem osamdesetih. Najavljujući 'najveći skup u istoriji Srbije', koji njegova stranka organizuje 26. maja, i želeći njime pokazati da ima više pristalica od opozicije, Vučić je rekao da to možda neće biti tako veliki miting kao onaj koji je Milošević organizovao 28. juna 1989. na Gazimestanu, ali da će biti veći od mitinga u Beogradu 19. novembra 1988. godine, koji je ostao zabeležen kao 'miting na Ušću'. Kao što je primetio novinar Vremena SLOBODAN GEORGIJEV, Vučić je ovim pokazao da je i dalje vezan za Miloševićev režim.

Ali, on nije ništa rekao o protestima opozicije u zimu sa 1996. na 1997., koje vi pominjete, niti o Miloševićevom pokušaju da te proteste oslabi i eventualno razbije tako što je 24. decembra 1996. u Beogradu organizovao kontramiting, skup svojih pristalica, uglavnom onih iz unutrašnjosti, koje je njegova stranka autobusima dovela u Beograd. Razumljivo je što je Vučić izbegao da se pomeni taj Miloševićev kontramiting, jer se on neslavno završio. Ali to ga, kao što vidimo, neće sprečiti da pokuša isto, uveren da može u Beograd dovesti ili, tačnije rečeno, u Beograd doterati daleko više ljudi nego što je to mogao Milošević. Stižu ovih dana vesti da Vučićevi aktivisti za svako mesto, za svaku



firmu, za svaku ustanovu određuju broj ljudi kojima oni treba da popune autobuse za Beograd. Takođe, priprema se i dopremanje ljudi i iz susednih zemalja i u tu svrhu rentiraju se i autobusi iz inostranstva. Dakle, Vučić najavljuje nešto dosad neviđeno, svesrpski miting, miting takozvanog srpskog sveta.

Mediji oštro kritiziraju reality showove poput Zadruga i sličnih kao uzročnike događaja, isti mediji koji su takve emisije donedavno emitirali, poput Happy tv. Na udaru kritike je i internet, odnosno društvene mreže kao rasadnik nasilja. Koliko je to tačno, koliko je dio medija sam doprinio društvenom stanju u Srbiji, a koliko je to, u ovom trenutku, manifestacija antizapadnog refleksa?

Mislim da tu treba razlikovati dve kritike medija. S jedne strane, imamo kritiku upere-nu protiv elektronskih medija i društvenih mreža koja kaže da su oni po svojoj prirodi, po svom ustrojstvu, ili po svom zapadnom poreklu, štetni i opasni. S druge strane, imamo kritiku onoga što se tim medijima i tim mrežama prenosi. Neko će me podsetiti na MAKLUANA i njegovo 'medij je poruka', a ja ću na to odgovoriti da je Makluan u pravu, ali da je u pravu i onaj koji će dodati: i gazda medija je poruka. Nešto veći problem gazda-ma prave društvene mreže, ali i tu se oni sve bolje snalaze. Tako, da zaključim, između onoga što će neki političar poručiti u svom nalogu na fejsbuku ili nekoj dugoj meži i onoga što će napisati u članku u Politici nema suštinske razlike. Kad je reč o *reality showovima* oni su pre slika srpske politike, na primer, slika zasedanja Narodne skupštine, nego što su sa Zapada uvezena slika vulgarnosti i nasilja na koju se srpska politika i srpski parlament ugledaju.

Rasprava o događajima zbiva se svugdje, ponajmanje u institucijama poput parlamenta. Zašto?

Zato što su najvažnije institucije u rukama režima, u rukama vladajuće stranke, njenih pristalica i korumpiranih poslušnika. Oni za pravu raspravu nisu zainteresovani. Kad je reč o parlamentu, gde ima i poslanika iz opozicije, strategija režima je u tome da se raspravu blokira, opstruira i pretvori u svađu. Oni koji prate prenos zasedana srpskog parlamenta na televiziji, treba da zaključie: šta će nam ovo, gde je naš predsednik da razjuri ovo društvo.

Miloševićev šinjel

Takođe, režim se trudi da prave rasprave nema ni u medijima, ali to mu sve teže polazi za rukom. Kako svedoči novinarka JELENA ZORIĆ, nekada su se ljudi plašili da joj bilo šta kažu, jer su videli da radi za neki od retkih nezavisnih medija, ali u poslednje vreme ima sve više onih koji se sami javljaju da joj pričaju o nevoljama koje imaju sa vlastima, o aferama čiji su svedoci ili žrtve. Najzad, Vučićeva propaganda ponavlja ono što je svojevremeno ponavljao Milošević, da, kako se on izrazio, 'nije vreme za diskusiju, vreme je za istoriju', da je svaka rasprava rasipanje snage u vreme kad je Srbija ugrožena, kad je potrebno jedinstvo. A to vreme kad je Srbija navodno ugrožena i diskusija navodno nepotrebna i štetna nikako da prođe, u njemu smo već više od 30 godina.

Koliko je politička opozicija u Srbiji sposobna artikulirati suvisli program kojim bi parirala vlasti, a koliko je to prepušteno nevladinim organizacijama, inicijativama

građana i prosvjedima koji ponešto, poput prosvjeda protiv eksploatacije litija, mogu promijeniti?

Zajedničkog programa opozicije u Srbiji nema i teško će ga uskoro biti. Kao što znate, mi u Srbiji imamo dve opozicije. One će pre sarađivati sa Vučićem nego što će sarađivati jedna s drugom. Jedna se nadmeće sa Vučićevim režimom u nacionalizmu, u tome ko je

Ne bih rekao da su ovi tragični događaji razjedinili Srbiju. Oni su izazvali proteste protiv nasilja u kojima učestvuje dosad neviđen broj ljudi. To nije slika u žalosti ujedinjene zemlje, ali je slika u žalosti i protestu protiv nasilja ujedinjenih ljudi, ujedinjenog naroda, ujedinjenih građana

Pobeda huligana vidljiva je u Srbiji (Foto: Sandro Lendler)

veći i autentičniji čuvar Kosova i kosovskog zaveta i ko je veći kritičar Zapada. Druga se s režimom nadmeće u proevropskoj politici, dovodeći u pitanje njegovu deklarativnu politiku približavanja Evropskoj Uniji.

Ali ni ova proevropska opozicija nije spremna da zbog Evrope zanemari Kosovo, a još manje da insistira na temi o ratovima devedesetih i odgovornosti Miloševića i tadašnjeg srpskog rukovodstva za zločine koje je srpska strana počinila u tim ratovima. Tema od izuzetne važnosti, već i zbog toga što su danas šefovi dve najveće stranke, Vučić i ĐAČIĆ, zanat naučili služeći Miloševiću, izišli iz Miloševićevog 'šinjela'. A još više zbog toga što neraščišćen račun sa ratovima i zločinima iz devedesetih ostavlja Srbiju vezanu za te ratove i te zločine, pa smo mentalno i dalje u nezavršenom ratu i neokajanom zločinu, bez katarze.

U 'Bordelu ratnika' ste prije više od 20 godina napisali da se ratovi devedesetih u Srbiji završavaju pobjedom huliganske revolucije, uspostavljanjem u javnosti kriminalaca kao ratnih heroja. Smatrate li da ta ocjena i danas stoji?

Da, ta ocena sigurno stoji za vreme kad sam je izneo, odmah posle rata u Hrvatskoj i BiH. Posle pada Miloševićevog režima, srpska politika krenula je putem distanciranja od kriminalaca koji su bili proglašeni ratnim junacima i drugih ratnih zločinaca, ali to nije dugo trajalo. Završilo se ubistvom ZORANA ĐINĐIĆA. To je, mogu danas i to reći, bila osveta huligana i njihova konačna pobeda. Plodovi te pobeđe vidljivi su danas u Srbiji na sve strane. ■

Wolt je unaprijedio uvjete rada

Tvrtka Wolt uputila je reagiranje i ispravak dijela informacija iz članka 'Radnički rewolt', objavljenog u prethodnom broju Novosti, u petak, 12. svibnja, na stranicama 10 i 11. Njihovu reakciju prenosimo bez intervencija

TVRDNJA kako platforme 'žele odrediti cijenu usluge, dodjeljivati vožnje i onemogućiti sindikalno organiziranje' su potpuno netočne. Wolt platforma u niti jednom dijelu ne utječe na raspored vožnji odnosno odabir dostava već to čine isključivo sami partneri-dostavljači koji među ponuđenim dostavama mogu odabrati obzirom odgovara li im vožnja po zaradi i udaljenosti dostave. Algoritmi ponudu dostava partnerima-dostavljačima automatski definiraju i nude između ostaloga i prema: dostupnosti vozača, lokaciji na kojoj se trenutno nalaze, prijevoznim sredstvu i slično.

Tvrđnja kako Wolt Hrvatska želi 'onemogućiti sindikalno organiziranje' potpuno je netočna jer partneri-dostavljači nisu zaposlenici tvrtke Wolt. Naime, Wolt je isključivo platforma koja spaja tri strane – prije svega, omogućujemo dostavu hrane i ostalih proizvoda iz restorana i trgovina svojim korisnicima. Poslujemo putem mobilne aplikacije i web stranice te korisnicima nudimo praktičan način naručivanja, što su prepoznali i naši partneri, odnosno restorani i trgovine koji se nalaze na našoj platformi. Uz to imamo i partnere dostavljače, zaposlene preko vlastitih obrta ili tvrtka posrednika, koji putem naše platforme žele obavljati poslove dostave.

Želimo istaknuti kako je na temelju anketa koje redovito provodimo među partnerima dostavljačima koji rade preko naše platforme, vidljivo kako većina partner dostavljača ne želi izravno zapošljavanje za platformu, jer bi to značilo gubitak fleksibilnosti koja im je jedan od najvažnijih čimbenika zašto odabiru ovu vrstu posla. Wolt platforma je jedina platforma na kojoj partneri dostavljači rade kada oni žele i nije potrebno unaprijed odabrati tzv. delivery time slot u kojem žele obavljati dostave, mogu neograničeno i besposljedično odbijati narudžbe koje im iz nekog razloga ne odgovaraju te se i isključiti iz rada po svojoj želji u bilo kojem trenutku.

Partneri-dostavljači koji dostave obavljaju putem platforme Wolt organizirani su u 'Inicijativu zajednice Wolt dostavljača' što Wolt Hrvatska u niti jedno trenutku nije i nema namjeru sprječavati. Dapače, pozdravljamo okupljanje i formiranje kvalitetnih inicijativa naših partnera na svim razinama, a s kojima kompanija može u budućnosti voditi konstruktivan i kvalitetan dijalog u trenutku kad je to moguće i opravdano te kad to čine profesionalno i odgovorno.

Dodatno ističemo kako niti jedan od partnera dostavljača nije isključen s Wolt platforme zbog sudjelovanja u protestu, već

zbog nekorektne komunikacije i vrijeđanja korisničke podrške, prijetnji zaposlenicima te prijetnji i pozivanju na odmazdu partnera vozača prema drugim partnerima platforme. Svaki partner dostavljač je prije isključenja dobio i nekoliko upozorenja. Nadalje, jednom kada je partneru dostavljaču isključena podrška, on i dalje može obavljati dostave preko naše platforme, ali ostaje bez Woltove korisničke podrške. U ovom trenutku imamo nekoliko takvih partnera dostavljača. Mi nismo poslodavac i samim time ne možemo utjecati na prekid radnog odnosa partnera dostavljača.

U izjavi sugovornik M. BRAJAK govori: '...bunimo se protiv netransparentnog, nepoštenog i diskriminirajućeg sustava plaćanja... ne znamo parametre po kojima nam se računaju cifre koje zarađujemo za dostavu... pritom je sve jako neujednačeno... stvari su potpuno nejasne' što odaje netočan i pogrešan dojam nepoštenog rada platforme.

Naime, u proteklih mjesec Wolt Hrvatska aktivirao je obračunavanje kilometara dostave prema stvarno pređenoj cestovnoj udaljenosti te smo omogućili partnerima dostavljačima da prema unaprijed prikazanoj procjeni cijene dostave sami odluče žele li prihvatiti zadatak ili ne. Cijene dostava poznate su svim dostavljačima putem aplikacije, a vrlo često su više zbog povećane potražnje ili lošijih vremenskih uvjeta; tijekom tekućeg mjeseca povećana naknada aktivna je od 20 do 30 posto, ponekad i do 50 posto ukupnog vremena, što je osobito vidljivo u danima blagdana, praznika ili nedjeljom; riječ je o tzv. 'surge pricing' i prakticiraju ga sve digitalne platforme u svrhu poticanja dostavljača da se uključe na platformu u trenutku kad je zahtjev za dostavama veći od broja aktiviranih dostavljača. Wolt platforma je jedina platforma na koju partneri dostavljači rade kada oni žele i nije potrebno unaprijed odabrati tzv. delivery time slot u kojem žele obavljati dostave, mogu neograničeno i besposljedično odbijati narudžbe koje im iz nekog razloga ne odgovaraju te se i isključiti iz rada po svojoj želji u bilo kojem trenutku. Svim našim partnerima-dostavljačima sve ove informacije pravovremeno su predstavljene i najavljene te iste mogu svakodnevno dobiti kroz našu korisničku podršku.

Važno je istaknuti kako je omjer domaćih i stranih partnera-dostavljača koji isključivo putem vlastitih obrta ili putem agregatora obavljaju poslove dostave koristeći Wolt platformu je 90 posto naspram 10 posto u korist domaćih partnera-dostavljača. Također, Wolt Hrvatska, kao i Wolt globalno, svim partnerima-dostavljačima pristupa jednako i nudi

potpuno jednake uvjete suradnje, bez obzira je li riječ o domaćim ili stranim dostavljačima. Dodatno, mi u Wolt Hrvatska pozdravljamo i podržavamo sve Inicijative i aktivnosti koje kroz svoje nastupe promoviraju jednaka i odgovarajuća prava za sve pa tako i strane radnike u Hrvatskoj te koje kroz svoj rad i nastupe ukazuju na nepoštivanje osnovnih radničkih i ljudskih prava strana radnika u Hrvatskoj i svijetu.

Uz sve navedeno, želimo dodatno podsjetiti da je Wolt Hrvatska u proteklih pola godine u više je navrata unaprijedio uvjete rada za svoje partnere dostavljače što većina njih prepoznaje i pohvaljuje putem in-

ternih anketa koje redovito provodimo. Uz povećanje cijene dostave odnosno zarade za partnere dostavljače te obračunavanje kilometara dostave prema stvarnom učinku omogućili smo partnerima dostavljačima da prema unaprijed prikazanoj procjeni cijene dostave sami odluče žele li je prihvatiti ili ne. Omogućili smo, a što se i navodi u tekstu, i rad putem vlastitog obrta uz odabir mogućnosti rada i putem agregatora. Također, u danima praznika dodatno novčano stimuliramo rad, a uveli smo i dodatne naknade za partnere dostavljače ako je čekanje isporuke narudžbe duže od 10 minuta te ako se radi o narudžbi koja je teža od 10 kg. ■



Zagreb pamti otpor

TVOJ PRILOG ZA ANTIFAŠISTIČKU POVIJEST GRADA

Podržite crowdfunding kampanju "ZAGREB PAMTI OTPOR" i pomognite u očuvanju sjećanja na antifašističku povijest grada!

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću



SCAN ME

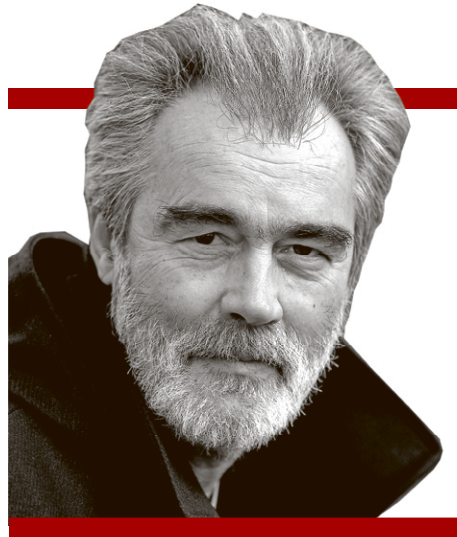
SVOJU DONACIJU MOŽETE UPLATITI DO 01.06.2023. I NA RAČUN:

Naziv: Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću
Adresa: Selska cesta 112c, 10000 Zagreb
Banka: Raiffeisen bank Austria d.d., Zagreb
IBAN: HR3824840081102930793
Opis plaćanja: ZAGREB PAMTI OTPOR
SWIFT: RZBHHR2X

Island
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

DOCUMENTA
CENTAR ZA SUDOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

UVREDE
& PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

*Šta je tu, bre,
ambiciozno? Pa ja
sam kad sam bio
mlađi zahtevao da
se za jednog mrtvog
Srbina ubije sto
muslimana. To je
bilo ambiciozno.
A sad je previše da
na jedno opoziciono
đubre dođe pet
do deset naših
na miting, jel to?
Umesto da me kinjiš
što sa godinama
postajem sve
skromniji
i umereniji...*

AV, AV, AV i AB

Av: Onda, ANA? Dal mogu da računam da ćete da prikupite milion ljudi u petak?

AB: Ja se nadam, predsedniče. Dajemo sve od sebe.

AV: Šta, to kao miting je nazvan 'Srbija nade', pa ćeš ti da se nadaš? Nije to dovoljno, Ana. Treba da garantuješ. Ako sam ja najavio najveći skup u istoriji Srbije, onda ima tako da bude. Ispod miliona neću da pričam.

AB: Sve kapacitete smo angažovali, predsedniče. Skoro tri hiljade autobusa je osigurano. Zatvaramo sve državne firme i institucije. Jasno smo dali do znanja – ko neće da dođe, ostaće bez posla, a naći ćemo i druge načine da mu zagorčamo život. A ko dođe, dobiće i pare, i slobodan dan, i hranu i piće...

AV: To sve ide iz državnog budžeta?

AB: Iz budžeta, dabome. Ali bez brige, vodimo duplo knjigovodstvo.

AV: Mediji?

AB: U punom pogonu. RTS, TV Pink, Hepi TV, Politika, Blic, Informer, da ne nabrajam, svi su se maksimalno upregnuli u agitaciju. Lično sam postrojila glavne urednike i izdala im direktive.

AV: Ajde, dobro. Samo nemoj da se nadaš, molim te, nego da realizuješ. Desi li se da u petak prdnemo u čabar, bogami će da lete glave.

AB: Trudiću se, predsedniče. Mada moram da priznam da nije lako. Milion ljudi, to je stvarno ambiciozan zahtev.

AV: Šta je tu, bre, ambiciozno? Pa ja sam kad sam bio mlađi zahtevao da se za jednog mrtvog Srbina ubije sto muslimana. To je bilo ambiciozno. A sad je previše da na jedno opoziciono đubre dođe pet do deset naših na miting, jel to? Umesto da me kinjiš što sa godinama postajem sve skromniji i umereniji.

AB: Slažem se, predsedniče, ali zna se da...

AV: Šta se zna? Jel možda lakše ubiti muslimana, nego živog Srbina dovesti na miting?

AB: Zna se da ste to sa sto muslimana za jednog Srbina izjavili deset dana posle Srebrenice.

AV: I šta to treba da znači, leba ti?

AB: Znači da je rezultat već bio postignut kada ste ispostavili zahtev. Tražili ste ostvarenje. A sad je obrnuto. Sad treba da ostvarimo traženo.

AV: Pa hoćete li da ostvarite, sunce mu žarko jebem?!

AB: Hoćemo, predsedniče, nemojte da se brinete. Naposletku, koliko god ljudi da dođe na miting, mi ćemo da ih izbrojimo milion.

AV: A ne, ne, Ana, nećemo tako... Treba da ih dođe milion, a mi ćemo da ih izbrojimo tri ili četiri. Nemam ništa protiv falsifikovanja istorije, ali da to što falsifikujemo već nešto vredi. Pa onda, kad se falsifikuje, da vredi još više. A ne iz ničega da pravimo pitu. Neću da mi se ljudi smeju, pobogu. Jesmo se razumeli?

AB: Jesmo, predsedniče.

AV: Šta je sa Srbima izvan Srbije?

AB: Sve po planu, predsedniče. Sa crnogorskom vladom je dogovoreno da bude neradni dan, ali neslužbeno. Plus nude finansijsku pomoć za dnevnicu, sendviče i transport. Sa Kosova će neki da dođu i pešice.

AV: Nije vrug da očekujemo jedino pešake?

AB: Ne, ne, to je samo prethodnica. Drugi će autobusima.

AV: Bosna i Hercegovina?

AB: Tu odlično stojimo. Dodik je sve fantastično organizovao. Trebalo bi mu unapred

A.V. i A.B. (Foto: Miloš Tesić/
ATAImages/PIXSELL)

orden dodeliti. Prema našim predviđanjima, u petak će kompletno stanovništvo Republike Srpske da se preseli u Beograd.

AV: Kompletno? Neće valjda islamisti da im zauzmu ognjišta i svetišta ako vide da ih nema?

AB: MILORAD kaže da će ostaviti ključ DRAGANU ČOVIĆU, da čuva kuću dok su Srbi odsutni. I da zalije cveće.

AV: A Srbi iz Hrvatske?

AB: Biće i njih sigurno, predsedniče. Mada, bojim se, ne u tolikom broju. Znači i sami kako oni razmišljaju.

AV: Kako razmišljaju?

AB: Pa ono, u stilu – zabole nas uvo za situaciju u Srbiji. Imamo mi dosta briga i oko situacije u Hrvatskoj.

AV: E, jebem ti tu uskogrudnost! Nikako Srbi da sagledaju širu sliku. Pa ne vidiš od stabla hram Svetog Save, čoveče božji! Ubih se objašnjavajući, dušu ispustih tumačeći im gde je prava otadžbina i šta je vernost pravoj otadžbini, a sve za džaba. Kamo sreće da i tamo imamo nekog sa Miloradovom političkom širinom i organizacionim veštinama.

AB: To možda nije loša ideja, predsedniče. Da zadužimo Milorada i za Srbe u Hrvatskoj...

AV: Mogu li bar oni iz Privrednika da pošalju par autobusa?

AB: Pritisnuću ih, predsedniče, insistiraću. Iako, pitanje je da li su to u stanju. Oni su više verzirani za medijsku podršku. Tu su zaista za primer. Ali nisam sigurna da je ljudstvo sa P-portala uopšte registrovano za transport.

AV: Šta sad ima veze ko je za šta registrovan? Kad je situacija stani-pani, svi rade sve!

AB: Apsolutno se slažem, predsedniče. To ću im i reći. Ako umeju da razotkrivaju srpske neprijatelje, a umeju, to uspešno rade iz dana u dan, onda valjda mogu i da okupe srpske prijatelje. I pošalju ih autobusima.

AV: Bar novinari i urednici da se sa širom rodbinom nacrtaju u petak u Beogradu. To su najmanje tri autobusa. Može i onaj PILSEL da im se pridruži.

AB: Nema potrebe. Pilsel je u PORFIRIJEVOM SRCU, a Porfirije je već u Beogradu.

AV: Dobro, neću sad da se bavim sitnicama... Najvažnije je da sa ovim veličanstvenim skupom, najvećim u istoriji Srbije, začepimo usta bitangama iz opozicije, onim jadnicima i bednicima koji me optužuju da uzurpiram vlast i preko medija manipulišem javnim mnijenjem. Ako za postizanje tog cilja treba da uzurpiramo vlast i manipulišemo javnim mnijenjem, to ćemo bez razmišljanja da napravimo.

AB: Slažem se, predsedniče. A bitange bi najviše volele da ste zabranili opozicioni miting. Molili su boga da pošaljete miliciju da ih razjuri. Pa da mogu da kažu – evo vidite šta radi satrap VUČIĆ. Bije narod.

AV: Taman posla. Ne pada mi na pamet da teram vodu na njihov mlin i zabranjujem proteste protiv vlasti. Umesto toga, uvodim viši stepen demokratije – da se protestuje protiv protesta. Zato je od istorijskog značaja da ovo uspe, Ana. Ne bude li nas u petak dovoljno, ima da nas nema.

AB: Biće nas dovoljno, nemojte da brinete.

AV: Dal mogu ja sa svoje strane još nešto da pripomognem?

AB: Mislim da je ovo što sad radite, da se četrdeset puta u toku dana pojavite na televiziji, sasvim dovoljno. Možda tek da svaki put još malo jače pripremite, sve sa dignutim kažiprstom, da vas se ozbiljnije shvati.

AV: Još jače nego sad?

AB: Ma za nijansu. Srpski narod je na vašoj strani, predsedniče. Narod vas obožava, samo ga na to treba energičnije podsetiti.

AV: U redu, staraću se... Tja, pišljivih milion ljudi za podršku ovakvom jednom čoveku, to stvarno ne bi trebalo da bude problem.

AB: I neće, sve će lepo da ispadne.

AV: Da se ja stavim u kožu običnog građanina Srbije, i da imam za vođu nekoga sa sposobnošću i vizijom Aleksandra Vučića, nekoga ko će da garantuje stabilnost, progres i svetlu budućnost, ja bi mu časna reč stope ljubio. Pa da li je mnogo ako od svakog građanina Srbije očekujem isto takvo ponašanje? Ne tražim ama baš ništa što i sam nisam spreman da činim.

AB: Eto, tako treba. To je ta poruka nade koju svi iščekuju.

AV: U redu, ajdemo onda na posao. Hvala na sastanku predsedniče Vlade. Odnosno predsednice... Ne znam ni sam kako to sad ide po novom zakonu o jeziku, ako je već na snazi.

AB: Zakon o jeziku je gotova stvar. Pojeo VUK KARADŽIĆ magare.

AV: Kako onda da ti se obraćam, Ana? Predsedniče Vlade ili predsednice Vlade?

AB: Što se toga tiče, predsedniče, ja se zalažem za uvođenje pune rodne ravnopravnosti u srpski jezik. Tu se uopšte ne slažem sa Porfirijem. Mada ga u svim drugim stvarima podržavam bez rezerve.

AV: Dobro, kako ti sama imenuješ svoju funkciju?

AB: Sluškinja. ■



Gradski pročistač Valkane
(Foto: Srećko Niketić/
PIXSELL)

Pula na pladnju

Pulski referendum protiv izgradnje hotela Dragana Šolaka kraj Lungomara okupio je kritičnu masu energije za strpljivo raskopavanje imovinsko-pravne dokumentacije i odjednom se ispostavilo kako uglednog poduzetnika tu ipak ne zanima samo jedan hotel

GRADNJA hotela na pulskom Lungomaru dovedena je prije dva mjeseca u pitanje, a možda i niječni odgovor, te sad stoji na mjestu do daljnjeg. Projekt je zaledila jedna DORH-ova prijava koja se odnosi na fazu njegove zaista davne pripreme. No trebalo je za time kopati nemi- lo duboko, upustiti se u napornu arheologiju slavnih godina pretvorbe i privatizacije. Glavni su posao obavili aktivisti Inicijative za Lungomare, da bi predmet zatim preuzeo DORH. Povijesni odmak, međutim, omogućio je vizuru s još ponekim zanimljivim slučajevima pod istom firmom. Priča o pulskim ukupnim poslovnim akcijama investitora u hotel na Lungomaru, time je ustvari tek započela.

Neizrečeno pitanje svakako je otpočetak bilo: zašto se jedan takav pozamašni gazda do te mjere grubo konfrontira s građanima Pule radi nekakvog hotela? Zalogaj se činio napadno premalenim u odnosu na posle kakvima se inače bavi DRAGAN ŠOLAK. Pritom je srpsko-švicarski tajkun, gotovo milijardu i pol eura težak, sugerirao da mu je osobno stalo do Pule. Obecavao je utemeljenje pogona tzv. filmskog grada, znajući koliko su Puležanke i Puležani vezani uza svoju filmsko-festivalsku povijest. Nagovijest ma kakve proizvodnje, a naročito tako glamurozne, sigurno je zvučala ohrabrujuće. Pula je i dalje u tranziciji kakvu je ostatak Jadrana već prošao. Industrija joj je gotovo u cijelosti dotučena, Uljanik se drži o niti. Turizam još nije zablistao u punom cvatu,

nema dosta kapaciteta, mada se npr. DANKO KONČAR svojski trudi.

Pomalo čudno bilo je i onakvo drastično polariziranje unutar gradske vlasti, zagriženost gradonačelnika FILIPA ZORIČIĆA i kompanjona na usluzi investitoru. Naročito kad su sami građani Pule reagirali na pokušaj otimanja Lungomara. Njima je taj nasrtaj očito bio sudbonosan okidač, zbog izuzetne upotrebne i simboličke vrijednosti lokacije. Oni su svojim rukama stvorili Lungomare, unatrag par generacija, i jedini znaju koliko ta šetnica uz more istinski vrijedi. Potom hitro organiziran referendum, pak, bio je pobjeda već po činjenici održavanja. S obzirom na uvjete koji ga formalno određuju, svaki lokalni referendum s osjetnijim odazivom u RH znači uspjeh.

No to će se u punom značaju očitovati tek naknadno, kad stignu plodovi šireg aktivističkog zalaganja u otporu uzurpatorima. Referendum je okupio kritičnu masu energije za strpljivo i predano raskopavanje povijesne imovinsko-pravne dokumentacije. Tad se otvorilo, probušili su mješinu, sve je pokuljalo van. Jer, s te distance može se bolje osmotriti ukupnost Šolakova biznisa u Puli. A jedino sa zadržkom je moguće odmjeriti i potencijal samoorganiziranja zajednice nasuprot silništvu izdvojenih moćnika. I odjednom se ispostavilo kako dotičnoga uglednog poduzetnika tu ipak ne zanima samo jedan hotel, na koliko god atraktivnoj i unosnoj poziciji ga sažidali.

Pred očima forenzičara angažiranih volonterski na istraživanju zločina nazvanog

pretvorba i privatizacija, stala se uzdizati kudikamo obimnija konstrukcija. Šuma na poluotočiću Valkane, koja okružuje lokaciju planiranog hotela i natkriljuje Lungomare, uopće nije smjela biti privatizirana. U ono doba, na prelasku iz socijalizma, tamo se još nalazio pogon stare tvornice cementa Giulio Revelante, ali je sva postojeća šuma u RH iz društvenog vlasništva morala zadanim pretvorbenim automatizmom preći u državno. Isto je vrijedilo za kompletno ovdašnje poljoprivredno zemljište u društvenom vlasništvu. No zadržimo se na šumi; DORH sad traži da tvrtka-sljednica tvornice cementa vrati državi nezakonito stečenih 80 tisuća četvornih metara područja na Valkanama. Tu se negdje ukazala i ključna veza tajkuna s državnim privatizacijskim fondom.

Fondovski potpredsjednik MILJENKO WEISS dat će se ubrzo i sam privatizirati – zaposliti u Istra cementu d.d., nasljedniku poduzeća Giulio Revelante. Potpisao je rješenje kakvo nije smjelo biti donešeno, pa je nagrađen istaknutom funkcijom u tome netom stasalom uporištu privatnog sektora. Pritom je puno lakše pratiti njegov karijerni put, negoli diobu Istra cementa na tvrtke-kćeri i slične *spin-off* pojave. Shematski kazujući, jedan se subjekt podijelio na dva, a potom je iz jednog od ta dva nastalo daljnjih pet, najmanje. Nema što nisu svrstali u svoj posjed, od šuma do javne ili komunalne infrastrukture, od poljoprivrednog zemljišta do bivših društvenih stanova.

O tome je u Istri vjerodostojnije pisao gotovo isključivo regionalni portal Istra24, naspram matice viđenijih medija u rasponu od Glasa Istre do Jutarnjeg lista koji su više-manje držali stranu Šolaku. Uostalom, on sam je također i medijski vlasnik; posjeduje televiziju N1, a počeo je kao teleoperator. No u međuvremenu je na Istra24 objavljeno praktično sve što su aktivisti Inicijative za Lungomare iskopali o tamošnjim posjedima Dragana Šolaka, odnosno njegovih poduzeća kojima na čelu stoji istarski poslovnjak STEVAN MUIDŽA. Malko su zatim posustali i gradskopolitički serviseri njihova biznisa, od gradonačelnika do vijećnika iz SDP-a i manjinskih redova.

Uz aktiviste je ostao tek vinovnik startne pobune kontra hotela na Lungomaru, pulski Možemo! koji predvodi vijećnica DUŠICA RADOJČIĆ. Pokazat će se da ih je dovoljno za otkrivanje niza primjera kršenja zakonskih ograničenja privatizacije šumskog i poljoprivrednog zemljišta. Šolakovo poduzeće Hotel Valkane tako danas ne uključuje tek Sportsko-rekreacijski centar pod bivšim kamenolomom i okolnu šumu. U toj šumi nalazi se i centralni gradski pročistač otpadnih voda oko kojeg se već mjesecima diže graja. Još uvijek fluidni planovi njegova izmještanja koje podržava gradonačelnik, svakako se krajnje fleksibilno poklapaju s interesom developerskog tandema.

Dok se država i Grad Pula ne usuglase oko enigme porijekla vlasništva nad samim zemljištem pročistača, u zajedničkom se kontekstu pomalja već poodmakli projekt gradnje na Stoji. Taj gradski predio također može samo djelomično pripadati firmi potekloj iz Istra cementa koja je tamo već sagradila najveći pulski trgovački centar. Sanacija tamošnjeg kamenoloma, drugog čiji se ostaci nalaze usred grada, nije obavljena premda se novi vlasnik obavezao na nju. No zato se iskazala lokalna vlast u prethodnim garniturama, nadasve IDS. BORIS MILETIĆ, nekadašnji dugogodišnji gradonačelnik Pule, pripremio je taj predmet upravo onako kao što ga danas gura Zoričić. Kroz više prostorno-planskih izmjena omogućeno je Šolaku i Muidži da tamo najave i gradnju luksuznih vila i stanova. No predmetno zemljište i dalje je dijelom gradsko, dijelom državno.

Igralište Valkane kraj Lungomarea (Foto: Srećko Niketić/PIXSELL)



Stoja se nalazi jednom stranom upravo ponad uvala koje tvore Lungomare, odmah uz Valkane, pa se projekt na gradskoj karti suštinski vidi kao dio jednog te istog poslovnog zahvata. I nikad nije previše akcenta na spoznaji da su investitori tako udarili na zacijelo najvredniji dio Pule kad je u pitanju slobodni prostor za njezine stanovnike i razvoj grada. Neznatno karikirano, s istim su rezonom mogli baciti oko i na Arenu. Između dotrajalih arkada postoji dovoljno prostora za ugradnju apartmana kakvi bi u turističkoj ponudi ostvarili nesumnjivo visoku cijenu. Pula bi tako postigla jedinstvenu vidljivost, a osiguralo bi se i nešto radnih mjesta.

Širi pogled na situaciju zapravo jedini pruža integralni uvid u nastojanje poduzetnika da svom profitu žrtvuju osnovu toga grada. Za usporedbu, danas više nije lako sagledati ni cjelinu grandioznog kompleksa austrougarskih fortifikacija koje su kroz povijest formirale grad oko najuže starorimske jezgre. Novovjekovna je tzv. točkasta urbanistika fatalno skrenula pažnju sa strateške razine na mikroplan, pa već desetljećima operiramo samo s prostim zbirom tako izdvojenih slučajeva. Za izmještanje perspektive bilo je potrebno da se aktiviraju volonteri na licu mjesta, ali to neće biti dovoljno. Čak ni uz još jedno njihovo otkriće u ovom istom skupu inkriminacija.

Mnogostruko problematičnim primjerima Valkana i Stoje pribraja se odnedavno i projekt na Valbonaši, predjelu između Pule i susjednog Medulina. Na tom su zemljištu, nekoć posjedu s glinokopom tvornice vapna iz Raše, naši su investitori najprije zamišljali još jedan trgovački centar, zatim onaj filmski grad. No zamisao im je omelo širenje obližnjeg centra za zbrinjavanje otpada Kaštijun. Na koncu su odlučili da na Valbonaši podignu solarnu elektranu. To se danas nosi, a i javno se potiče, financijski i pravilnički, te su poslovnjaci jednostavno zaključili da nema smisla više prepuštati toliko zemljište korovu. Problem će opet

ispasti nezgodno zanemarene pretvorbeno-privatizacijske okolnosti, pošto je posrijedi bilo poljoprivredno zemljište, dakle po definiciji državno, ako bi se poštivalo zakonski okvir makar sa zakašnjenjem.

Na vidjelo je usred svega isplivao i jedan dopis iz spomenutog Fonda za privatizaciju, datiran 24. veljače 1995. godine, s potpisom šefice Odjela za imovinsko-pravne odnose Dubravke Vukmanović. Ona jasno upozorava svoje nadređene, predsjednika IVANA PENIĆA i potpredsjednika Miljenka Weissa, na evidentne nepravilnosti. U temeljni kapital Istra cement d.d. nikako nisu mogli biti upisani dotadašnji pašnjaci, šume, kamenolomi. No sporne čestice koje su ušle u glavnicu poduzeća, s aspekta imovinsko-pravnog zatim nitko nije provjeravao. Uz načeti spis koji se tiče zemljišta na Valkanama, DORH bi se tako naprosto morao pozabaviti i ostalim srodnim primjerima iste prakse.

Ili to, ili će samo podcrtati benevolentnost politike iza najgorih terenskih metoda prvobitne akumulacije kapitala u RH. Pozitivniji će rasplet ometati i reorganizacija DORH-a, tj. USKOK-a čija se regionalna ispostava svojevremeno preselila iz Pazina u Rijeku, pa je velikim dijelom maknut i fokus toga organa s Istre, možda i ciljano. Rad pravosuđa otežava i svojevrсни konsenzus lokalne i državne političke elite oko projekata Dragana Šolaka. Ovo je u suštini jedan od slučajeva u kojima tijesno surađuju HDZ i SDP, nezavisni i manjinski, lokalni i nadregionalni, gotovo svi na istom zadatku. Navlas isto držali su se skupa, recimo, onda kad je trebalo sanirati državne banke iznimnim javnim sredstvima, potom čitav financijski sektor jeftino prepustiti biranim privatnicima.

No ipak ne moramo ići tako daleko i široko, jer priča s pulskog Lungomara kudikamo više podsjeća na jedan drugi primjer uzurpacije javnog prostora i dobra, onaj u Dubrovniku. Tamo je prije deset godina

Mnogostruko problematičnim primjerima Valkana i Stoje pribraja se i projekt na Valbonaši, predjelu između Pule i Medulina. Na tom su zemljištu, nekoć posjedu s glinokopom tvornice vapna, investitori najprije zamišljali trgovački centar, zatim filmski grad, a na koncu su se odlučili za solarnu elektranu

također održan referendum s ciljem obrane od pogubnog nekretninsko-poduzetničkog ataka. Protiv tog izboja autentične demokracije stali su beziznimno svi glavni upravni protagonisti i mediji. No aktivisti inicijative Srđ je naš, u obrani svoje komunalne i lokalno-društvene vrijednosti, nisu posustali ni u godinama koje su slijedile. Njihovo rasvjetljavanje nepravilnosti u dotadašnjem razvoju projekta je do daljnjeg blokiralo svaku neželjenu gradnju.

Djelovanje pulske i dubrovačke inicijative stoga se naknadno može promatrati kao dio složenijeg demokratizacijskog pothvata u hrvatskom društvu. Nije udružena isključivo druga strana, nego i otpor. Građanske su *ad hoc* inicijative dokazale kako imaju snage i znanja da na duže staze preokrenu ovu kvarnu igru tajkuna i visoke politike. Epilog će ovisiti o budnosti toga novonastalog političkog aktera, jer ne treba previše nade polagati na sam DORH. Naprotiv, morat će ga dodatno prozivati u javnosti. Valjat će nam to iskustvo i kod nadolazećeg vala presezanja na pomorsko dobro, mada je otimačina započela odavno, a protuofenziva tek ovjerava svoje prve uspjehe. ■



Stoja – kamenolom i trgovački centar (Foto: Srećko Niketić/PIXSELL)

Hajka na Novosti

Za učestale napade desničarskih zastupnika na tjednik Novosti zainteresirala se Europska federacija novinara koja namjerava uputiti dopis Media Freedom Rapid Responseu, europskom mehanizmu koji prati i reagira na kršenja slobode medija u državama članicama EU-a i zemljama kandidatkinjama

MODEL je isti: najprije Hrvatski tjednik ili neki opskurni ultradesničarski portal teškom baražnom paljbom napravi artiljerijsku pripremu uz koju se vežu TV emisija Bujica ili internetski podcasti tipa Projekta Velebit, da bi potom uslijedio jaki pješački napad saborskih zastupnika tzv. konzervativnog ideološkog usmjerenja, a zapravo manje ili više neoustaški orijentiranih pojedinaca iz rascjepkanih desničarskih stranaka koji u manjku relevantnih tema upornim forsiranjem priče o Srbima u Hrvatskoj kao 'remetilačkom faktoru' traže političke poene ne bi li preko širenja međunacionalne mržnje zadržali svoju saborsku apanažu i u idućem mandatu.

Model je, ponavljamo, isti i gledamo ga manje-više svake godine, a u radikalnijim izvedbama pojavljuje se u predizborno vri-

jeme. Ovo proljeće, međutim, priča se otela kontroli pa se duže od mjesec dana praktički svakodnevno udara po SNV-u i Novostima, u novije vrijeme i Vida TV-u, kao medijskom dijelu te organizacije. Srbi u Hrvatskoj su i inače laka meta. S njima ne mogu pogriješiti. Desno raspoloženo biračko tijelo, kojem se prije svega obraćaju, svaki atak takve vrste rado će pozdraviti, a nakon što je SDSS ušao u koaliciju s HDZ-om posao im je dodatno olakšan, s obzirom na to da jednim udarcem može pogoditi dvije mete: i hrvatske Srbe s MILORADOM PUPOVCEM i Vladu na čelu s ANDREJEM PLENKOVIĆEM.

Hrvatski tjednik, opskurna tiskovina na čelu s IVICOM MARIJAČIĆEM malo koji broj propusti istaknuti Novosti kao 'velikosrpski tjednik'. Tvrdi da u Novostima rade ljudi koji su 'slijepi od mržnje', da su 'psihopati', da pišu 'poremećene tekstove' koje objavljuju 'poremećni ljudi', da su 'jugoslavenske i ultra-

velikosrpske šovinističke orijentacije' koji su nastavili raditi ono što je u političkom smislu radio SLOBODAN MILOŠEVIĆ do 1995. godine, da 'tretiraju Hrvate kao niža bića' i sve tako tome slično. U broju od 20. travnja objavili su naslovnicu s tekstom '80 Pupovčevih medijskih četnika iz dvaju gnijezda, Novosti i Vida TV, plaća Plenković našim novcem za specijalni rat protiv Hrvatske'. Uz hajkaški tekst, poput potjernice objavljeni su i impressumi dviju redakcija s imenima i prezimena urednica, urednika, novinarki, novinara i svih ostalih suradnika, zaključujući da su mediji danas u rukama onih koji su se borili protiv Hrvatske. Podsjetimo da je Hrvatski tjednik nastavljao tradiciju Hrvatskog lista, također u Marijačićevom većinskom vlasništvu, za čiju je kupnju 2008. godine HDZ IVE SANADERA dao 416 tisuća eura izvučenih iz državnih poduzeća. Sanader je navodno želio pacifizirati Hrvatski list,

baš kao i MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA koji je primio nešto viši iznos samo da ne pjeva u predizbornoj kampanji. Nakon te 'kupoprodaje', Marijačić je promijenio izdavača i ime časopisu te nastavio po svome. Ali uz tri milijuna kuna u džepu. Prošle godine nepravomoćno je osuđen na godinu dana zatvora, tri godine uvjetno, zbog objave fotografije maloljetne žrtve grupnog silovanja. Marijačić tvrdi da je u kasnijem postupku oslobođen.

Objavu takvog teksta osudili su i potpredsjednica Vlade ANJA ŠIMPRAGA i pučka pravobraniteljica TENA ŠIMONOVIC EINWALTER i Hrvatsko novinarsko društvo (HND) čiji je predsjednik HRVOJE ZOVKO upitao tko će odgovarati ako se novinarima Novosti nešto

Srbi i Novosti predstavljaju se kao 'remetilački faktor' (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)



dogodi i ako ih netko napadne, podsjećajući da su se još nedavno ispred sjedišta SNV-a u centru Zagreba palili primjerci našeg lista. HND je naglasio da bi se u svakoj demokratskoj zemlji ovime pozabavila i ‘tijela kaznenog proгона jer je osnovano smatrati da je riječ o huškačkom govoru kojim se potiče mržnja prema pripadnicima srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj te novinarima koji u navedenim medijima rade’. Također je rečeno da se od Državnog odvjetništva očekuje da reagira. ‘Iznimno je zabrinjavajuće da se objavljuju imena i prezimena novinara tih medija i da se navodi da su izdajnici Hrvatske i četnici. Mogu reći da smo mi o tome otvorili predmet i sigurno ćemo se time baviti’, kazala je pučka pravobraniteljica prije mjesec dana, a najavljeno je i očitovanje saborskog Odbora za medije.

Međutim, umjesto da se situacija smiri, a državne institucije odrade svoj dio posla, došlo je do eskalacije na saborskoj raspravi o Izvještaju o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina za 2021. godinu koja je, kako kaže zastupnik SDSS-a BORIS MILOŠEVIĆ, iskorištena kao prilika za napad na Novosti vrlo široke fronte ekstremne desnice.

Vidno inspiriran tekstom u Hrvatskom tjedniku napad je poveo Željko Sačić (Hrvatski suverenisti). ‘Mi ovdje imamo velikosrpske tendencije. Pa sama je Sigurnosno-obavještajna agencija prije godinu-dvije javno upozorila da se u Hrvatskoj budi četništvo, i to među mladim ljudima, iako im dajemo donacije, razumijevanje, sve prema standardima, no oni i dalje grizu ruke i dalje im nije dosta’, kazao je ovaj bivši član Saveza komunista Jugoslavije. Rekao je dalje da se novac koji naš tjednik dobiva od Savjeta za nacionalne manjine koristi ‘za protuhrvatsku propagandu’, da Novosti ‘guraju u stanje frustracije’, da su Srbi jedina manjina koja Hrvatima zabija nož u leđa i to ‘nakon krvoprolića u Domovinskom ratu, gdje su Hrvati bili žrtve genocida’. Na njega se nadovezao NIKOLA GRMOJA (Most) kojem smeta što se Novosti ne bave isključivo manjinskim temama, tvrdeći da velika većina pripadnika srpske manjine dijeli vrijednosti koje zagovara on, a ne Novosti. Kako nije reagirao potpredsjednik Sabora Željko Reiner, koji je toga dana vodio raspravu, reagirao je MILORAD PUPOVAC, predsjednik SDSS-a i SNV-a, ujedno izdavača Novosti, koji je nazvao sramotnim toleriranje takvog govora zastupnika i poručio da ‘ne zna kada će više doći u Sabor’. ‘Optuživati srpsku manjinu da radi protiv hrvatske države i to tolerirati ovdje, pred vama gospodine potpredsjedniče Reiner, pred vama kolege zastupnici iz Kluba manjina, a da nitko nema potrebu reći da je to opasna rabota, to je sramota. Ne znam kad ću doći više u ovu dvoranu’, rekao je Pupovac i napustio sabornicu.

Napadi su se nastavili. Minute slave tražila je i RUŽICA VUKOVAC (prije Domovinski pokret, a sada Za pravednu Hrvatsku) koja je optužila Novosti da pišu neistine o Domovinskom i Drugom svjetskom ratu, da ‘potiču na netolerantnost prema većinskom hrvatskom narodu, grubo vrijeđajući hrvatski narod, smisao hrvatske države, suverenosti, vjerske pripadnosti te samu RH’ da bi na kraju – a to u Saboru još nismo imali priliku čuti – pozvala ministra unutarnjih poslova DAVORA BOŽINOVIĆA da na temelju izmjena Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira pokrene postupak protiv glavne urednice Novosti ANDREJE RADAK. To je bilo previše čak i za prema ovakvoj retorici inače popustljivog predsjednika Sabora GORDANA JANDROKOVIĆA koji je kazao da je neprihvatljivo pozivanje na progon zbog toga što neke novine pišu, a u obranu Novosti i slobode medija stali su i zastupnici lijevice.

Boris Milošević (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

— Ponašanje pojedinih zastupnika u Saboru uistinu je postalo radikalno i nenormalno. Prije nekoliko tjedana Vukovac je tražila progon glavne urednice Novosti. Povlače se argumenti da su Novosti politički list, a da bi trebali biti manjinski, kao da se manjine ne bi smjele baviti politikom. Time se razotkrivaju duboko diskriminatorni stavovi prema manjinama koje bi valjda po njima trebale biti politički ukras – govori Benčić za Novosti, podsjećajući da je u ime Kluba Možemo reagirala na takve istupe, na što su je optužili da je ‘veća Srpkinja od Srba’. Kako je Jandroković prešao šutke preko svega, izišli su iz dvorane.

— Problem je što na ovakve ispade reagiramo prije svih KATARINA PEOVIĆ (Radnička fronta) i mi iz Možemo. Oko sličnih pitanja trebala bi se oformiti određena progresivna fronta. Na žalost, pokazuje se da se opet narušavaju vrijednosti za koje smo smatrali da su općeprihvaćene. Svako malo vraćamo se korak unatrag, a Jandroković ili Reiner kad vode sjednice takve istupe dopuštaju, eventualno uz neki komentar. SDSS im je partner u koaliciji pa oni kao bazično brane prava manjina, a u praksi dozvoljavaju diskriminatorni diskurs. Dapače, kad sam reagirala, ja sam dobila tri opomene zaredom, jer sam upozorila da se ne smije vrijeđati druge narode i manjine. Radi se o ljudima bez kičme koji neće vrijeđati direktno, ali će zato pustiti sve druge da to rade. Osim toga, da se ne zavaravamo, barem njih 30 posto u HDZ-u misli isto, ali to ne smije javno reći – objašnjava Benčić.

Ni tu nije bio kraj. MARIJAN PAVLIČEK (Suverenisti) kazao je da se Novosti bave ‘pljuvanjem po temeljima države’, dodavši da ‘to financira HDZ-ova Vlada, što je još gore’. ‘Sramite se svi koji branite takvo novinarstvo’, poručio je Pavliček. Protiv Novosti istupio je i MIRO BULJ (Most), koji je

Problem je što na ovakve ispade reagiramo prije svih Katarina Peović iz Radničke fronte i mi iz Možemo. Oko sličnih pitanja trebala bi se oformiti određena progresivna fronta, kaže Sadra Benčić (Možemo)



Sandra Benčić (Foto: Lovro Domitrović/PIXSELL)



tek koji tjedan ranije u Saboru pozdravio s ustaškim ‘Za dom spremni’, kazavši da se financiranjem tjednika ‘baca novac na ljude koji mrze Hrvatsku’.

— Zastupnici ekstremne desnice nemaju jedinstvene motive. Jedni imaju čisto šovinstičke, a drugi su i sami bili tema pisanja Novosti pa su time bili interesno ili osobno pogođeni. Osim toga, bliže se izbori i lukrativno je desno biračko tijelo paliti beskompromisnom borbom protiv četničkih protuhrvatskih novina, kako se sve etiketiraju Novosti zadnjih dvadeset godina, odnosno od samih početaka izlaženja novina – kaže Milošević i nastavlja:

— Napadom na Novosti zapravo se cilja na izdavača SNV i Pupovca, a onda i na cijelu srpsku manjinu iako se napadači ograđuju prilikom huškanja da time ne napadaju ‘normalne Srbe’ što je sintagma koja se u zadnje vrijeme najčešće koristi. A tko su ‘normalni Srbi’ valjda određuju ‘oni’. A ‘oni’ bi određivali o čemu da pišu Novosti jer oni znaju što ‘normalni Srbi’ čitaju. I ne samo to, određivali bi i za koga Srbi smiju navijati u sportskim natjecanjima, što smiju slušati, pjevati, kako plesati, pisati, čitati, glasati... U prošlosti su Novosti više puta kazneno prijavljivanje DORH-u koji je odbacivao te prijave kao neutemeljene. Savjet za nacionalne manjine je u svojim priopćenjima uvijek branio Novosti i isticao njihovu posebnost kao manjinskog medija. Srećom, većina u ime koje misle da govore ih ne podržava, današnje društvo u Hrvatskoj ne podržava govor mržnje – objašnjava Milošević.

Opet je reagirao HND upozoravajući kako je ovakva retorika iznimno opasna i da je jedini cilj diskreditacija i na kraju gašenje Novosti, dok u isto vrijeme tim istim zastupnicima ne smetaju huškački tjednici koji šire mržnju i povijesni revizionizam. Za pretvaranje našeg medija u metu te prijetnje i pritiske iz parlamenta zainteresiralo se i najveće europsko novinarsko udruženje Europska federacija novinara (EFJ), na čelu s MAJOM SEVER. EFJ namjerava uputiti dopis organizaciji Media Freedom Rapid Response (MFRR), koju financira Europska komisija, europskom mehanizmu koji prati i reagira

Napadom na Novosti zapravo se cilja na cijelu srpsku manjinu, iako se napadači ograđuju prilikom huškanja da time ne napadaju ‘normalne Srbe’, što je sintagma koja se u zadnje vrijeme najčešće koristi, ističe Boris Milošević

na kršenja slobode medija u državama članicama EU-a te zemljama kandidatkinjama. Direktna povod EFJ-u bio je istup DANIJELA SPAJIĆA (Domovinski pokret) koji je zatražio od Ministarstva financija da u roku od sedam dana preko Savjeta za nacionalne manjine naloži povrat sredstava dodijeljenih Novostima u državni proračun. Ako se Ministarstvo financija ne javi, ponudio je da će osobno podnijeti zahtjev DORH-u da oduzme novac. I njega smeta pisanje Novosti jer vrijeđaju većinu ljudi i ne promiču vrijednosti Domovinskog rata. I on bi novac namijenjen manjinama trošio po svom raspoloženju i svojim potrebama. Usprotivila mu se jedino zastupnica Katarina Peović i za to dobila opomene.

— Predsjednik Jandroković je taj koji je trebao reagirati na poticanje jer se prema članku 240. Poslovnika zastupniku treba oduzeti riječ ako se poziva na nasilje, mržnju, vrijeđanje vjerskih, nacionalnih i drugih zajednica – kaže Peović.

Tu je naravno i neizostavna Bujica osuđenog dilera kokainom VELIMIRA BUJANCA koji iz emisije u emisiju širi mržnju prema Novostima samo što se njegovi gosti niti sami sa sobom ne mogu dogovoriti jesu li Novosti ekstremnoliberalno i radikalno lijevo glasilo koje pod plaštom srpske manjine napada Hrvate ili produžena ruka ALEKSANDRA VUČIĆA koji preko ovog tjednika vodi politiku ‘srpskog sveta’ s namjerom da mladima ogađi osjećaj hrvatske nacionalne pripadnosti. Sve u svemu, po njima su Srbi povlaštena nacionalna manjina u Hrvatskoj i nalaze se izvan zakona pa su se toliko osilili da misle da mogu napadati koga žele i raditi što ih volja. Možda je došlo neko takvo vrijeme da Bujanec promisli o promjeni nacionalnosti, kad je već srpstvo tako slatko. ■

INTRIGATOR

Sindikalni
alarm

Pored održanja prihvatljive razine plaća zaposlenih u Petrokemiji, radnicima je neophodna sigurnost proizvodnje

Novi vlasnik najavio je ukidanje smjene – Petrokemija (Foto: Igor Soban/PIXSELL)

ČIM je turska grupacija Yildirim nedavno preuzela većinsko suvlasništvo nad kutinskom Petrokemijom, buknuo je sukob između nove uprave i sindikata Energije, kemije i nemetala. Radnici su suočeni s dotad nespominjanim planom redukcije dijela proizvodnje, odnosno ukidanja jedne smjene, što za puno njih znači smanjenje plaće i do 25 posto. Ujedno se navodi kako Turci namjeravaju prepakirati uvozno mineralno gnojivo u ambalažu iz Kutine, što je ukupno bio jak povod za paljenje alarma i najavu sindikalnih akcija. Novi je vlasnik prije toga naprasno otkazao dva sastanka s radničkim predstavnicima, te se usprkos ranijim iskazima čini da svoju volju kani ubuduće nametati prilično jednostrano.

S druge strane, na umu treba imati činjenicu da taj poslodavac ipak nije otkazao već zakazane pregovore o novom kolektivnom ugovoru koji bi morali započeti s mjesecom lipnjem. Interes domaćeg svijeta u Kutini je više nego jasan – pored održanja prihvatljive razine plaća zaposlenih, neophodna im je i sigurnost po pitanju daljnje proizvodnje i razvoja. Veoma ćemo brzo tako saznati na kojim pozicijama ostaje Yildirim spram radnika u preuzetoj hrvatskoj tvornici umjetnih gnojiva, dok s njezinim drugim najvećim suvlasnikom to baš i nije izvjesno.

Posrijedi je, naravno, država; ista ona država koja je do prije nekoliko godina raspolagala većinskim udjelom u Kutini, e da bi se povukla u korist Ine i PPD-a. No prvo im je omogućila da steknu ekstraprofit, spriječivši Petrokemiju da nabavlja plin – svoju osnovnu proizvodnu sirovinu – na povoljnijim međunarodnim spotovima. U svojstvu

krupnih vjerovnika, PPD i Ina su nakon izvjesnog vremena pretvorili dug u vlasništvo, mada petrokemijska industrija nikad nije bila dijelom njihova *core businessa*. Banke su simultano odradile svoje u tom aranžmanu, neko vrijeme inzistirajući na privatizaciji tvornice, i ne želeći joj u međuvremenu odobravati ni kratkoročne kredite.

Suvišno je danas napominjati da Petrokemija nije kažnjavana zato što je neuredno servisirala ranije kreditne obaveze, jer uopće nije bila takva, naprotiv. Krimen je bio već to što pripada državi u jednoj perifernoj EU-zemlji kojoj pak centrala nije namijenila ulogu proizvođača bilo čega materijalnog s iole osjetnijom dodanom vrijednošću. Hrvatska politička elita krotko je popustila tom rezonu, dok je Petrokemija ostavljena na tržišnoj vjetrometini kao da nam agrar nije predmetom od ma kakvog strateškog interesa. Stvari biva ju još ozbiljnije uzme li se u obzir da javnost i sami radnici Petrokemije nisu imali nikakav uvid u detalje međudioničarskog ugovora između države i PPD-a te Ine.

Štoviše, nitko izvan uskog kruga predstavnika suvlasnika ne zna ni pojedinosti u istom takvom ugovoru između ove države i novog većinskog suvlasnika, kompanije Yildirim iz Turske. Teško da nam pritom nešto kazuju vijesti o tome da je država bila naumila prenijeti obaveze prethodnih većinskih suvlasnika na ove sadašnje, osim što znamo da su se potonji usprotivili. No jednako tako znamo i da je Yildirim početkom ovog tjedna javno zatražio od hrvatske države da joj proda ostatak svojih dionica, ili da s njima zajedno investira u razvoj tvornice.

Kraće rečeno, ne znamo takoreći ništa posebno o tome što su se dogovorili, ali znamo

ponešto o onome što nisu, a svakako jesu trebali, ako govorimo o opstanku Petrokemije. Pa, vidjet ćemo što će se narednih tjedana zbiti s kolektivnim pregovaranjem, kao i zahtjevom državnog člana tvorničkoga Nadzornog odbora za sazivanje hitne izvanredne sjednice tijela. Nade još ima, samo ako bitno nižim plaćama ne bi razjurili više stotina stručno osposobljenih radnika iz Kutine, od oko 1300 preostalih, jer nakon toga se ne bi imalo s kime započeti iznova.

■ Igor Lasić

Desant na
Kumrovec

POPUT njemačkih padobranaca koji su 25. maja 1944. izvršili desant na Drvar, a meta im je bio vrhovni komandant Tito, članovi Domovinskog pokreta odlučili su se na nešto bližu lokaciju da bi napali istu metu.

U predvečerje 18. svibnja, pred Titovom rodom kućom u Kumrovcu, predvođeni IGOROM PETERNELOM, JOSIPOM JURČEVIĆEM i VLADOM MARIĆEM, prekrili su Titov kip crnom ceradom, položili vijence i zapalili svijeće u počast, kako su kazali, 'očuvanja od zaborava tisuća i tisuća Hrvatica i Hrvata žrtava desetljetne komunističke diktature i zloglasnog Broza, jednog od deset najvećih svjetskih zločinaca'.

Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske (SABA RH) oštro je osudio 'način na koji pojedini građani Hrvatske pod okriljem lažnih genocidnih optužbi uznemiravaju lokalnu i širu društvenu zajednicu, namećući svoje ideje o povratku na iskonske temelje Nezavisne Države Hrvatske'. 'Sigurni smo da nije slučajno odabran datum jučerašnje predstave, koja upućuje da su članovi Domovinskog pokreta izabrali datum 18. svibnja, dan na koji je ustaški poglavnik NDH ANTE PAVELIĆ 1941. počinio najveću izdaju u hrvatskoj povijesti, predavši Kraljevini Italiji velike dijelove Dalmacije potpisom Rimskih ugovora, znajući da je Dalmacija tokom svoje povijesti bila kulturno središte Hrvatske', saopćili su iz SABA RH.

Izrazili su nadu da će 'Domovinski pokret u budućnosti svoje predstave organizirati prisjećajući se i svih žrtava naci-fašističkog i ustaškog terora, koji se realizirao u sklopu ostvarivanja takozvane NDH, surađujući s fašističkim režimima koji su u šest ratnih godina odnijele živote na desetke milijuna ljudi'. Incident je osudila i Općina Kumrovec.

'Ovakve ružne scene ne želimo u Kumrovcu! Ne podržavamo vandalizme, ne podržavamo zločine koji su se dogodili u Drugom svjetskom ratu na bilo kojoj strani, to neka rješavaju stručni ljudi, povjesničari i stručne institucije! Josip Broz Tito naš je Kumrovčanin kojega se nikada nećemo odreći, pa poručujem svima koji žele izvađati ovakve i slične performanse neka nas zaobiđu u širokom luku'. naglasio je općinski načelnik ROBERT ŠPLAJT, ističući da su Titova rodna kuća i spomenik zaštićeno kulturno dobro.

■ N. Jovanović

Anica Prašnjak, predsjednica Glavnog vijeća Hrvatskog strukovnog sindikata medicinskih sestara medicinskih tehničara

KRATKO I JASNO
Bez sestara
ne može

Što se promijenilo od velikog prosvjeda medicinskih sestara u Zagrebu 11. svibnja do danas?

U petak, 19. svibnja, bili smo na potpisivanju Dodatka II. Temeljnog kolektivnom ugovoru za službenike i namještenike u javnim službama. Nakon potpisivanja, predstavnici reprezentativnih sindikata javnih službi govorili su o trenutnoj situaciji u javnim službama gdje smo i mi iznijeli problematiku u sustavu zdravstva te istaknuli nejednaki status i položaj medicinskih sestara u zdravstvenom sustavu kao i hitno rješavanje tih problema. U ponedjeljak, 22. svibnja, imali smo redovan sastanak pregovaračkih odbora za gransko kolektivno pregovaranje, gdje smo prolazili kroz određene članke kolektivnog ugovora. Također, iznijeti su naši prijedlozi za povećanje plaća kroz kolektivni ugovor, a sada je red na ministarstvu da sagleda naše prijedloge te se o njima očituje.

Ima li Vlada RH novca za veće plaće medicinskih sestara i tehničara, te nezdravstvenog osoblja s obzirom da ste nezamjenjivi za rad u bolnicama uz liječnike?

Ekonomski podaci o državnom proračunu ukazuju na fiskalnu stabilnost proračuna, stoga u tom pogledu ima prostora za adekvatan rast plaća. Činjenica jest da bez medicinskih sestara sustav ne može djelovati i zato je žalosno da smo unatoč tome svjedoci da se sestrinstvu danas ne pridaje dovoljno važnosti.

Što je sve loše u položaju sestara?

Kakav je položaj medicinskih sestara, najbolje smo pokazali prosvjedima. Loši uvjeti rada, preopterećenost posla, nedostatak sestara, neravnopravan položaj u odnosu na druge radnike u zdravstvu i nepoštivanje kolektivnih ugovora, doveli su do lošeg i diskriminirajućeg položaja medicinskih sestara. Medicinske sestre nisu dovoljno priznate i vrednovane. Na to ukazujemo već godinama i to se vidi po visini plaća, nejednakom statusu i položaju u zdravstvenom sustavu.

Koliko uporni ćete ostati u svojim zahtjevima te koliko su mogući ponovni prosvjedi?

Tražimo najmanje desetpostotno povećanje plaće za sve zdravstvene i nezdravstvene radnike. S obzirom da su u tijeku pregovori za Kolektivni ugovor za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja, uvažavanje naših zahtjeva za povećanje plaća nastojat ćemo postići kroz kolektivno pregovaranje. Ukoliko ne dođe do zajedničkog rješenja, mi smo najavili mogućnost štrajka, a o točnom vremenu organizacije i provedbe štrajka odlučit će mjerodavna tijela sindikata.

■ Mirna Jasić Gašić

Manevar zbog sitniša

Iako je njegova tvrtka 2021. uprihodila više od šest milijuna eura Mirko Norac izvodio je pravne maneuvre kako državi ne bi nadoknadio 20.000 eura na ime odštete obiteljima petoro civila ubijenih po njegovoj naredbi

OSUĐENI ratni zločinac i umirovljeni general Hrvatske vojske MIRKO NORAC morat će Republici Hrvatskoj vratiti 156.029,63 kune koje su na ime odštete isplaćene obiteljima petoro civila ubijenih po njegovoj zapovjedi 18. ožujka 1991. na Lipovoj Glavici kod Perušića. Tako je 19. travnja odlučio Ustavni sud, pa će Norac morati vratiti novac koji je država isplatila potomcima ubijenih Ž. Đ, J. M., G. M., B. T. i M. T. Time je definitivno potvrđena prvostupanjska presuda iz 2018. godine.

Norac je 2004. godine, kao zapovjednik 118. brigade HV-a, osuđen na 12 godina zatvora zbog likvidacija civila na području Gospića. Istom presudom osuđeni su TIHOMIR OREŠKOVIĆ kao tajnik Operativnog štaba u Gospiću i STJEPAN GRANDIĆ kao zapovjednik 2. bojne, na 15 odnosno 10 godina zatvora.

Presudom su potomci žrtava stekli pravo na odštetu, koju im je država isplatila i potom zatražila da joj Norac vrati novac putem mirnog rješenja spora. On je to odbio, pa je protiv njega država pokrenula sudski spor, a Norac je u roku od 30 dana od dostave tužbe trebao dostaviti svoj odgovor. Sud odgovor nije dobio, ali je dobio dostavnicu s potpisom prema kojoj je poziv uručen 27. kolovoza 2018. godine. Prvostupanjski sud u Zagrebu potom je donio presudu zbog ogluhe, na što je tuženik uzvratio žalbom jer, kako je tvrdio, nije primio nikakvu tužbu niti je potpis na dostavnici njegov.

Žalio se i na sam sadržaj presude, te tražio njezino ukidanje.

U svibnju 2020. Županijski sud u Zadru žalbu je odbio, na što je Norac uložio ustavnu tužbu. Na sjednici održanoj u veljači 2021. godine, Ustavni je sud uvažio Norčevu tužbu, uz obrazloženje da mu je Županijski sud u Zadru prekršio ustavno pravo na pravično suđenje jer nije temeljito ispitao njegovu tvrdnju da nije primio tužbu i da na dostavnici nije njegov potpis.

Ustavni suci ANDREJ ABRAMOVIĆ, LOVORKA KUŠAN i GORAN SELANEC glasali su tada suprotno većini. Napisali su izdvojeno mišljenje u kojemu su kritizirali postupak kojim je Ustavni sud dva različita Norčeva zahtjeva tretirao kao jedan. Usporedili su i potpis sa sudske dostavnice s Norčevim potpisom na punomoći odvjetniku, te zaključili da su ta dva potpisa 'naprosto identična do te mjere da nijedan sud u njihovu autentičnost ne bi imao razloga sumnjati'.

Unatoč ovome, Ustavni je sud poništio presudu suda u Zadru i vratio mu predmet na ponovni postupak, tijekom kojega je sudski vještak ŽELIMIR RADMILOVIĆ proveo grafološko vještačenje i zaključio da je Norac 'vrlo vjerojatno skriptor spornog potpisa' na dostavnici. Sud u Zadru stoga je potvrdio prvostupanjsku presudu prema kojoj je Norac 2018. nedvojbeno primio tužbu i na nju se oglašio.

U novoj ustavnoj tužbi Norac je ponovno tražio vraćanje predmeta u prijašnje stanje, no Ustavni je sud sada zaključio da je Županijski sud u Zadru 'iznio dostatne i relevantne razloge vezane uz primjenu mjerodavnog materijalnog prava'. 'Podnositelju takvim postupanjem nadležnog drugostupanjskog suda (sada više) nije povrijeđeno ustavno pravo na pravično suđenje, osobito ne na način i iz razloga koje navodi u ustav-

noj tužbi', piše u obrazloženju Ustavnog suda.

Norac je 2015. godine osnovao zaštitarsku tvrtku Noky Security, koja je u 2021. godini uprihodila više od šest milijuna eura. Klijenti tvrtke su, između ostalog, HZZO, Zračna luka Split, HBOR, Hrvatske ceste i Javna ustanova Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar. U pitanju su javne ustanove i tvrtke u vlasništvu države kojoj osuđeni ratni zločinac već godinama odbija vratiti 20 tisuća eura, na koliko je država procijenila vrijednost života pet civila za čije je likvidacije Norac odgovoran.

■ Tena Erceg

Daj šta daš

HRT opet briljira anketama, kad već ne i novinarskim prilozi-
ma ili uređivanjem najobičnijih vijesti. Ovaj put se njihov tzv. Hrejting zabavio upitom što građani, bar tih 1100 ispitanika, misle o najavljenom ukidanju prireza. A misle uglavnom pozitivno, na veselje Hrvatske udruge poslodavaca, jer očekuju da će im se povećati plaće, kao što Vlada RH i sugerira. Gotovo 50 posto anketiranih pozdravlja tu mjeru, dok ih približno 25 posto nema posebno mišljenje.

Tek preostala jedna četvrtina, otprilike, ne slaže se s tim rješenjem u okviru skorih poreznih izmjena. I to zato što smatra da treba smanjiti porezne prihode države, a ne gradova i općina, ili zato što znaju da će plaće bez prireza rasti uglavnom samo onima s većim dohocima, ili zato što očekuju da s ukidanjem poskupe komunalne, dakle lokalne usluge. S druge strane, oni koji pozdravljaju ukidanje prireza vjeruju da će prouzročiti rast svih plaća, uz manji dio onih koji drže da su davanja na plaće svakako prevelika.

No sigurno bismo pouzdanije javno mišljenje dobili korektnijim informiranjem javnosti, npr. tako da se mjera ukidanja prireza ne izdvaja mimo ostalih predviđenih zahvata. Te za početak, da se ljudima lijepo objasni i više puta ponovi kako Hrvatska uopće rad ne opterećuje porezno iznad EU-prosjeka, osim što je enormno pošteđjela kapital tj. dobit, kao i primatelje visokih plaća, rentijere, itd. Nadalje, valja ponavljati da smo, nakon susjedne Mađarske, EU-rekorderi po oporezivanju najširih slojeva stanovništva, ponajprije PDV-om.

Također, da će mjera nižeg davanja za mirovine dodatno kroz državnobudžetski deficit stisnuti upravo njih. Ipak, fiskalno-politička zamka čuči najviše u skretanju odluke o stopi poreza na dohodak lokalnim vlastima. One će se krpiti po ukidanju prireza kako-tako, e da ne bi poskupjele komunalne usluge. Buknut će unutarnje porezno tržište na kojem neki već imaju znatno bolje startne pozicije. Nagrabusit će prosječni gledatelj HRT-a, ali na to ga nitko nije upozorio niti kakvim suvislijim anketnim pitanjem.

■ I. Lasić

Mirko Norac (lijevo) u Hrvatskom generalskom zboru 2021. (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

FRAGMENTI GRADA

Politika cijena

CIJENE vam izgledaju čudno? – nagovara nas pitanje iz reklame jednog trgovačkog centra, a odmah u nastavku ponuđen je odgovor: Upravo takve i trebaju biti, jer mi ne zaokružujemo cijene u eurima! Eto, tako to izgleda kada nešto što bi se trebalo podrazumijevati postane prestižna vrijednost po sebi, pa potom bude iskorišteno kao zgodna podloga za marketinško-promidžbenu praksu. Usto, ako nas već vučete za jezik, treba primijetiti da su vam cijene mogle biti zaokružene na decimale centi, ali naniže. Zašto ne, marže u Hrvatskoj su vam ionako tako visoke, pa zarada zasigurno ne bi patila. No, drugačije nije ni moglo biti u zemlji u kojoj je izvršna vlast na takav način 'pripremila' tako važan trenutak kakav je promjena nacionalne valute, kao što se to desilo ovdje, sad već prije pet mjeseci. I onda smo, ne bez susramlja, svjedočili onom komičnom medijskom igrokazu ministra gospodarstva FILIPOVIĆA što se razvlačio tjednima.

Neuvjerljivi pokušaji da se pokaže navodna odlučnost i spremnost na konfrontaciju s trgovačkim lancima koji su se hladno, nimalo impresionirani, oglušili na sve apele i zahtjeve izvršne vlasti u Hrvatskoj da javno i transparentno objave cijene svojih artikala u kunama s kraja prosinca, netom prije konverzije valute u euro 1. siječnja 2023., pa da se potom utvrde razlike i odstupanja zbog prakse zaokruživanja cijena. Mahom se radilo, nimalo slučajno, o inozemnim trgovačkim lancima čija cijena proizvoda u njihovim poslovnicama u Hrvatskoj i ostatku ove naše tzv. regije nerijetko značajno premašuje cijene istih tih proizvoda u državama iz kojih te kompanije dolaze. Pa smo se s eurom našli u već dobro nam poznatoj potrošačkoj situaciji, do jučer nezamislivoj, da se stanovnicima Zagreba i okolice više isplati otići u šoping hrane u Sloveniju, Istrijanima i Kvarneranima u Italiju, a onima sa sjevera Hrvatske u Mađarsku.

Zaključujemo da se radilo o ministrovom igrokazu jer da je tu bilo stvarne volje i odlučnosti da se pokuša nešto konkretno napraviti, mimo deklarativnih apela, ne sumnjamo da bi kabineti ministra i premijera pravovremeno zaprimili – a možda i jesu? – telefonske pozive iz ambasada zemalja u kojima su smještene vlasničke kaste dotičnih kompanija. Tada bi im se biranim diplomatskim rječnikom, ali vrlo jasno, dalo do znanja da se ne zezaju i da obuzdaju svoja nastojanja. Jer radi se o zemljama, u prvom redu Austriji i Njemačkoj, koje su stari povijesni kolonizatori ovog dijela Evrope. Možemo im pridružiti i Mađarsku, za koju znamo da se na hrvatskom tržištu ekskluzivno progurala na tržištu energenata.

Ekonomski kolonijalizam 21. stoljeća ima novo ruho i nove mehanizme u usporedbi sa starim, klasičnim kolonijalističkim manirima, ali srž je uvijek ista i nepromijenjena, a to je eksploatacijsko isisavanje periferije od strane središta.

■ Hajrudin Hromadžić



Помажемо колико можемо



Која су мјеста Сисачко-мославачке жупаније најпогођенија поплавама?

Посебно је погођена Хрватска Костајница, у којој је Уна поплавила цијели град. У Петрињи је пропустио насип на Сави, па има оштећења на објектима. Уна се излила код Кукуљана и још пар села које је поплавила. Та је ријека и Двор одсекла од остатка Жупаније, па је начелник Никола Арбутина у разговору с делегацијом која је обишла поплављено подручје, а у којој су били потпредседником Владе Ања Шимпрага, министрица пољопривреде Марија Вучковић и заступник СДСС-а Милорад Пуповац одмах истакнуо како је поред мјера заштите од поплава потребно што прије реконструирати цесту код Кукуљана, која уследило изљева ријеке буде поплављена више пута годишње. Наравно, ту је и цијели низ других рјешења у ингеренцији Хрватских вода, од чишћења и одржавања ријечних корита до копања одводних јарака. Људи су незадовољни јер се у овај крај мало улаже, па им све интензивније поплаве наносе знатне материјалне штете.

Поплавама су само отежани проблеми Баније, јер многи још увијек од потреса живе у контејнерима: има ли каквих помака у обнови и стамбеном збрињавању?

Жупанијске власти, као и цијела Влада, подузимају све што могу да би људи следећу зиму били збринуте у чврстим објектима. Министар Бранко Бачић је често на терену па потиче оперативу и извођаче радова да раде боље и брже, настојећи притом изнаћи начине да све буде што ефикасније. Тако цијела Жупанија, посебице Глина, Петриња и Сисак, постају велико градилиште: подижу се стамбене зграде, јер је смјештај људи који још живе у контејнерима – дакле, оних најугроженијих, међу којима има старих и немоћних те обитељи с дјецом – свима приоритет.

И Српско народно вијеће наставља помагати?

СНВ већ годинама препознаје потребе народа овога краја, поготово у тешким околностима, па сам увјерена да ће нам даље помагати у складу са својим могућностима – и то не само у случају природних катастрофа него код свих других проблема који нас притишћу, понекад годинама. Људи знају коме се могу обратити са својим потребама, као и то да ће им се помоћи коликогод је то могуће.

Можете ли нам коментирати недавне мањинске изборе?

СНВ је на њих изишао са својом листом за Жупанијско вијеће, али и листама за мањинска вијећа свих градова и опћина. Посебно ме радује што смо први пута имали листу у Јасеновцу, јер то значи да и ондје јача интерес за таквим мањинским институцијама. Што се резултата тиче, наша је листа однијела побједу на разини Жупаније и у жупанијском средишту Сиску, иако су нам ту били ривали људи блиски СДП-у. Превагу смо добили у свим другим срединама, осим у Глини и Суњи, гдје нас је надмашила 'конкуренија', но то само показује да се морамо више посветити теренском раду и побољшању реалних животних увјета. Сигурна сам да ће то људи препознати. Могу рећи да је одазив у Сиску, гдје сада имамо 14 од постојећих 15 вијећничких мјеста, био много већи него прије четири године: сада је на мањинске изборе изишло 9,36 посто регистраних бирача, а 2019. свега четири посто. Свеукупно је у цијелој Жупанији, на нетом одржане изборе изишло 13,6 бирача, а највећа је излазност била у мјестима у којима су истакнуте двије листе. Међу њима је Суња с 43 посто излазности и Глина с 36 посто, а високу излазност биљеже Двор те Кукурузари. Понегдје људи нису били у довољној мјери мотивирани да изиђу на изборе, па је излазност била ниска. Зато се у тим мјестима до сједећих избора морамо више потрудити, јер је 'тежина' сваког ВСНМ-а то већа што га веће бирачко тијело подржава.

Како је сада ВСНМ формиран и у Јасеновцу, је ли могуће интензивније радити на томе да се напосматрије ријешити проблем пута до Млаке, који буде поплављен за сваког вишег водостаја Саве ради чега се до села и из села може само чамцем?

Становници Млаке сада имају прилику покренути такву иницијативу преко свог мјесног вијећа, које мора успоставити доbru комуникацију с локалним, опћинским и жупанијским властима. Ту је и наш ВСНМ на жупанијској разини, па и ја као дожупаница: заједно смо, јасно, спремни пружити сву потребну помоћ сваком дијелу наше заједнице.

■ Ненад Јовановић

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Доказивање хрватства антисрпством

Заступник СДСС-а Борис Милошевић у слободном говору у Сабору, коментирао је пријетње заступника Домовинског покрета да ће Новости пријавити репресивним органима и тражити да врате новац који су добиле од Савјета за националне мањине.

— Протеклих дана Хрватска се бори са поплавама и наше грађане брину разине ријека покрај којих живе и на који начин ће им начин држава помоћи да сачувају своју имовину и санирају штете настале због поплава. Али дио наших заступника то не брине, њих брину Срби и Новости, рекао је и нагласио да су Новости континуирано на мети екстремне деснице и разних интересних скупина.

— Више пута је ДОРХ одбацивао казне пријаве поднесене против тједника Новости. Нису те пријетње и тражења од јучер, траје то годинама, као и говор мржње те наставак доказивања хрватства антисрпством – рекао је Милошевић.

Коментирао је испад Жељка Сачића



Главни нападач
Хрватских суверениста
– Жељко Сачић (Фото:
Патрик Мацек/PIXSELL)

из Хрватских суверениста који је у Сабору неометано одржао дуги хушкачки говор против Срба у Хрватској, посебно тједника Новости, оптужујући тједник за ширење протухрватске пропаганде, а дио Срба и за потицање на тероризам. — Управо би заступници због свог утјецаја требали јавно осуђивати појаве говора мржње. Прозивајући Србе у Хрватској за четништво и тероризам, мањинске медије за протухрватску пропаганду са саборске говорнице те јавним објавама и наступима, поједини заступници не воде рачуна о тој врсти одговорности. Не маре за чињеницу да су друштвене мреже преплављене говором мржње и препуне позива на физички и оружани обрачун са Србима и 'издајницима' – рекао је заступник СДСС-а. Позвао је заступнике, а поготово оне који јавно исказују ревизионистичке ставове, да посјете изложбу о јасеновачким логорашима коју у Музеју Града Загреб организирала ЈУСП Јасеновац и СНВ.

Ученици се међусобно друже

Дневна политичка превара не смију утјецати на рад правобранитељица, па тако и оне за дјецом. Оне морају остати суверене у одлучивању и гласне у заштити најрањивијих. Одржавање овако високе разине 'квалитете правобранитељских услуга' захтијева кадровска и финансијска појачања која би олакшала то дјеловање, изјавила је заступница СДСС-а Драгана Јецков у саборској расправи о извјештају правобранитељице за дјецом за 2021. Указала је на податак из извјештаја у којем је према подацима МУП-а, у 2021. убијено троје дјеце, седморо је починило суицид, евидентирана су 63 покушаја самоубијства међу дјецом, док је у прометним несрећама живот изгубило њих 17. Забрињава и податак да је Уред правобранитељице 2021. године примио чак 30 посто више пријава због насилног и занемарујућег понашања према дјецом него 2020., њих 269, а том је понашању било изложено 448 дјеце. Примио је и 76 пријава кршења дјечјих права због насиља у обитељи.

Говорећи о посебном дијелу извјештаја посвећеном правима дјеце припадника српске националне мањине, рекла је да се праћење заштите највећим дијелом односи на пријаве вршњачког насиља између ученика српске и хрватске националности у школи. Изразила је резерве према дијелу извјештаја у којем се истиче да је настава за српске ученике практички одвојена од наставе за хрватске, као и да се то одвојено школовање дјеце према етничком начелу појављује као илустрација опће подијељености Града Вуковара.

— Курикулум и уџбеници постоје и осувремењују се, а стручног кадра не мањка. Дјеца у вуковарским основним и средњим школама иду у исте зграде, уче из истих уџбеника, осим што су књиге за ученике настава по моделу А преведене на српски језик и ћирилично писмо. Што је најважније, друже се међусобно. Важно је да се дјеца тиме не оптерећују јер је већина родитеља данашње дјеце у вртићима и ранијим разредима основне школе рођена након рата – наглашава Јецков.

— Нејасно ми је због чега се константно у питање доводи право дјеце припадника националних мањина на образовање на материјем језику и писму и то искључиво кад су у питању дјеца српске националности? Кад су у питању друге мањине, тад нису проблем ни физички одвојене школе, као код Талијана у Истри или Мађара у Осијеку и Барањи. Мањинско образовање једини је гарант очувања националног идентитета припадника мањина. У прилог квалитети образовања говоре резултати које на натјечањима постижу ученици који се школују на мањинском језику и писму, указује Јецков.

■ Ненад Јовановић

Teme sjećanja i stradanja traže kontemplativan rad

Odabir najveće moguće čitkosti priče svake pojedine osobe čija je sudbina odabrana za prikaz na ovoj izložbi, u odnosu na skučen i zahtjevan prostor podruma Muzeja grada Zagreba, odnosno suptilnih varijacija i ritma pojedinih grupa žrtava osnovni su elementi prikazivačke strategije

DIZAJNER DAMIR GAMULIN i arhitekt ANTUN SEVŠEK, autori izložbe 'Objektiv NDH – opasni i nepoćudni po javni red i sigurnost' koja je nastala u organizaciji Srpskog narodnog vijeća i Javne ustanove Spomen područja Jasenovac, surađuju već niz godina s muzejima i nezavisnim organizacijama. Njihovi prijašnji angažmani uključuju rad na projektu Memorijalnog centra Lipa pamti, izložbama 'SLANA – Radikalni krajobraz', 'AKO TEBE ZABORAVIM... – Holokaust u Hrvatskoj 1941. – 1945. / zadnje odredište Auschwitz' i brojnim drugim.

Kako je kroz vaš profesionalni razvoj došlo to toga da ste usmjerili baš prema ovim temama?

Kao projektante, a ni osobno, nikada nas nisu privlačili zadaci čiji je smisao postojanja bio upitan ili prvenstveno motiviran potrebom za stilskom ili arbitranom organizacijskom promjenom, koja ima za cilj stvaranje privida 'novog' ili 'suvremenog'. Smatramo da oblikovanje u širem smislu riječi, u svojoj biti, mora biti utemeljeno na intuitivnosti koja se neprestano prepliće s pažljivo razmotrenim i temeljitim pokušajem razumijevanja te likovnog organiziranja sadržaja.

Neophodno pri tome je imati dobrog i zainteresiranog partnera u naručitelju, u samoj građi kao svojevrsnom tihom sugovorniku te naravno u publici. Naša je namjera da direktno deriviramo rješenja i metode iz tih interakcija, što nije uvijek moguće ako primjerice stvarni razlog za dizajniranje ne postoji, osim trenutne potrebe za promjenom.

Ovako postavljena nastojanja nas prirodno vode ka različitim dizajnerskim zadacima, bilo da je riječ o oblikovanju, interpretiranju i organiziranju slojevitog sadržaja u formi izložbi, knjiga ili prostornih interpretacijskih sustava. Teme memorijalizaci-

je, sjećanja i stradanja pružaju jedinstvene mogućnosti za primjenu ovog pristupa, predstavljajući svaki put novi izazov i priliku za duboko kontemplativni i pažljivo oblikovan rad, primjeren temi, prostoru te trenutku.

Koliko god nastojimo izbjegavati ponavljanje, kako tema, tako i pristupa izložbenim postavima, pozitivna recepcija Memorijalnog centra Lipa pamti ipak nas je u nekoj mjeri obilježila i usmjerila ka temama muzejskog oblikovanja iz registra memorijalizacije i komemoracije koje navodite. Pritom nam se čini da naša uvjetna uspješnost bavljenja tim tipom zadataka proizlazi više iz par osnovnih premisa stvaranja izložbenih postava, a manje iz nekog našeg inzistiranja na bavljenju 'teškim' zadacima ili pak vrijednosnih pozicija u odnosu prema njima.

Kako ste odlučili pristupiti ovoj temi i na koji ste način osmislili strategiju? Na koji ste način odlučili pristupiti oblikovanju postava?

Svakako najzahtjevniji segment ove, a na žalost i većine izložbi koje ste naveli, tiče se složenog konceptualnog, nama usput i oblikovnog zadatka održavanja balansa između

totaliteta na izložbi prikazanog broja žrtava i očuvanja integriteta i jasnoće prikaza svake pojedine osobe. Prečesto se rješenja ovog izlagačkog problema svode na već kanonske prikaze homogenih apstrahiranih polja toliko puta primjenjenih u spomeničkim rješenjima visokog modernizma, što osim problema njihove retoričke potrošenosti u današnjem trenutku, u pravilu rezultira pretjeranim grafizmom i banaliziranjem izvorne svrhe tog tipa izložaka. Odabir najveće moguće čitkosti priče svake pojedine osobe čija je sudbina odabrana za prikaz na ovoj izložbi, u odnosu na skučen i zahtjevan prostor podruma Muzeja Grada Zagreba, odnosno suptilnih varijacija i ritma pojedinih grupa žrtava osnovni su elementi prikazivačke strategije. Osim toga, dodatni zahtjev prenosivosti izložbe u njenim daljnim inkarnacijama i potreba mogućnosti njenog postavljanja u zasad nepoznatim budućim izložbenim prostorima uvjetovali su modularnu organizaciju izložbenog oplošja i lako sklopivu izvedbu njenih sastavnica. Kao u većini naših izložbenih rješenja, i ovdje je prostorni okvir nedjeljiv od sadržajnog, oplošja posvećenog prostora izložbe ujedno su i velikoformatne tiskane plohe koje nose čitav sadržaj izložbe. Za razliku od izložbe

Damir Gamulin



u Francuskom paviljonu gdje smo koristili ogromne ploče sirovog čelika, ovdje oplošje izgrađuju deseci metara translucenčnih papirnih otisaka osvijetljenih sa stražnje strane koji ujedno čine i jedinu rasvjetu čitavog prostora.

Jedan dio izložbe obuhvaća vašu vlastitu intervenciju u sam koncept. U tzv. sobi policijskog istražitelja nalazi se pisaci stol s telefonom, radio prijemnikom i policijskim dosjeima, koji u ovom slučaju nije imitacija odnosno replika postojećih predmeta, nego interpretacija u obliku otisnutih 2D objekata u 3D prostoru. Odatle takav pristup?

Od samog početka promišljanja izložbe, osnovna reakcija bila nam je potreba nadovezivanja na materijalnost policijskih kartona kao istraživačke, sadržajne, a efektivno i vizualne okosnice izložbe. Efemernost i krhlost papira i njegovo propuštanje svjetla učinili su nam se intigrantnom protutežom surovosti i birokratskoj racionalnosti prikazanog sadržaja. Prijedlog rješenja stola razrada je tog osnovnog impulsa, gdje je on sveden na krajnje reduciranu, a opet u dovoljnoj mjeri narativnu likovnu gestu, izložak, koji je ujedno i postament te izvor svjetla. Također, pokušaj izrade klasične replike stola, korištenjem stvarnih stolarskih materijala i detalja iz vremena, proizveo bi ambijentalni nesklad s intenzivnom materijalnošću podruma u kojem se ova izložba postavlja. Simbolički, svjetlosni objekt stola kakvog radimo, direktno se urezuje se u polumrak izložbenog prostora bez potrebe za dodatnim rješavanjem prijelaza prema okolini.

Tokom procesa planiranja izložbe spomenuli ste nekoliko internacionalnih umjetničkih projekata, kao što su npr. 'The Evidence Room', predstavljen na Venecijanskom bijenalu arhitekture 2016. godine, i 'Kontrollraum' Thomasa Demanda iz 2011., koji se konceptualno ili pak materijalno nadovezuju na vaše polje interesa. Možete li reći nešto više o europskim i svjetskim praksama u ovom kontekstu? Što je vama u tim praksama poticajno?

Osnovna spoznaja kod bilo kojeg sagledavanja našeg rada u odnosu na međunarodni kontekst tiče se nevjerovatne diskrepancije u budžetima i brojnosti timova uključenih u rad na nama najintrigantnijim projektima. Osim banalne činjenice da se niti jedna stvarno kvalitetna i intrigantna izlagačka strategija ne može neposredovano primijeniti u nekom drugom kontekstu, pri čemu je nesrazmjer u produkcijskim okvirima tek jedan od razloga, mi nastojimo odgovore na izazove svake od izložbi svaki put iznova izgraditi iz sadržajnih i likovnih potencijala naših lokalnih zadataka. Poticaje tako pronalazimo više kroz težnju dostizanja slične razine metodološke ili oblikovne koherentnosti, nego kroz unaprijed na frustraciju osuđene pokušaje reproduciranja gotovih strategija. Pritom često zbog izostanka čvrsto postavljenih podjela uloga i protokola, koji su neizbježni dio etabliranih međunarodnih praksi, pogotovu u domeni muzealizacije sjećanja, do rješenja dolazimo intuitivnije i brže, što je jedna od rijetkih prednosti rada u malim sredinama poput naše. U nekolicini dosadašnjih prilika za komuniciranje našeg rada u kontekstu međunarodnih kustosa ili praktičara, pozitivne reakcije koje smo dobili samo su dodatan motiv za daljni nastavak rada i potvrda utemeljenosti osnovnih premisa na kojima razvijamo naše odgovore na ovaj tip zadataka. ■

Antun Sevšek



Ljubav na kordunaški način

Davne 1978., odmah nakon što smo se upoznali na korzu u Sisku, moj Žarko me doveo ovdje na Kordun ispod Petrove gore. Gotovo 46 godina ovdje uživam u životu. Kad bih mogla birati, sve bih ponovila, kaže Vesna Orelj iz Poljica

TEŠKO je u zabačenim, opustjelim kordunaškim selima i zaseocima pronaći obitelj koja se na ništa ne žali, koja smatra da ima sve što treba. No uspjeli smo pronaći jedan bračni par koji ne živi u izobilju ali je potpuno zadovoljan životom koji jednostavno prihvaća onakvim kakav on zaista jest.

ŽARKO ORELJ (72) i njegova supruga VESNA (69) iz Poljica, ni sela ni zaseoka kraj Katinovca pod Petrovom gorom, potisnuli su sve nećake kroz koje su prošli, a njih je itekako bilo, od rata i poraća sve do zemljotresa. Nevolje nisu zaboravili ali su ih ostavili iza sebe, o njima ne razmišljaju i u potpunosti su se posvetili najprije jedno drugome, a onda svom lijepom, malom imanju na zemlji Žarkovih djedova. Kćer VANJA je odavno odrasla i s obitelji živi u Sisku, a unuk TEO uvijek se raduje povremenim dolascima na Kordun, koji ga u potpunosti oplemenjuju, a pogotovo dobro čine njegovima baki i djedu. Na Poljice smo nabasali sasvim nehotice, a slučaj je htio da isto tako odmah susretnemo jednog od četvero mještana ovog živopisnog seoceta koje je nekada brojilo ravno 13 numera s nešto manje od osamdeset radišnih mještana.

— Kažete da pišete za Novosti. E, pa da znate, potrefili ste vašeg vjernog čitaoca. Ne propuštam niti jedan broj omiljenog tjednika. Supruga i ja natenane ga pročitamo od prve do zadnje strane. Nemojte pomisliti da vam podilazim, ali vaše novine su za nas najbolje — odmah nam je pri susretu objasnio domaćin Žarko Orelj, široko otvarajući vratnice dvorišta.

Žarko je rođen u Bosni i Hercegovini, a kada je napunio četiri godine obitelj je prodala imanje, jer se otac Mirko zaposlio u Željezari Sisak. Tada su se preselili na Kordun u Prijeku, selo majčinih djedova, a potom su radni vijek oboje proveli u Sisku. Čim je stasao, Žarko je završio višu Končarevu školu za tehničara i zaposlio se u Rafineriji nafte Sisak. Ubrzo je postao stručnjak za održavanje rotacione opreme i u Rafineriji je proveo sav svoj radni vijek, bez ikakvog prekida, punu 41 godinu.

— Ne mogu vam opisati koliko sam razočaran na što je spala ondašnja Rafinerija. Sad je u tuđim rukama, a hiljade nas su je izgradili, usavršili i vrhunski održavali. Prerađivali smo više od 1,5 milijuna tona domaće nafte godišnje s tri i pol tisuće zaposlenih. Čujem da danas tamo radi, bolje reći ne radi, između

200 i 300 radnika. Sve stoji — rezigniran je Žarko Orelj.

Supruga Vesna bila je zaposlena u trgovačkom poduzeću Brezovica u Sisku. Kada je započeo rat, Žarko i supruga nastavili su raditi, a on je u mirovinu otišao 2014. Dru-govi su ga svečano ispratili. Za dugogodišnji rad primio je posebno priznanje, a o tome su izvjestile i tvorničke novine.

— Za vrijeme rata, radeći u Rafineriji, ne mogu reći da sam kao Srbin imao većih neugodnosti, premda je bilo sitnih, beznačajnih i besmislenih provokacija na koje nisam obraćao pažnju. Imao sam šefa MILU PASTULOVIĆA koji je cijenio dobre radnike, a mene je poštivao i nije gledao na ničiju nacionalnost. Čak sam dobio i ratni raspored. Kad se k tome još doda da sam oženio Hrvaticu, nekako sam ispaao prihvatljiv — govori Žarko.

Iako su oboje u mirovini, Vesna i Žarko koji su u braku od 1978. godine, nakon mirovine kada su se trajno preselili na Kordun, tako su organizirali život da im je svaki dan, od jutra do večeri, pomno isplaniran i — radni. Žarko vodi brigu o okolišu, kosi travu, obrezuje voćke, popravlja što je dotrajalo i brine se o desetak košnica pčela. Meda nema

mnogo ali za njihove potrebe, kćer i prijatelje, sasvim dovoljno. Vesna drži sva četiri ćoška kuće, obrađuje baštu, kuha i brine se o kućanstvu. Što se tiče zdravlja, Vesna i Žarko kažu nam da je 'valjda dobro' jer liječniku u glavnom ne idu. Žarko je na pregledu bio zadnji put prije 9 godina, a svjež zrak i ishrana bogata povrćem i voćem, prema svemu sudeći, čine svoje.

O zdravoj ishrani brine se Vesna, ali pored bogate bašte čije plodove brižljivo sprema u smočnicu za zimske dane, ona ima još jednu strast. Naime, ljubiteljica je i dobar poznavateljica začinskog, ljekovitog i aromatičnog bilja pa je okoliš kuće začinjjen majčinom dušicom, matičnjakom, miloduhom, kaduljom, lavandom, origanom i mnogim drugim biljem. Kako god plodove iz vrta sprema u smočnicu, isto tako suši pa miješa ljekovito bilje za čajeve, sve po svojim i tuđim iskustvima te uputama iz literature.

— Davne 1978., odmah nakon što smo se upoznali na korzou u Sisku, Žarko me doveo ovdje na Kordun kod svoje bake Milice koja je, vjerovatno zahvaljujući ovom čistom zraku ispod Petrove gore i zdravoj prehrani, doživjela sto godina. Odmah sam se zaljubila u ovaj pitomi, a ipak na neki način i divlji kraj i evo me, nakon 45 godina, živim i uživam ovdje. Pri tome valja reći da sam odrasla na petom katu nebodera u Sisku pa je promjena bila značajna. Gotovo 46 godina ovdje uživam u životu i sve mi je prošlo u trenu. Kad bih mogla birati, sve bih ponovila i proživjela još jednom, jer moj čitav život ovdje je zapravo jedna velika i lijepa igra — kaže nam Vesna Orelj.

Iako su svakodnevno vezani uz domaćinstvo, Vesna i Žarko koriste svaku priliku da automobilom obiđu kraj, upoznaju nove ljude i sela. Često odu na izlet na Petrovu goru, prošetaju njenim šumama i uživaju u planinskom zraku. Posjete i partizansku bolnicu iz Drugog svjetskog rata, jer su se neki Žarkovi rođaci, sudionici NOB-a, liječili u tom skrivenom lječilištu.

— Ta bolnica u srcu Petrove gore, jedinstvena u Evropi za Drugog svjetskog rata, kao i drugi spomenici iz tog vremena, po mom mišljenju, nije dovoljno poznata javnosti, a neka važna mjesta su i zapuštena. Vjerujem da će sve to jednoga dana doći na svoje mjesto i da će najodgovorniji uložiti napore da taj dio naše povijesti bude dostojno obilježen i nađe se ponovo na turističkim kartama Petrove gore — priželjkuje Žarko Orelj. ■



Pune ruke posla
i tako svaki dan —
Vesna i Žarko Orelj

Припреме за матуру

СДФ је између осталог осигурао бесплатне припреме средњошколцима за матурске испите у Загребу.

Дугорочни циљ је осигурати онлајн припреме за што је могуће више ученика како би се укључила и дјеца из сиромашних крајева

СРПСКИ демократски форум, организација која је у свом djelовању фокусирана на жене и младе, ове је године организовао низ активности намијењених дјеци и омладини на бројним подручјима Хрватске. Уобичајене радне акције настављене су и ове године, сада претежно у Славонији и Барањи, али је дјелокруг рада проширен.

— Недавно смо завршили акцију ‘Кумови жеља’ коју смо проводили поводом православног Ускрса. Акцијом је обухваћено више хиљада људи јер је скупљено преко 700 поклона за дјецу из 11 вртића на подручју Хрватске и то за сву дјецу која похађају те вртиће и предшколске групе. Дјеца су исказала што би жељела да им се купи за поклон. Њихове одгајатељице су листе са жељама послале нама да их објавимо и позовемо људе да буду кумови у том смислу. Поклоне је купило око 300 људи из различитих крајева Хрватске и свијета, па нас је успјех доста охрабрио, тако да ћемо планирати сличне акције – рекла нам је председница СДФ-а Јелена Несторовић.

СДФ је прољетос опремио и учионицу за српски језик у Крњаку. У тамошњој Основној школи Катарине Зрински није постојала таква учионица па су дјеца српски већ три године учила селећи се по школи, а понекад чак и на ходнику. Министарство знаности и образовања је недавно школи одобрило средства да се једна учионица прегради напола како би српски језик добио свој кабинет, али за опремање те учионице није било средстава.

— По свједочанствима родитеља, у Крњаку дјеца уживају на сатима српског језика и културе до те мјере да тих дана не желе остати код куће ни кад су болесна. Тај пројект треба нашу подршку – каже Несторовић. Тренутно се одвија припрема средњошколаца за матурске испите у Српској православној општој гимназији ‘Кантакузина Катарина Бранковић’ (СПОГ) у Загребу.

— Припрема је лани проведена у Вуковару с чиме смо имали добра искуства, а



Проширивање
djelовања на више
подручја – Српски
демократски форум

ове године осигурали смо да се бесплатне припреме одржавају у СПОГ-у. Дугорочни циљ је осигурати припреме за што је могуће више ученика, а можда их организирати и онлајн да се дјеца из сиромашних крајева која не могу долазити у Загреб, могу укључити и добити подучу – каже Несторовић.

— Водећи се тиме да су овогодишњи матуранти из генерације 2022./2023., у четворогодишњим средњим школама имали само једну мирну и нормалну наставну годину, што због штрајка наставника, што због локдауна и наставе преко Интернета, СДФ је у сарадњи са СПОГ-ом и Одјелом за образовање при СНВ-у осигурао програм припрема за матуру из четири обавезна предмета: хрватског, српског, математике и енглеског – додаје ЕМИНА Ђурашевић, председница подружнице СДФ-а за централну Хрватску.

Матуранти утврђују градиво системским вјежбањем на задацима с пробне матуре и прошлих испита те понављају потребне наставне садржаје усвојене

претходним школовањем. Припреме су првенствено намијењене матурантима СПОГ-а, обзиром да се и одржавају у простору те гимназије, али и свим осталим ученицима заинтересиранима да се квалитетно припреме за матуру. Сатница и термини припрема унапријед су одређени. Трају до почетка наведених обавезних предмета, а објам наставних сати креће се између 32 и 38 редовних школских сати. Инструктори се прилађавају потребама полазника, а на питања одговарају одмах. Математику држи ИРЕНА МАЈЕРСКИ, хрватски језик МИРА БИЋАНИЋ, српски језик ВАЛЕНТИНА ПИПЕНИЋ док је за енглески језик задужена ЈАДРАНКА РЕЗИЋ. За све полазнике осигурани су литература, додатни материјали, примјери и вјежбе. Успјешност припрема наглашава и директор гимназије о. СЛОБОДАН ЛАЛИЋ.

— Од 18 матураната, скоро сви редовно долазе на припреме, а значајно је што на њих долазе и ученици других школа. Припреме држимо све док трају термини испита. С обзиром да су математика и хрватски на крају испитног матурског рока и припреме ће за њих бити дуже док је на примјер испит из српског један од првих који се полажу на матури – каже Лалић те наглашава да би ово искуство требало дати добре резултате.

Ученици СПОГ-а активни су и на павовским квизовима који се у организацији СДФ-а одржавају у Загребу. За разлику од школског учења, организатори их, сврстане у четворочлане екипе са својим професорима и активистима СДФ-а, ту преслишавају из подручја опће културе, музике и других подручја блиских њиховој генерацији. До сада су одржана два пав квиза, један јесенас и један прољетос, а у току су припреме за велики квиз.

Недавно су СДФ-овци у сарадњи са СНВ-ом, покренули и шестомјесечни наставак пројекта ‘Традиција и обичаји Срба Горског котара’ који је успјешно провођен у првој половини 2022. Осим тога, СДФ у сарадњи с другим српским организацијама планира одржавање љетних школа и кампова.

— Боље је говорити о резултатима него о плановима, али морамо говорити и о њима како би што више људи чуло за нас. У сарадњи с ВСНМ-ом Приморско-горанске жупаније, организирају ћемо на Лошињу љетну школу за дјецу основне школе у Јабуковцу, а планирамо и камп у Пакрацу те онај за дјецу у Далмацији, који ће носити назив ‘Пилипенда’ по главном јунаку једне од значајнијих приповијетки СИМЕ МАТАВУЉА. Приповијетка се односи на очување идентитета, интегритета и постојања у неком друштву у којем би сваки човјек требао имати право да буде што је био или што жели бити. У том смислу желимо усмјеравати дјецу да буду слободна у размишљању, понашању, осјећању и ониме са чиме се идентифицирају – истиче Несторовић. Додаје да су у току припреме за љетну школу за дјецу с Косова. Били су неколико пута тамо и имају добре односе с том заједницом. Идеја је да педесеторо дјеце посјети Србе у Хрватској и да се за њих организира љетна школа. Носилац те идеје је СНВ, а помоћи ће и друге институције јер је то за важан догађај за читаву заједницу.

Што се активности СДФ-а тиче, прва генерација школе за политички развој жена Кате завршава, а у току су припреме за скупштину удружења. Ту је и подлистак Новости ‘Нада’ за који је СДФ од Савјета за националне мањине добио скоро једнаки износ средстава као лани. ‘Подлистак добива константне похвале, а наши новинари добивају награде, што значи да су Наду и њено писање људи препознали’, закључује Несторовић.

Тринаесторо активиста и руководилаца СДФ-а, дуго и интензивно активних у српској заједници, ових дана налази се на студијском путовању у Сједињеним америчким државама. Захваљујући професорки Правног факултету у Загребу Антонији Петрићушић, која је ове академске године гостујућа предавачица на Правном факултету универзитета Минесоте, осигурано им је низ садржаја. Тако заједно с америчким студентима слушају предавања, расправљају о људским правима те политикама према женама и младима, што је основно подручје рада СДФ-а. ■

MIRELA PRISELAC REMI Računajte na nas

Računajte na Elemental da će se uvijek uplitati u politiku, da će progovarati o temama o kojima se drugi boje, da ćemo biti glasni, jasni, da ćemo tražiti pravdu, da ćemo zahtijevati odgovore i da smo svjesni da nekim skupinama ljudi treba omogućiti da ih se čuje i vidi. Mi smo tu da kroz svoju muziku napravimo bolji svijet i ostavimo u nasljeđe nešto pozitivno

KAO suosnivačica i, uz LUKU TRALIĆA SHOTA, predvodnica benda Elemental, MIRELA PRISELAC REMI jedna je od glazbenica koje su ponajviše obilježile našu muzičku scenu od ranih dvijehiljaditih

do danas. Uz izvođački i autorski rad, Remi se u tom periodu također prometrnula u angažiranu javnu ličnost, djelujući i u okviru strukovnih organizacija kao njihova istaknuta članica. S Elementalom se ovih dana priprema za proslavu 25 godina karijere, koje će obilježiti

koncertom na Šalati 3. lipnja. Tim smo povodom s Remi porazgovarali o počecima benda, promjenama i položaju glazbene scene, važnosti jugoslavenske regije i drugim temama.

Elemental se formirao koncem devedesetih, kada je hip-hop bio jedna od supkulturnih enklava u tadašnjoj zagušljivoj društvenoj atmosferi. Opišite nam početke te scene, što vam je hip-hop predstavljao u tom trenutku i kako dolazi do pokretanja Elementala?

Bila sam dijelom hip hop scene koja je nastajala 1996. i 1997., makar bismo mogli reći da sam se 'kasno' priključila, s obzirom na to da su neki rap bendovi već i tada postojali – na primjer, Young Lords čijim je članom bio Shot. U tom nastanku scene, sve je bilo poprilično naivno, nevino, neiskvareno i bez agende. Zapravo, čini mi se da je taj dio 'bez agende' Elemental zadržao do dana današnjeg. Kao i te 1996., bitno nam je da se stvara, ali bez računa – vjerujem da to i publika osjeti, što je možda jedan od razloga dugovječnosti Elementala. Što se tiče negdašnje rap scene, ona je bila mala, supkulturna enklava u kojoj je više onih koji rap stvaraju nego onih koji ga slušaju. No bilo je zanimljivo, vibrantno, šareno. I bilo je lijepo odrastati s takvom scenom i muzikom. Ako bih birala neki period za te formativne pubertetske, adolescentske godine onda bih opet izabrala taj dio nastanka reperske supkulturne muzičke scene.

Kad sam se upoznala sa Shotom i sama sam pisala tekstove za rap. Pokazala sam mu ih i počeli smo zajedno snimati. On je snimao doma u Podolju, tamo gdje je živio s roditeljima. Imao je mali studio jer je njegov tata bio kazališni redatelj pa je doma imao profesionalnu miksetu i dosta audio opreme koja nam je omogućavala snimanje, kao i kompjuter na kojem su se radili instrumental. Poslije škole sam dolazila kod Shota pa bismo pisali tekstove, snimali pjesme. Bilo je vrlo zaigrano, srednjoškolski i opet bez nekog prevelikog plana. Cijela rap scena u to vrijeme bila je dosta mala i svi smo se znali međusobno, a kad smo skužili da INK (GORĐAN RADOČAJ, op. a.) dijeli isti muzički ukus, taj neki jazzy mellow hip-hop, brzo smo se upoznali i napravili pjesmu 'Milijunski', o Zagrebu. Motiv Zagreba zapravo se provlači kroz sve albume Elementala i ostaje nam kao neka inspiracija od prvog do ovog posljednjeg albuma. Nakon pjesme 'Milijunski' odlučili smo 1998. oformiti bend.

Prelazak u novo tisućljeće donosi društvene i glazbene promjene, uključujući i probij rapa i hip-hopa u naš mainstream. Što se za vas mijenja u širem kontekstu u kojem djelujete i kako se bend transformira u tadašnjim okolnostima?

Što se tiče promjene početkom tisućljeća, hip-hop se probio u *mainstream* najviše zahvaljujući Tram 11 i njihovoj pjesmi 'Hrvatski velikani' koja je supkulturni muzički žanr probila na radio i televiziju. Suvereno je vladala tadašnjim Hit Depoom. To je, naravno, doprinijelo vidljivosti cjelokupnog žanra i mi smo nekako, kako smo bili dio te scene, samo uskočili u taj vlak. Ili možda bolje reći, taj nas je vlak samo povezao sa sobom. Elemental je 2000. izbacio svoj prvi album koji se zvao 'Moj, njegov i njen svijet' koji smo izdali za diskografsku kuću Kondorcomm. Naša transformacija u punokrvni bend dogodila se tek četiri godine kasnije s albumom 'Male stvari', našim trećim albumom. Onaj drugi album 'Tempo velegrada – Demiurg', i dalje je bio zapravo bio stvaran na kompjutoru kod Shota doma i više orijentiran ka rapperskoj publici i rapperskom miljeu nego što je bio orijentiran prema *mainstream* radiju.

Angažman u udrugama

Otad pa do danas Elemental se etablirao kao jedan od naših najpopularnijih bendova. Kako iz današnje perspektive gledate na taj put od *undergrounda* do 'alternativnog *mainstreama*', što su bile najveće borbe u tom plivanju našim glazbenim sustavom – kreativne, političke, osobne, drugarske? Hvala vam što ste istaknuli tu nomenklaturu 'alternativnog *mainstreama*' jer je to nomenklatura koju pokušavam 'probiti' već godinama, objašnjavajući svima koji Elemental trpaju u pop da smo miljama daleko od radijskog popa. To što naše pjesme imaju pjevne refrene i što su uhu ugodne ne znači da radi-mo pop. *Pin-point*! Iste savršeno točno mjesto na kojem se nalazi Elemental. Mi smo i dalje alternativa, ali onaj nešto vidljiviji dio alternativne scene. Naš proboj u *mainstream* dogodio se 2004. s pjesmom 'Romantika' koja nam je dala vidljivost, a koju nismo nešto previše tražili. Uvijek govorim da se nama 'Romantika' dogodila i mi zapravo logistički nismo bili spremni za takvu vrstu popularnosti. Sjećam se, nakon što je 'Romantika' zaigrala na top ljestvicama i nakon što su svi najednom otkrili Elemental, imala sam mali milijun intervjua i jednostavno nisam znala što bih sa sobom, a još manje što bih rekla svim tim medijima... Budući da mi je duša na jeziku, govorila sam što mi je na pameti, a onda su zaredali senzacionalistički naslovi. I sve mi je to jako, jako išlo na živce. Najveći izazov benda bio je ove ljudske prirode. Svaka veća grupa ima svoju dinamiku, i nama je trebalo vremena da nađemo onu pravu. U prvih par godina, promijenilo se dosta članova benda, ljudi su dolazili i odlazili, a onda smo napokon kliknuli u ovoj sedmeročlanoj postavi u kojoj smo danas.

U zadnjih 25 godina koliko djelujete glazbena se industrija radikalno promijenila. Te ste procese ispratili kao jedna od naših najvažnijih glazbenica, ali i kao istaknuta članica strukovnih organizacija poput HGU-a

Mi smo i dalje alternativa, ali onaj nešto vidljiviji dio alternativne scene. Naš proboj u mainstream dogodio se 2004. s pjesmom 'Romantika' koja nam je dala vidljivost, a koju nismo nešto previše tražili. Uvijek govorim da se nama 'Romantika' dogodila i mi zapravo logistički nismo bili spremni za takvu vrstu popularnosti

Nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forum

NOVOŠT
HOBOČIA
#1223, Petak 26/05/2023



DRAGANA DUKULJEV

Feminizam je tu za sve nas

Staromodno društvo više ugnjetava žene nego muškarce. Iako, nije ni da njima ništa ne radi. Pokušavam da im objasnim – ali oni se koprcaju, neće da slušaju – da patrijarhat zapravo loše utječe na jedne i na druge i da svi treba da radimo na tome da ga se rešimo

DRAGANA DUKULJEV za nekih 15 tisuća korisnika Instagrama i preko 53 tisuće TikTokera poznatija je kao Daca Magic. Rođena je 1993. godine, odrasla u Pančevu, a završila je Filološki fakultet u Beogradu. Jedno vrijeme je držala časove engleskog, bavila se marketingom i *copywritingom*. Kako nam je rekla, pokušava ući u vode *plus size modelinga* koji kod nas 'tek treba da zaživi'. Trenutno je fokusirana na *online* aktivizam i zajednicu koju okuplja na društvenim mrežama. Tamo – otvoreno, posve opušteno i bez osuđivanja – diskutira o temama poput tjelesnosti, intimnosti i međuljudskih odnosa. Podjednako opuštena i otvorena bila je i kad smo razgovarale za Nadu.

●
Kako ste došli do toga gdje ste sad? Ulazite u svijet *modelinga*, veoma ste vidljivi na društvenim mrežama, ljudi vam se često obraćaju i traže savjete. Nekako odmalena sam bila van okvira društva po stavovima i pogledima na svet. U kući sam bila okružena ljudima kojima je to ok. Mislila sam da je to normalno, svako je drugačiji. Ali onda kao da su me škola i to društvo pokušati ugurati u nekakav kalup. Čak sam jedno vreme mislila da su možda oni u pravu, pokušala sam da se ponašam 'kako treba' i kako otprilike dolikuje za žensku osobu na Balkanu. Ali svaki put kada sam to pokušala, nisam bila srećna. I onda sam shvatila: pa zapravo ne moram ovo da radim. Šta mi je pomoglo da dođem do toga? Upoznavala sam ljude iz drugih kultura i shvatila da oni gledaju na neke stvari potpuno drugačije. Na primer, na moje telo. Kada sam upoznavala momke, recimo, iz Afrike, njima je bilo prelepo što imam obline, dok kod nas to nije prolazilo. Shvatila sam da je to do društva i da želim da pokušam da to ljudima prenesem. Ne da ja njih nešto naučim, da im solim pamet, nego da im pokažem da postoji opcija da oni mogu da razviju svoje kritičko mišljenje i da odrede šta njima najviše prija. I onda sam krenula tako u životu, prvo sam htela blog, pa YouTube, pa sam došla do Instagrama. Ta platforma mi je dala opciju za sve, i za slike, video, ankete, da se izrazim kreativno... Shvatila sam da stvarno ne mogu da sedim sa strane i da ćutim, da pustim ljude da žive toliko nesrećno u ovom kalupu. Moja želja je bila da prosto otvorim diskusiju i dijalog.

Ako sam punija, ne znači da nisam zdrava

●
Zagovornica ste *body positivityja*, odnosno pristupa kroz koji prihvaćamo različitosti tijela i odbacujemo nametnute standarde ljepote. Je li uvijek bilo tako? U suštini sam, ono što sam ranije rekla, imala uspona i padova. Isto važi i za telo. Nekako sam uvek imala osećaj 'šta fali, meni je moje telo lepo, udobno mi je u njemu'. Ali društvo jeste imalo uticaj na mene kad sam bila u školi. Imala sam ideju da moram biti mršava, eksplicitno mršava, ono 50 kila da bih bila lepa i prihvaćena, da neki dečko

hoće da bude sa mnom i slično. I kad bih oslabila, navežbala se maksimalno, napravila ono što ljudi očekuju, mislila sam: to je to. Kad ono, krenu priče 'tebi su i dalje preširoki kukovi, prevelika guzica...' Onda sam shvatila da je to moja građa. Shvatila sam da trebam da prihvatim svoje telo ovako kako jeste i da ga zavolim zato što je to moje telo. Ne mogu da ga menjam. I zašto bih ga menjala? A i otkad sam počela da objavljujem na Instagramu mnogo sam napredovala. Tada, kada sam prvi put izbacivala neke slike, gde sam, na primer, pokazala kukove, brinula sam o uglu, o svetlu i kako da prikažem to da bude prihvatljivo ljudima. Da bude malo izvan njihove zone komfora, ali da ih ne napadnem baš previše. Sad sam u fazonu 'slikaj sve, uopšte me ne zanima njihova zona komfora'. Ako je meni udobno da to pokažem, ja ću da i pokažem. Tako da, to je proces.

●
Kako gledate na kritike tog pristupa? Dobivate li često komentare da se radi o promicanju nezdravog načina života?

Kažem ljudima da oni zapravo nisu istražili šta je pravi *body positivity*. Poenta *body positivityja* je da volim i prihvatam sebe u svakom stanju. To što ja prihvatam sebe sada ne znači da nekad neću željeti da se promenim. Ali šta je poenta te promene? Poenta je da želim da se promenim zbog sebe, a ne zbog društva. Ako imam osećaj da mi nije udobno, na primjer, u ovoj kilaži, želim da se ugojim, ili oslabim, uradit ću to zbog sebe, a ne zato što mi društvo, novine, televizija, mediji, kažu da moram. *Body positivity* uopšte nije promovisanje lenosti niti toga da ja ne trebam da radim na sebi, naprotiv! Konstantno pričam o radu na sebi. Ima još jedna velika stigma, o čemu često pričam, pogotovo kada pričam o *modelingu*. Ljudi često napadaju ideju da ja mogu biti model i da se slikam, na primjer, za sportski brend. Slikala sam se za Intersport, tu je bilo dosta kritike jer nisam ideal *fitnessa*. Ovako sam im rekla: 'Pričate kako mi debeli treba da treniramo. A kada pokažem tim punijima da ima stvari za njih, da i ja mogu da treniram, vi to napadate.' Uz to, kao da ne vide pravu sliku. To što si ti mršav, ne znači nužno da si zdrav. Postoji i nezdrava mršavost, možda odeš u anoreksiju. Isto tako, ako sam punija, ne znači da nisam zdrava. Treniram i osećam se super, zdrava sam, nemam

Poenta *body positivityja* je da volim i prihvatam sebe u svakom stanju. To što ja prihvatam sebe sada ne znači da nekad neću željeti da se promenim. Ali zbog sebe, a ne zbog društva

Strašno puno devojaka još živi u strahu iako su već osvestile da to ne treba da bude tako. Uvek ih ohrabrim da se zauzmu za sebe zato što je to jedini način da dođe do promene i u manjim sredinama. Ali takođe im ne nabijam pritisak

nikakve bolesti. Razumem da neka kilaža može da pređe neku granicu koja može mene da ugrozi, ali ne vredi za svakog isto.

●
Posvećeni ste kritiziranju i ogoljavanju društvenih normi koje su usmjerene prema ženama. Koliko je duboko to ukorijenjeno i koliko smo toga zapravo svjesni?

Odlično pitanje i nije uopšte lako odgovoriti na njega. Mogu reći da su, barem iz mog iskustva, te norme više ukorenjene u muškarcima. On verovatno nema razloga da se sam od sebe upita zašto ženama nije dozvoljeno, recimo, da imaju seks sa svima, a njemu jeste. Naravno, neki će se upitati, ali većina neće. Zato što njima to ne smeta i ne ugrožava ih. Samim tim, mislim da se to više promenilo i iskorenilo iz žena zato što je nama potrebnije da se promeni. Jer staromodno društvo više ugnjetava nas nego muškarce. Iako, nije ni da njima ništa ne radi. Pokušavam i njima da objasnim – ali oni se koprcaju, neće da slušaju – da patrijarhat zapravo loše utječe i na jedne i na druge i da svi treba da radimo na tome da ga se rešimo. Feminizam je tu za sve nas, a ne da pregazi muškarce. Rekla bih da tih ukorijenjenih normi ima još dosta kod žena i kod muškaraca. Mislim i da toga ima više u manjim sredinama. Vrlo često oni odbace, na primer, ovo što ja kažem, u smislu 'to je njena glupost sa Zapada, to ne može tako da funkcioniše u mom selu'. I razumem da to rade iz straha da ne budu prihvaćeni, da budu odbačeni u svojoj porodici i rodbini. Često devojke iz manjih sredina pišu da se one slažu, na primer, sa mojom slobodom seksualnosti i da bi one volele da mogu da biraju ili da promene partnera, da eksperimentišu, da otvoreno kažu nešto o svojem užitku tokom odnosa. Ali se plaše da će neki dečko njih da okarakterise kao kurvu ili laku, da će onda celo selo da ih ocrni i da neće moći da imaju normalan život. Strašno puno devojaka još živi u strahu iako su već osvestile da to ne treba da bude tako. Uvek ih ohrabrim da pokušaju da pričaju o tome i da se zauzmu za sebe zato što je to jedini način da dođe do promene i u tim manjim sredinama. Prosto mora da neko krene. Ali takođe im ne nabijam pritisak. U

današnje vreme je bitno naglasiti da su neki od ljudi koji pričaju na društvenim platformama postali previše strogi. Ako im neko kaže tako nešto – da se plaše ili da znaju da ne treba tako, ali ne mogu drugačije – odmah kreću u napad. A ljudi imaju razne razloge ili polaze iz različitih tačaka u životu.

Mnogo sam naučila od zajednice

●
Jedna od čestih tema na vašim profilima je seksualnost, posebice ženska o kojoj se često govori kao nečemu što je komplementarno muškarcu, odnosno čiji je krajnji cilj zadovoljiti muškarca. Kako razbiti taj stoljećima star mit?

Sad sam se setila članka iz novina koji sam postavila na društvenim mrežama. Pisalo je da žena na početku veze ispunjava muške potrebe i glumi da uživa u tome. Mene to užasava. Mislim da je jako bitno da pričamo o ženskom telu. I o ženskom orgazmu. O tome da nije mit da žena može da doživi orgazam ili da klitoris postoji. Ljudi govore da su žene aseksualna bića ili uopšte ne žele seksualnost. Jako je bitno da osvestimo žensku anatomiju i da znamo o ženskom užitku. Kada pričam o tim temama, muškarci mi često komentarišu u fazonu 'žene ni ne uživaju u seksu, njih uvek boli, žele što pre da se završi i ja uvek njih moram da molim'. Kažem im da je to zato što nikad nisu stigli do tačke da i ona uživa. Naravno, kada u nečemu ne uživaš, ti to nećeš ni želiti da radiš. Ima još jedna stvar koja je jako bitna. Moramo učiti devojke, ali i muškarce, da shvate da devojke imaju pravo glasa i pravo izbora, da imaju pravo da kažu da nešto žele ili ne žele. Ako ona nešto predloži, nije odmah laka, a ako odbije, ne može biti reakcija 'kako ti smeš mene da odbiješ'. I dečki i devojke imaju podjednako pravo reći 'ne'.

●
Interakcija s pratiteljima vam ide jako dobro. To je dvosmjernan odnos koji redovito održavate. Koliko vam znači povratna reakcija zajednice i učite li i od nje?

To je jedna stvar koju mnogo volim na svojim profilima, volim taj osećaj zajednice. Jako mi je lepo kada netko od ljudi koji me prati ima osećaj toliko slobode i sigurnosti da mi kaže neke stvari iz svog privatnog života. Mnogo sam naučila od moje zajednice, mnogo volim kada diskutujemo i razmenjujemo mišljenja i to je razlog zašto stalno postavljam pitanja. Samo kažem 'pišite mi, šta ste mislili o ovome, kako vam se čini'. Nemoguće je da u svom životu imam iz toliko različite osobe, iz svake zemlje. Na društvenim mrežama učim od ljudi i iz Crne Gore, Hrvatske, Bosne. Volim da pravim tu analizu, razlike, statistike. Mnogo mi to znači i ne bih volela da to izgubim. Jako često kažem na profilu, i ne kažem to reda radi, hajde da učimo jedni od drugih.

●
Svake nedjelje preko vaših Instagram storyja otvara se 'Ispovedaonica'. Koncept je jednostavan, ostavljate mogućnost da netko podijeli nešto



potpuno anonimno, a najzanimljivije ispovijesti objavite kasnije na *storyju*. Neke poruke su šokantne, neke smiješne, ali ima zapravo toliko iskustava s kojima se mnogi mogu poistovjetiti i shvatiti da nisu sami. Vidite li i vi taj potencijal?

O, da! To je bila jedna od ideja 'Ispovedaonice' još od starta. Ako je nešto smešno, prosto mogu da podele s drugima. Ili i ako im je nešto teško, možda im lakne da kažu nekome totalno anonimno. Znaite onaj osećaj kad je nekad lakše nešto reći nekome koga ne znaš, nego nekome koga znaš pa trebaš da objašnjavaš? Ovde samo napišeš i skineš neki teret. Ljudi mi često pišu da im mnogo znači kada vide da drugi prolaze kroz isto što i oni. Čak sam razvila priču malo dalje, davala sam opciju pratiocima da napišu nešto za što oni imaju osećaj da su u manjini ili da samo oni vole, rade, misle i da onda pravimo anketu da vidimo koliko ljudi zapravo se slaže s tim ili oseća tako. To sam radila par puta i ljudi su se oduševili.

Jako mi daje nadu kada vidim da ljudi žele da razmišljaju. Ne moramo mi da se slažemo, samo neka imaju svoje kritičko mišljenje

Istovremeno, tamo zaluta svakakvih komentara – homofobnih, transfobnih, mizoginih ili naprosto konzervativnih. Pretpostavljamo da ih ima više nego što objavite. Jesu li i takvi komentari u neku ruku korisni, u smislu da daju uvid u društveni kontekst u kojem se nalazimo?

Rekla bih da nekad jesu korisni. Trudim se da ne zatrpavam takvim komentarima i stvarno ih retko objavljujem zato

što ne želim da mračim profil. Često ih ima. Ali mislim da su korisni da mi zapravo vidimo kako neke osobe razmišljaju i koliko sebi daju za pravo da meni, kao nekoj *random* osobi, bacaju hejt i užasne negativne stvari. Poći ću od toga šta meni znači jer želim da ljudi vide zapravo kroz šta prolazim, da vide da zbog te želje da donesem promenu, moram da pretrpim dosta. Ne žalim se, želim ovu pozitivnu stranu, nju i gledam, ali želim i da podelim s ljudima realnu sliku društva.

Seksualna edukacija je neophodna

Na vašem profilu se nedavno razvila rasprava o društvenom konceptu nevinosti, a bilo je i dosta govora o poliamornim vezama. Jeste li i tu uočili kako društvo diše, nekakvo licemjerje? Bilo mi je, ne znam da li licemerno, da

li besmisleno, ne znam kako da to nazovem, kada su ljudi govorili 'nikad ne bih bio u nemonogamnom odnosu, fuj, to nije ljubav, ja ću prije da prevarim'. Bukvalno su to izrekli: ja ću pre da prevarim pošto je to društveno prihvatljivo. Radije bi lagali partnere i prevarili ih, nego da iskreno kažu šta žele jer se plaše i jer to nije očekivano ponašanje. A što se tiče nevinosti, tu je tek bilo kontradiktornosti! Klasika: devojkje moraju da se čuvaju za brak, momci ne moraju. Kad sam pitala zašto, jer me zanima šta kaže zajednica, došlo je do velikog pokazivanja neznanja. Rekli su: 'Pa kod devojkje to može da se proveri i zna se, a kod nas momaka to ne može da se vidi.' To je ona lažna ideja nevinosti, neznanje o telu. Još mnogo ljudi stoji iza te ideje da žene moraju biti čiste do braka, muškarci ne. Videla sam dosta na TikToku da se često pozivaju na religiju, a meni je to malo bizarno. Ok, ti veruješ u tu religiju. Ali dobro znam da dosta tih koji se pozivaju na religiju uopšte ne živi po tim pravilima. Taj lik koji kaže da ti moraš po Bogu da budeš nevina, on će takođe da ode da se napije, potuče, drogira, ima petsto žena, da bude sa ženama koje su u braku, sve nešto što bi po religiji bilo nedozvoljeno. Da, kontradiktornosti ima puno.

Društvene mreže otvorile su prostor ženama koje drugačije gledaju na društvene norme i koje koriste taj prostor da educiraju o ženskim pravima, zdravlju i intimi. Smatrate li da je to ponekad velik teret za pojedinke i da društvo, odnosno institucije poput obrazovnih ili zdravstvenih trebaju takođe bolje odraditi svoju ulogu? Apsolutno se zalažem i mislim da nam je neophodna seksualna edukacija u školama, ali i šire. Kada kažem ljudima da je to neophodno i za starije, oni se pitaju šta će im jer 'već znaju, rodili su decu'. Ali stariji treba da uče tu svoju decu, a često ni oni nemaju pojma pošto nisu dobili te informacije. Evo, sad kada sam pitala devojkje šta su im rekli roditelji i okolina za tu čuvenu nevinost, ispada da im niko ništa nije reko. Samo su rekli da ne smiju ništa do braka. Često čujem ljude, bune se, kažu – neki koji su možda već roditelji – da ne treba seksualna edukacija u školama jer će to decu naterati da budu seksualna bića mnogo ranije nego što treba. Totalno netačno. Deca će sve videti na internetu. Mogu u petom osnovne da skrolaju pornografiju, a da ni ne znaju šta je to. A kada znaju koji su rizici i kako treba da se postupi, neće ranije da stupaju u odnose, nego će trezveno razmišljati, sačekati do tačke kada su spremni. Nećemo tinejdžere zaštititi od njihove seksualnosti neznanjem. Svi koji mogu, treba da se uključe u priču: škole, knjige, udžbenici, mediji.

I došli smo do poslednjeg pitanja: što vam daje nadu?

Daje mi nadu kada vidim promenu. Već je vidim. Daje mi nadu da jedna osoba, kada pričamo o nekoj temi, kaže nešto pozitivno u fazonu 'nikad nisam razmišljala na taj način' ili 'da, sada ja to vidim tako, pre nisam'. I kad se ljudi uključe pozitivno u diskusiju. Jako mi daje nadu kada vidim da ljudi žele da razmišljaju. Ne moramo mi da se slažemo, samo neka imaju svoje kritičko mišljenje.

Kava, rum i Kuba

Na kubanskom plodnom tlu punom humusa rastu i robusta i arabica. Kubanci u kavu stavljaju smeđi šećer, ponegdje u tolikoj količini da kava dobije teksturu sirupa. Rosa je stavila na šank posudu šećera tako tešku da joj je zamalo ispala iz ruke

HRVATI i Srbi piju puno kave, više od nas', prokomentirala je ROSA našu drugu narudžbu kave. Korajno crvene narukvice na ruci zveckale su sa svakim zavrtajem kafetijere, a vlažni zrak je ispunio miris kubanske kave. Da je sreće bilo, bebekovski rečeno, svijet bi znao za nju kao što zna za brazilsku ili kolumbijsku – jednako su dobre. Na ku-

banskom plodnom tlu punom humusa rastu i robusta i arabica, pa se kava obično spravlja kombinacijom tih zrna, a ispija se kao *cafecito Cubano* ili kubanski *espresso*. Kubanci u njega stavljaju smeđi šećer, ponegdje u tolikoj količini da kava dobije teksturu sirupa. Rosa je stavila na šank posudu šećera tako tešku da joj je zamalo ispala iz ruke dok ju je držala za poklopac. Ulovila je naš

iznenađen pogled. 'Jaka, ali slatka – kao mi Kubanci', nasmijala se.

Na plantaži kave La Dionisia goste danas dočekuju nasmiješeni domaćini, mulati koji se bave uzgojem kave i ugostiteljstvom. Raščupano tropsko zelenilo okružuje nekadašnju raskošnu rezidenciju zemljoposjednika, a kokoši trčkaraju oko stolova restorana i motaju se oko nogu za vrijeme ručka

prije nego same postanu ručak. No iza skromne i naizgled idilične ruralne oaze stoji stoljeće suza i znoja. Imanje od 130 hektara pripadalo je Francuzu DURANU koji je s brojnim drugim Francuzima početkom 19. stoljeća stigao na Kubu s Haitija, nakon Haićanske revolucije – ustanka protiv francuskih robovlasnika, i kako često kažu, jedinog uspješnog ustanka robova u povijesti. S odbjeglih Francuzima stigli su i njihovi robovi koji su ovdje umrli u ropstvu.

Jer, robovlasništvo na Kubi je ukinuto relativno kasno – tek 1886. godine. Time je Kuba bila jedna od posljednjih zemalja Latinske Amerike koja je ukinula ropstvo. Nakon nje preostao je samo Brazil, čiji su se političari borili protiv abolicije argumentima da su robovi potrebni za rad na plantažama kave, stupa brazilske ekonomije: 'Brazil je kava, a kava je negro'. Najbolje ogledalo robovlasničkog perioda na Kubi je upravo ovdašnja regija i istoimeni grad Matanzas, gdje su u 19. stoljeću dovedene tisuće afričkih robova koji su radili na plantažama šećera – bili su dio atlantske mreže trgovine robljem koju su predvodili španjolski vlasnici plantaža, a danas je cijela regija dio UNESCO-ve tzv. Rute robova.

U daljini, skrivena u visokoj travi, nazire se drvena nastamba, propala od vlage i zapuštenosti. Za njena života prije 150 godina zvali su je 'tvornicom ljudi'. Od robova koji su bili zaduženi za

Na plantaži kave La Dionisia goste danas dočekuju nasmiješeni domaćini, mulati koji se bave uzgojem kave i ugostiteljstvom. No iza skromne i naizgled idilične ruralne oaze stoji stoljeće suza i znoja

rad na plantaži kave i banana, odabirani su najbolji 'primjerci', muški i ženski, a potom su zatvarani u četiri zida barake, prisiljavani da se razmnožavaju – crnačka djeca rođena u ropstvu mogla su se prodati za 200 pesosa. U jednom trenutku 60 posto stanovništva regije Matanzas činili su robovi. Premda su češće radili na plantažama šećera, zbog čega povjesničari i ekonomisti nazivaju tadašnje uređenje 'šećerokracijom', robovski rad na plantažama kave bio je bitan oslonac ekonomije.

STOLJEĆE kasnije, upravo će se ideja o revoluciji i oslobođenju radnog čovjeka roditi uz šalicu kave, kada se FIDEL i CHE u Meksiku počnu nalaziti u starom kafiću Mexico Cityja – nekad utočištu disidenata i književnika među kojima je bio i GABRIEL GARCIA MARQUEZ, danas

Floridita, jedan od najstarijih barova u Havani (Foto: Jürgen Schwenkenbecher / DPA/PIXSELL)



turističkom okupljalištu poznatom kao Cafe La Habana. Ista ta ideja bit će sprovedena u djelo na kubanskom planinskom lancu kave poznatom kao Sierra Maestra, a 'kave će biti ili za sve ili za nikoga', kako je navodno izjavio Che. Ostalo je povijest: na Novu godinu 1959. kubanski revolucionari predvođeni Cheom i Fidelom zbacili su s vlasti tadašnjeg američkog milijenika, predsjednika BATISTU, i počeli provoditi politiku koja će do dana današnjeg ostati najveći izvor glavobolje u američkom dvorištu.

Sierra Maestra bila je i ostala poznata po uzgoju kave. Upravo ondje su Španjolci ljubazno naprašili Francuze koji su počeli dolaziti na Kubu nakon Haičanske revolucije – u negostoljubive planinske dijelove. Francuzi su se ipak snašli. Danas tome svjedoče ostaci cesta i mostova koje su izgradili za potrebe rada na plantažama, ali i raskošne veleposjedničke vile i trošne nastambe za robove. Problem koji je ostao do danas jest nezahvalan planinski teren po kojem se slijeva blato nakon obilnih tropskih kiša, zbog čega nije siguran za vožnju niti pogodan za kretanje domaćim farmerima. Ponekad propadnu usjevi ili se žetva odgađa. Kava, koja je nekad bila jedan od glavnih kubanskih proizvoda, danas ima samo neznatan udio u gospodarstvu i izvozu. Situacija se posebno pogoršala devedesetih s raspadom glavnog kubanskog gospodarskog partnera, Sovjetskog Saveza, na kojeg danas podsjećaju tek neke farme i kooperativi koji nose Lenjinovo ime. Kubansko gospodarstvo propalo je za 40 posto i zamrla je gotovo cijela vanjska trgovina u ovom tzv. 'posebnom periodu'.

Gorka vremena – gorka kava. U nestašicama hrane, lijekova i, zapravo, svega, Kubanci su u zrna kave za mljevenje počeli ubacivati i pečeni slanutak. Slanutak bi se nadovezao na kavu i time malo produžio njen okus. Čak i danas možete pronaći ovu kavu na Kubi pod nazivom *cafe con chicharo*. 'To je bila gorka kava, ali u tim trenucima bili smo sretni da imamo nešto što barem izgleda kao kava', priča Rosa. U razgovor se ubacuje i njen suprug RAUL: 'Kubanci stavljaju dosta šećera u kavu, ali od tih dana ja sam osobno prestao. Čim vidim da netko sipa tri žlice šećera u nju, sjetim se te kave sa slanutom. Nije kava bila tako loša, koliko su bila loša vremena.' Kuba je šezdesetih godina proizvodila 45 tisuća tona kave godišnje. Danas proizvodi tek oko 1500 tona.

'Hoćete li kavu s rumom?', upitala je Rosa gosta Kanađanina koji je došao na šank po kavu i vadio novčanik. Zatečen, ali ne i razočaran, razvukao je usta u osmijeh i poput djeteta se nagnuo preko stola: 'Oho, može! Vi to tako pijete?' 'Nemamo više mljeka', odgovorila mu je odvrćući čep s Habana Libre. 'Aha...', izvukao je dva dolara i šutke prihvatio šalicu. U redu iza njega već je zavladao veseli hihot turista željnih kubanske rum-kave.

Dva dolara druže, nije malo za kavu – pa bila ona s mljekom ili rumom. No takve su cijene na Kubi: uglavnom zaokružene na veći iznos za strance, naročito na frekventnim lokacijama. Prosječna plaća na Kubi je između 30 i 50 eura, a radnici u turizmu ponekad toliko zarade u jednom danu. Promatrajući vozače, vodiče i konobare kako trpaju bakšiš u džepove, shvaćam tra-

gikomediju onog vica o Kubanki koja u suzama prepričava ljubavni brodolom prijateljici: 'Rekao mi je da radi u turističkom resortu, a onda sam saznala da je neurokirurg!' Ipak, čemu lova kada su dućani prazni, a prosjaci te na ulici potežu za rukav da im doniraš, ne novac, ne cigarete, ne hranu – već sapun i toalet papir?

'Gringo' novinari jedva su dočekali podsjetiti kako je Fidel šezdesetih obećao litru mljeka dnevno za svako dijete, a sada uvoze gotovo 80 posto hrane koja im je potrebna i suočavaju se 's najgorim nestašicama hrane od 1990-ih'. Pandemija koronavirusa bila

Plaža Jugoslavija
(Foto: Lidija Čulo)



Privreda već 60 godina trpi embargo SAD-a (Foto: Lidija Čulo)

je zadnji čavao u lijesu, nakon raspada drugarskog Sovjetskog Saveza i nastavka američkog embarga, za kojeg isti mediji kažu kako 'donekle objašnjava kubansku ekonomsku bol'. Slatko objašnjenje za Golijatove sankcije koje su oštetile Kubu za najmanje 130

milijardi dolara i koje, unatoč osudama UN-a i gotovo cijelog svijeta, traju već 60 godina čineći ga najduljim 'živućim' embargom u modernoj povijesti. Za kubanske vlasti, uvođenje embarga 1962. godine bila je samo potvrda američke tiranije i razlog više za inat, a JOHN F. KENNEDY se snašao i iskoristio priliku: prije nastupanja embarga poslao je svog tajnika na Kubu da mu donese 1200 najdražih Upmann Petit cigara. Danas je embargo donekle ublažen, barem što se tiče hrane. Zahvaljujući mjerama popuštanja – koje su obično korak naprijed, dva koraka nazad, ali hajde – Kuba konačno izvozi kavu, taj komadić s mirisom doma, svojoj dijaspori na Floridi. Industri-

'Mi smo ponosan narod, ponosni smo na našu revoluciju i povijest. Ne želimo se toga odreći. Ali, nešto se mora promijeniti. Predugo stojimo u slijepoj ulici', kaže Rosa

'Moj brat je tako sretan otkako ima kubansku kavu u Americi', govori Rosa. 'Kada ovdje šećeš ulicom i osjetiš miris kave iz susjedove kuće, uđeš u dvorište pa sjednete, družite se, pričate... Onaj tko ima više kave u susjedstvu, taj je podijeli. Pomažemo jedni drugima. Miris kave ga vraća kući, kod nas je kava više sredstvo povezivanja i druženja, budi uspomene. A on je gore često usamljen. Puno radi, da nam može poslati nešto novca.'

CIJELI život uče kako je neprijateljski američki sistem taj koji ih uništava, a onda odlaze u tu 'utrobu zvijeri' kako ju je zvao Che Guevara, da bi se izvukli iz problema koje im – kako kažu – upravo oni zadaju. Američki političari desetljećima su ih mamili pričama kako će im pružiti utočište od komunističke diktature i bolji život. Na kraju krajeva, Kuba je, uz Sjevernu Koreju, Iran i Siriju, jedina preostala zemlja na američkom popisu država koje sponzoriraju terorizam. Ne, nije šala. Uglavnom, kada su kubanske vlasti devedesetih konačno popustile i razriješile kesu izlaznih viza za sve one koji žele otići, ostvarilo se ono na što je HEMINGWAY upozoravao: 'Najbolji način da saznate možete li nekome vjerovati jest taj da mu vjerujete.' Zatečeni brojem Kubanaca, Amerikanci su shvatili da su pre naglili. Odjednom je došlo do toga da Kubanci tvrde kako traže političku zaštitu jer su na Kubi na meti vlasti, a Amerikanci im ne vjeruju. Obećanja o 20 tisuća viza godišnje ostala su samo obećanja i ukinuta je politika 'wet feet, dry feet' prema kojoj su oni uhvaćeni na moru (*wet feet*) slani natrag na Kubu ili u treću zemlju, a oni koji su se uspjeli dočepati SAD-a i stati na kopno (*dry feet*) bi ostajali. Bez obzira na mjere, u posljednjih par godina više od 100 tisuća Kubanaca na kraju je ušlo u SAD bez papira. Riječ je o dosad najvećem egzodusu kubanskog stanovništva.

'Nastavi li se ovako, više nećemo imati s kim piti kavu', uzdahnula je Rosa zagledana u turiste koji jašu konje i zabavljaju se. 'Mi smo ponosan narod, ponosni smo na našu revoluciju i povijest. Ne želimo se toga odreći. Ali, nešto se mora promijeniti. Predugo stojimo u slijepoj ulici, gdje god se okreneš, kao da ti je netko vezao ruke.' Počela je vrtjeti šalicu kave kao naše bake kada gledaju u talog pokušavajući odgonetnuti budućnost. No nije spomenula budućnost. Umjesto toga, pogledala nas je i uz osmijeh slegnula ramenima: 'Znate kako mi često kažemo: ah, naša Latinska Amerika. Tako daleko od Boga, a tako blizu SAD-a...' ●

Majstorice u kući

Ženska radionica bušenja, gletanja, farbanja i drugih majstorija akademske kiparice Nike Rukavine razbija zadane rodne uloge u zanatima

U SRIJEDU, 10. svibnja, nešto iza 17 sati na zagrebačkoj Trešnjevci pet je žena u rasponu od srednjih dvadesetih do srednjih četrdesetih godina prvi put u životu držalo bušilicu u ruci. Bušile su drvo, birale tiple i njima odgovarajuće vide, šarafe ili vijke te zavidavale, šaratile ili zavijale, kako tko to želi zvati. U naredna četiri sata su i skidale žbuku i sanirale nepravilnosti na zidovima, gletale i farbale. Prilično elementarni zahvati, no ako ih niste prethodno radili, sva je vjerojatnost da će vas zahvatiti mali ushit vlastitim malim postignućima. Tako je bilo i s tih pet žena prljavih ruku na kraju toga dana, a zapravo na kraju radionice kućnih popravaka u prostoru društveno-kulturnog centra Šesnaestica. Radionica se ponavljala tijekom tri dana u sklopu festivala Vox Feminae kojim se promiče rodna ravnopravnost i slavi stvaralaštvo žena – baš ono što je objedinjeno radionicom.

Takva je radionica potrebna svakome kvartu u svakome gradu u Hrvatskoj, što pokazuje i pedesetak prijavljenih žena i jedan muškarac na ove radionice, daleko više nego ih je moglo biti primljeno – no to da su se održale u sklopu umjetničkog festivala potaknuto je time što ih je vodila NIKA RUKAVINA, riječka umjetnica i kućna majstorica.

U razgovoru koji smo vodile u Šesnaestici pred treću radionicu pitam Niku kako objašnjava da većina polaznica, uključujući i mene, nikada nije bušila ili gletala: 'Važan je faktor to što su sve žene, a to spada pod 'muške' prakse kojima se ne uči žene i onda one to neće raditi ako ne moraju. A drugi je faktor kapitalizam – naučili smo plaćati druge da rade umjesto nas. Žene koje su odrastale i živjele u Jugoslaviji su više toga radile same nego današnje cure, a tako je i s muškarcima. Recimo, prije se obavezno krpalo odjeću, a danas više ne.'

Nika se rodila 1980. Bila je od one djece koju zanima kako što funkcionira pa je otvarala radio, rastavljala ga i sastavljala i nitko je u tome nije sprečavao. Dapače. Jer, dijete može imati razne afinitete, ali od toga ohrabruje li ga se ili obeshrabruje često ovisi koliko će ih produbljivati. A kada se djevojčice, cure ili žene uhvate raditi nešto što nije u klasičnoj domeni ženskog kućanskoga rada, kao popravljati tehničke aparate, spajati namještaj ili tek otvarati čvršći poklopac tegle, sva je prilika da će se ubrzo stvoriti neke muške ruke koje će to preuzeti bez pitanja i uz opasku: 'Pusti meni.' Kod Nike nije bilo toga. S mamom je radila što je bilo potrebno u kući – farbanje, brušenje parketa, mijenjanje sifona – zbog financijskih ograničenja, a i zato što nije imao tko drugi. A kada bi došao majstor za ono što nisu znale same, onda bi Nika učila kako se radi. Kaže da bi vjerojatno bila upisala srednju strukovnu školu za stolaricu da je išlo više cura u takve škole i da se takvo obrazovanje nije smatralo – i onda i danas – manje vrijednim. Kako je imala odličnu profesoricu iz likovne umjetnosti, a i voljela je taj predmet, kao i raditi rukama, upisala je kiparski smjer u srednjoj primijenjenoj kao, kaže, dostojnu zamjenu zanatskoj školi. Kasnije je studirala i diplomirala kiparstvo na Accademia di Belle Arti u Veneciji. Za vrijeme studija, a povremeno i danas, slabu zaradu od umjetnosti upotpunjuje kućnim popravcima poznanicima, a radila je i razne druge poslove – prala suđe, bila pomoćna kuharica, konobarila, kopala kanale, čistila grobnice.

Na radionici se pokrenulo pitanje o tome ima li kućnih majstorica u Hrvatskoj jer bi ih žene htjele angažirati. Zbog toga da se ne suočavaju s nelagodnom kada im dođu muški majstori u domove jer su skloni patroniziranju kada pojašnjavaju u čemu je kvar ili pak uopće ne pojašnjavaju jer podrazumijevaju da žene ništa ne znaju i ne razumiju. Ako na internetu potražite majstorice, poput vodoinstalater-

ki, molerica (ili piturki?, za neka zanimanja se nisu još ni uvriježili nazivi u ženskom rodu), keramičarki, zidarki, nećete naići na komercijalnu ponudu žena koje rade u tim profesijama, već na, primjerice, tekst o 15-godišnjakinji iz sisačke strukovne škole koja želi biti keramičarka, a pet je tvrtki odbilo da kod njih odradi praksu zbog toga što je cura ili o jedinoj djevojci koja je u Karlovcu završila smjer za stolaricu.

U tom je tipu manualnih poslova izgleda najmanji prodor žena. 'Zato što se smatra da su to teški poslovi koje žene ne mogu raditi, što je netočno jer ima žena koje su jake i mogu bez problema dignuti 25 kila. K tome, žene rade teške fizičke poslove, čistiti osam sati dnevno nije ništa lakše nego farbati. A i ako je nešto teško, često postoji način da se to obavi uz upotrebu manje snage. No ako ti netko stalno ponavlja da to nije za tebe, povjeruješ da je tako. I to se razbija, te zadane uloge koje propisuju tko je za što, ali sporo, kao i sve drugo', pojašnjava Nika.

SOBZIROM da se radi o deficitarnim zanimanjima koja postaju sve bolje plaćena, možda će s vremenom biti i više žena u njima. Keramičarka može više zaraditi nego činovnica, a svakako više nego potplaćene trgovkinje. To jesu naporni poslovi, no nisu naročito lakši ni oni u kojima su žene dominantne, kao u poslovima skrbi, a bitno su manje plaćeni. U Americi, gdje je manje od četiri posto žena u manualnim poslovima, građevinska, a i socijalna radnica NORA EL-KHOURI SPENCER pokrenula je i vodi 10-tjednu besplatnu edukaciju o građevinskim poslovima za žene i nebinarne osobe. Dvije trećine polaznica koje su završile edukacije su počele raditi. Nika kaže da se žene prekvalificiraju za zanatske poslove zato što im to omogućava da rade jedan posao da bi se prehranile, a ne dva ili tri kao što je često slučaj u Americi ako radite nižekvalificirane poslove. Osim što zarađuju više, mogu imati i fleksibilno radno vrijeme i biti same sebi šefice.

Nedostatak ovakvih super korisnih radionica može dijelom nadomjestiti 'Priručnik za kućne popravke za žene' Nike Rukavine u kojem kroz crtež i jasne naputke objašnjava neke od najčešće potrebnih radova u kućanstvu: zamjenu sifona, kartuše na slavini ili pak cijele slavine, farbanje zidova i drvenarije, razno bušenje. Priručnik je osmislila za izložbu 'Productive Work – What is it supposed to be?', održanu u Beču 2018. Kada je razmišljala o tome što je za nju produktivan rad, Nika je je shvatila da je to manualni rad kod kojeg brzo vidi rezultat. I u svojim se umjetničkim radovima koristi tim vještinama pa tako u performansu 'In the end it's all about the money' pila zvjezdice s kovanice eura, u performansu 'You don't even need a man' cementira zid, a u onom 'Don't be so emotional' tu rečenicu, a zapravo prigovor koji je slušala redovito kroz život, kleše u kamenu ploču. Svi ti performansi, kao i o drugi Nikini radovi, mogu se naći na njezinoj stranici nika-rukavina.wordpress.com, a i naručiti 'Priručnik'. ●

Nika Rukavina (u sredini) s polaznicama
(Foto: Nina Đurđević)



RAZUM I OSJEĆAJI

Ništa kontra Zagreba!



PIŠE Olja Savičević Ivančević

Dobila sam najzagrebačkiju nagradu za roman o Dalmaciji gdje piše da je Hajduk pobijedio Dinamo 6:0, što se nije dogodilo, ali književnost je tu da popravlja svijet

JEDNOM gotovo davno, koju godinu prije mog rođenja, ITALO CALVINO napisao je nepoderivu knjigu 'Nevidljivi gradovi' – i danas je lament o gradu, kao i pohvalu, najljepše i najtočnije započeti njegovim citatom: 'Grad je kombinacija mnogih stvari: sjećanja, želja, jezičnih znakova; to je i mjesto razmjene, kao što nam govori svaki udžbenik iz ekonomske historije, samo što ta razmjena nije samo trgovina robom već uključuje i riječi, želje i sjećanja. Moja knjiga počinje i završava se slikama sretnih gradova, koji se neprekidno oblikuju i potom blijede, usred onih nesretnih.' Calvinovi su gradovi nestvarni, a istiniti, što najčešće nisu vidljivi gradovi koje poznajem, a koji su obično zapali u neku laž, lasku ili privid o samima sebi. Dirnuti u državne i nacionalne svetinje, kad god je prilika zgodna, u opisu je posla svakog javnog intelektualca, i dobro je da je tako ako živimo u pokvarenoj, ciničnoj, bezosjećajnoj i neuređenoj zemlji. Ali ako pokušas taknuti u neku iluziju o gradu, koji je dio te iste zemlje, u lokalpatriotske zablude i umišljenosti, pravednom bijesu uvrijeđenih lokalpatriota pobjeć nećeš. I što je dublja provincija, lokalpatriotizam je raskošniji.

Imam teoriju da bi iz gradova trebalo bježati čim nas se počnu pretjerano ticati i ostaviti ih samonametnutim svjetovnim svecima zaštitnicima i ekipi iz kvarta, da ih samozaljubljeni adoriraju i svojataju, kroz suvenire i folklor, operete, razglednice, navijačke grafite... Kad svoj grad već toliko vole, valjda će znati i brinuti o njemu – ovo stvarno mislim, pomalo s osjećajem poraza, bez velike ironije. Svaki grad je povremeno odvratan, a povremeno predivno mjesto, pitanje je koliko smo sretni u njemu. Ako mjesto na kojem jesi nije tvoj sretni grad, možda je vrijeme da dignes sidro. Katkad je teško priznati da naša rodna mjesta obično nisu naše Itake, niti nešto čemu bi se čovjek kad ode poželio zaozbiljno vratiti – osim kao posjetitelj, nekoliko puta godišnje. Rodno mjesto nam ne dopušta da se uistinu rodimo, kao neki slobodniji ljudi, van domašaja vlastitog sela. Naposljetku, kada te pitaju zašto si otišla iz nekog naoko krasnog sunčanog grada uz more, u neki tmurniji, užurban, ne želeći ih zbunjivati, objasniti ćeš da si otišla/došla trbuhom za kruhom, nećeš valjda reći da si pobjegla za svojom zvijezdom ili da ne umreš od dosade. Neljubav je razlog da bježiš glavom bez obzira dok još osjećaš vlastiti puls. Uzalud sva mora i sunca u gradovima, ako su u njima mozgovi vreli, a srca ravnodušna. Naši su nas gradovi, svi odreda muški, najčešće i muških imena, naučili obmani i samobmani da bismo opstale. Neki to zovu socijalizacija. U gradovima besmislenih odnosa, s mentalitetom patrijahalne palanke, socijalizacija je precijenjena stvar.

Calvinov zamišljeni sjevremeni MARKO POLO želio je otkriti skrivene razloge koji ljude vuku da žive u većim, za život nepodnošljivim gradovima, razloge privlačnosti neovisne o bilo kojoj krizi. I već neko vrijeme mislim da sam taj razlog našla: ljudi biraju san u srcima tih teških gradova. To je isti san koji i oni nose u svojim srcima – san o sretnom gradu i boljem životu.

U velike gradove dolaze dotepenci, apatridi, migranti i emigranti, provincijalci, izbjeglice i bezdomnici, i dovlače svoje snove i svoje nade. Svaka živa duša traži svoj sretni grad usred onih nesretnih ili, još češće, sretan grad usred, unutar nesretnog.

Iz Dalmacije sam došla u Zagreb kad je ono što sam držala svojim svijetom, ne onako idiličnim i ljupkim svijetom kakav se nudi u brošurama, ali meni bliskim, postalo kulisa. A kako ni ranije, više tuđom nego svojom voljom, nisam nastupala u lokalnim igrokazima, izbor je bio tim lakši. Došla sam u četrdesetima, potvrđujući onu PASOLINIJEVU da je četrdeset godina doba kada je čovjek 'najzaludeniji',

kada najviše vjeruje u takozvane vrijednosti svijeta, kada ozbiljnije shvaća činjenicu da mora učestvovati u njima, da ih mora prisvojiti. U poređenju s četrdesetogodišnjakom, kaže, dvadesetogodišnjak je pravo realističko čudovište.

Došla sam ipak s realnom mišlju da će gradovi koji neće degradirati u turističke destinacije zadržati narav doma, a u većim je gradovima to lakše (mada nije pravilo). Zagreb je kao i svaki grad s parkovima i perivojima, šetalištima i promenadama, gradskim trgom i glavnom ulicom, upravnim i komunalnim funkcijama, policijom, domovima zdravlja, poštom, vatrogasnim društvom, osiguravajućim zavodima, školama i dječjim vrtićima, obrazovnim ustanovama općeg i posebnog karaktera, medijima, radijskim i televizijskim stanicama, novinskim kućama, vjerskim objektima, određenim brojem trgovina i dućana, sa robnim kućama i tržišnim centrima, ugostiteljskim objektima, hotelima, prenoćištima, gradskim kafanama, gostionama, kafićima i diskotekama, industrijom, kazalištima, kinima i centrima kulture, kolodvorima i stanicama... i ljudima bivšim i sadašnjim koji su učinili da sve to što postoji bude baš zagrebačko. A što god to zagrebačko bilo, dočekalo me u gadno nedoba, ispruženih ruku i s dobrodošlicom od prvog dana.

Ne mogu lagati da sam na to navikla, jer sam to da ne postojim u svom prvom domu uzela zdravo za gotovo, kao nešto normalno – zato mi je sve ovo sa Zagrebom prilično neobično na dobar način. Negdje u trenutku izlaska ovog teksta, bit ću u Madridu, gdje su me odvele knjige, i neću moći preuzeti Nagradu grada Zagreba za književnost – ovom gradu nije smetalo to što tek nepune tri godine imam zagrebačku adresu i to me potaklo na ovaj besramno privatn, ali meni važan tekst. Dobila sam u životu neka druga priznanja, ali me nijedno nije više iznenadilo i dirnulo. Grad koji sam izabrala, izabrao je mene. Naposljetku, dobila sam najzagrebačkiju nagradu za roman o Dalmaciji u kojem piše i to da je Hajduk pobijedio Dinamo 6:0, što se nije dogodilo, ali književnost je tu da popravlja svijet. Uz sve mane koje gradovi neizbježno imaju – uz recimo povijesnu činjenicu da je ovu istu nagradu nekad dobila i DUBRAVKA UGREŠIĆ koju će nedugo nakon toga taj isti grad (ili ipak ne sasvim isti?) natjerati da ode zauvijek, ili, uz recentnu činjenicu da ako se nagnem kroz prozor vidim bagere koji ruše secesijsku vilu da bi Opus Dei tamo napravio svoj centar, što izaziva vizije mračnije budućnosti – Zagreb se i dalje čini kao grad koji ima san u srcu, nadu da može biti sretan grad ili barem grad sretnih trenutaka. Iz moje perspektive, možda zato što je preko puta onih bagera Centar za mlade Ribnjak oko kojeg vlada neko berlinsko šarenilo rasa, klasa, rodova i vrsta, ili zato što kat ispod mene živi suseda Purgerica koja svaki dan ispod velike fotografije ZUBINA MEHTE u hodniku ostavi mali poklon ili vedru poruku za moju djecu, ili eto zato što volim ovu zelenu ulicu niz koju klizi plavi tramvaj kao i mnoge vinjete Medveščaka, Trešnjevke, Dubrave, Jaruna, Zapruđa... iako u njih ne stane more.

Drago mi je što sam svoje kuferu spustila u gradu u kojem ne moram poznavati osobu da bi mi neku nagradu dodijelila, to bi valjda i trebala biti neka metropolitanska odlika. Pa ako se po jutru dan poznaje, Zagreb i ja dobro ćemo se slagati, naravno ako sad kad je javno i službeno postao moj grad, bude uvažavao moju građansku dužnost da ga kritički obrađujem. Kažu da bolje kritike od samokritike nema. Ipak, dopustite da samo ovaj put svima vama koji ste mi otvorili ruke, kapije, poneka vrata i vratašca grada, svoju zahvalnost iskažem bogohulno, riječima: Ništa kontra Zagreba! ●

DVOKORAK NAPRIJED

Bokser svih vremena

PIŠE Ivana Perić

Aod boksa veća mu je slava / Što se bori za čovječja prava / Kad pozvaše njega u Armiju da na ratu ide u Aziju / Za nepravdu da se tamo bori / I azijske narode pokori / U Vijetnam da ubije braću / Reče Ali pravu i najkraću / Neću ići u rat na klanicu / Nego volim ležati u tamnicu / Voli Ali u zatvor ležati no slobodu tuđu otimati.'

Početak će juna, sedma godišnjica smrti MUHAMMADA ALIJA. Mnoge su pjesme inspirirane Alijem ili ga se spominju, od Pearl Jamove 'Not for you', u kojoj 'Muhammad pogađa istinu', do Faithlessove 'Muhammad Ali' u kojoj MAX JAZZ pjeva da se njegova ljubav prema sebi rodila iz ljubavi prema Aliju i da bi bos prošao kroz pakao za njega, od momenta kad ga je prvi puta gledao pa do danas.

Muzičke numere američkih i britanskih bendova nadaleko su poznate, a daleko su manje poznati stihovi koje smo citirale na početku ovog teksta. Radi se o dijelu pjesme o Aliju koju je 1974. godine ispjevao guslar iz Rožaje, planinskog gradića na sjeveroistoku Crne Gore. Tih sedamdesetih kad je pjesma nastala Rožajama su se doslovno udarali novi putevi, razvijala se drvna industrija, širila firma Gornji Ibar, u kućama gledao i slušao boks. Nije sigurno tko je autor pjesme, barem mi ovdje ne želimo sa sigurnošću tvrditi, jer je prije par godina, kada je pjesma objavljena na Facebook stranici Rožaje vijesti, nastala rasprava o njenom autoru. Obitelj guslara SUĆE NURKOVIĆA tvrdila je da je autor on i da je pjesmu 1974. poslao poštom Aliju. Obitelj guslara MURATA KURTAGIĆA tvrdila je da je pjesmu napisao on i da ju je također poštom poslao Aliju 1974. godine.

Tko je guslio, guslio je, sigurno je da Ali ostaje opjevan u planinama Crne Gore. I to punokrvno, u svojoj opasnoj i beskompromisnoj istini, bez tragova umiljate i plošne ikone. Kako piše američka autorica JOYCE CAROL OATES, Aliju je kao crnom boksaču bilo namijenjeno da se samozataji. Spektakl snažnog crnca u ringu moralo se ublažiti – svaki je crni boksač prije njega morao biti suzdržan, postati 'crnac za bijelce'.



Muhammad Ali (Foto: Wikipedia)

Kad je, primjerice, boksač JOE LOUIS 1930-ih i 1940-ih osvajao naslove za Ameriku, sportski komentatori su ga stalno 'vraćali na mjesto', pisali da je 'letargični obojeni dečko koji jede piletinu'. S jedne je strane bio 'prototip crnog divljaka', s druge 'počasni bijelac' u društvu u kojem su crnci još uvijek bili posve obespravljeni. Karijeru je završio radeći kao domaćin u klubovima u Las Vegasu, bez kinte i ovisan o drogama.

'Mladi CASSIUS CLAY odbio je igrati tu ulogu. Nije htio biti 'crnac bijelog čovjeka', ista bijelog čovjeka. Srce šampiona je ovo – čovjek koji nikada ne odbacuje svoje najdublje vrijednosti, nikada ne popušta', piše Oates. Pod 'srcem', precizira Oates, ne misli na tehničku vještinu, čak ni neobičnu snagu, izdržljivost ili ambiciju, nego na nešto poput veličine duha. U Alija je duh bio enorman, a na van je izlazio nekako posve obično, neopsjednut vlastitom grandioznošću. Čak i onda kad je za sebe ponavljao da je najveći – u tome je bila samo doza nužnog bezobrazluka i spasonosnog humora.

Godine u kojima je bio izgnan od boksa i označen kao izdajica, Ali nije samo stoički otprio, nego je politički djelovao i suosjećao s drugima, širio razgovore u kojima se prokazivalo slojeve i sjecišta društvene nepravde. Kao što je jednom rekao: 'Boks nije bio ništa. To uopće nije bilo važno. Boks je bio samo način da se upoznam sa svijetom i da svijet upozna mene.' I zato, zadnjim stihovima guslara iz Rožaje: 'Mohamed je bokser svih vremena / I ovime je pjesma završena.' ●

ГОРСКИ КОТАО

пише Валентина Вукадиновић



Сируп од базге с мелисом и ментом

ОДРАСТАЛА сам у другој половини 80-их и почетком 90-их и вјерујем да се сви који су тада били дјеца још сјећају освјежавајућег укуса сока од базге који су нам справљале наше мајке и баке. У љетним жегама, након игре, охлађени сок лимунастог укуса и специфичног мириса нудио је освјежење. Чини ми се како су све шпајзе свих станова у Низу, гдје смо одрастали, скривале непрегледне боце тог сирупа. Није било рођендана нити недјељног ручка без пуних бокала сока од базге. Тада нас је било баш пуно, нас дјечурлије из Низа и сви смо се дружили и ђипали око тих наших зграда, заједно прослављали рођендане, јели једни код других, мољакали родитеље да нас пусте ван и чопоративно играли граничара или скривача. Сјећам се и одлазака у бербу бијелих, крупних цвјетова када бисмо тражили мјеста далеко од прометница и творница. И баш попут проуствоваг колачића сјећања, тај окус и мирис чувам као златну нит дјетињства јер ме врати у безбрижност дружења с екипом, рођендане, игре и прве, дјечје заљубљености. Сада смо расути свуда, али још памтим колико нас је било тих љета.

Базга је љековита биљка која је у Горском котару прилично распрострањена. Користимо најчешће цвијет, али и од базгиног плода, црних бобица се може правити сируп и пекмез. Од цвјетова базге и сама радим сируп, али уз додаток мелисе (матичњака) и менте. Ароме тих биљака се савршено слажу с окусом и мирисом базге и лимуна. Базга ће ускоро процвати па вам Горски котао доноси рецепт за тај освјежавајући сируп. Бирајте базгу

која је далеко од прометница или неког загађења и идите у бербу цвјетова по сунчаном и топлом времену када су цвјетови пуни пелуди. Припазите да берете крупне и здраве цвјетове без кукаца и ушију. Ако су мањи, рачунајте да вам треба дупли број.

Састојци

40 великих цвјетова базге
3–4 шаке листова менте
3–4 шаке листова мелисе (матичњака)
3 л воде
3 кг шећера
лимунска киселина (20–40 г по жељи)
2–3 лимуна (нетретирана)

Припрема

У велики лонац ставите воду и додајте шећер. Кухајте сируп док се сав шећер не отопи. Оставите да се мало прохладити па додајте лимунску киселину, цвјетове базге, листове мелисе и менте те лимун нарезан на плочке. Лонац поклопите и сируп оставите 24 сата да биље испусти своје ароме. Након 24 сата проциједите сируп кроз газу стишћући рукама да изађе сав сок. Опране боце и чепове (металне) ставите пећницу на 100 ступњева да се стерилизирају па у вруће лијевајте сируп. Одмах чврсто затворите. Можете и пуне боце ставити у лим од пећнице напуњен водом па у пећницу на 100 ступњева на 10 минута. Тако припремљен сируп може дуго стајати, а након отварања, боцу чувајте у хладњаку. Послужите га разријеђеном водом и коцкицама леда уз кришку лимуна и листиће менте или мелисе.

Надам се да ће вас овај сируп освјетити у љетним врућинама, али и вратити у неке безбрижне дане као што је мене. ●

IMPRESSUM

Godina III / Zagreb | Petak, 26/05/2023

Nada #035

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA
UREDNIKA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Nikola Bajto, Vedrana Bibić,
Katarina Bošnjak, Nina
Čolović, Anja Kožul,
Ivana Perić, Olja Savičević
Ivančević, Anja Vladislavić
i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak

DIZAJN
Parabureau /
Igor Stanišljević
i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine
Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr



i HUZIP-a. Što su trenutačno glavni izazovi preživljavanja glazbenica i glazbenika?

Uključila sam se u rad muzičkih udruga prvenstveno zato što sam osjećala da treba postojati netko tko će se zauzeti i za nas umjetnike. Osjetila sam da kroz muzičke udruge mogu najviše postići za boljitak naše struke. Muzičari na Balkanu uvijek su u nezavidnoj situaciji, jer nam uvijek kažu, ‘dobro, radiš muziku, a čime se zaista baviš?’ Da ne spominjem nužno virenje u novčanik... Ako si osoba koja želi živjeti od svog muzičkog talenta, takve te stvari povrijede. I zato sam uključena u rad muzičkih udruga i sindikata. Što se tiče trenutnih problema s kojima se muzičari susreću, to je naplata digitalnih izvođačkih prava na platformama tipa Deezer, Spotify, YouTube itd. Pregovori i dogovori s diskografima i zakonodavcima su u punom jeku, nadam se s pozitivnim ishodom za nas izvođače. Digitalna izvođačka prava možda i ne bi bila tako gorući problem da nije bilo pandemije koja je bacila svjetlo na mizerne naknade koje izvođači dobivaju od korištenja njihove muzike na internetu.

Slažete li se da je prelazak distribucije na digitalne platforme naglasio raskorak između realnog života glazbe ‘na terenu’ i onoga što se vrti na glavnini naših radiopostaja?

Postoji ogromna diskrepancija između onoga što radio pušta, dakle ono što se čuje na tom *mainstream* starijem mediju, i onoga što se klika na novim medijima, na internetu, na YouTubeu, na digitalnim platformama. Možda to možemo objasniti kroz generacijski jaz slušatelja – radio slušaju starije generacije, internetskim platformama služe se mlađi. Starije generacije žele prokušano i poznato, mlađi ljudi žele novi i svjež zvuč. Približavaju mlađih generacija tim starijim medijima

može biti moguće jedino kroz intervencije radijskih i TV urednika koji će otvoriti prostor za mlađe izvođače. Bez tog prozorčića, jaz će postajati sve veći.

Trap briše granice

U jednom intervjuu izjavili ste da je ‘trap glazba za povezivanje i revitalizaciju ex-jugoslavenskog područja učinila više nego deseci projekata iz fondova EU-a’. Što je

Elemental je bend koji svira od Vardara do Triglava i gdje god smo došli, nigdje nismo naišli na negativnu reakciju jer je poruka koju šaljemo s pozornice podržavajuća. Na našu pozitivnu vibru, publika odgovara istom, i to je možda jedna od najvećih pobjeda u ovih 25 godina

trap donio glazbi u našoj regiji i što vam je u njemu interesantno?

Trap je napravio za ovo naše područje ono što bi muzika zapravo uvijek trebala raditi – izbrisati granice i povezivati. Zagrebački trap izvođači slušaju se u Beogradu, beogradski se slušaju u Zagrebu i Sarajevu. Zapravo postaje potpuno nevažno iz koje republike bivše Jugoslavije izvođači dolaze. Mlađi ih slušaju s jednakom strašću i predanošću. Mislim da je trap danas napravio zaista puno više nego što su to napravile ove miroljubive inicijative s raznoraznih strana. Na neki način, to je skidanje stigme ratova koji su se ovdje dogodili i povezivanje ljudi. To je možda rock’n’roll radio prije 30 godina, ali danas je to trap – žanr koji danas najviše slušaju mlađi. Moja poruka traperima s Balkana je ‘Samo naprijed! Radite to što radite jer radite to dobro’. Što se tiče muzičke estetike trapa, ona nije moj prvi izbor. Ja imam nešto drugačiji muzički ukus, ali mi je trap sjajan i svjež, maštovit, i još mi je draži upravo zbog tog povezivanja koji radi.

Ovih dana ponovno čujemo glasove koji podozrivo govore o težnji da se naglasi povezanost jugoslavenskih država i naroda. Elemental pak već godinama živi tu povezanost nastupajući diljem regije. Zbog vam je ona važna?

Mislim da je ozdravljenje ove naše regije iznimno bitno. Moramo ozdraviti od starih bolesti i povezati se kako bismo osigurali normalnu budućnost za sadašnje i buduće generacije, ali i kako bismo osigurali da se neke grozne stvari više nikada ne ponove. Elemental, kao bend koji nosi pozitivnu poruku, na povezivanju je radio čak i od 2003. kada smo bili prvi bend iz Hrvatske koji je napravio pjesmu sa srpskim izvođačem. To je bila pjesma ‘Bekstvo’ koju smo radili s MARČELOM. Mislim da smo se višestruko dokazali kao bend koji pozitivno

razmišlja, povezuje i mijenja sliku ovog našeg Balkana na kojem živimo. Nastavit ćemo i dalje to raditi jer je to naš *modus operandi*, koji je u međuvremenu postao i *modus vivendi*. Elemental je bend koji svira od Vardara do Triglava i gdje god smo došli, nigdje nismo naišli na negativnu reakciju jer je poruka koju šaljemo s pozornice podržavajuća. Na našu pozitivnu vibru, publika odgovara istom, i to je možda jedna od najvećih pobjeda u ovih 25 godina. Nemamo mrlje u svojoj biografiji, čistog smo obraza, uvijek stajemo na stranu obespravljenih i onih koji su u manjini, onih kojima treba glas. Uvijek se trudimo biti ispravni u svojim tekstovima i zastupati taj zdravi razum koji nam možda i najviše treba u vrijeme kada politika vodi neku svoju drsku, prljavu i zakulisnu igru zbog zadržavanja fotelja.

Kontekst u kojem djelujete sve je zapaljiviji, od Covida-19 preko ekonomske krize pa do rata, a nad horizontom se nadviija i ekološka katastrofa. Osjećate li neku vrstu zadatka da se s takvim temama nastavite suočavati kao bend?

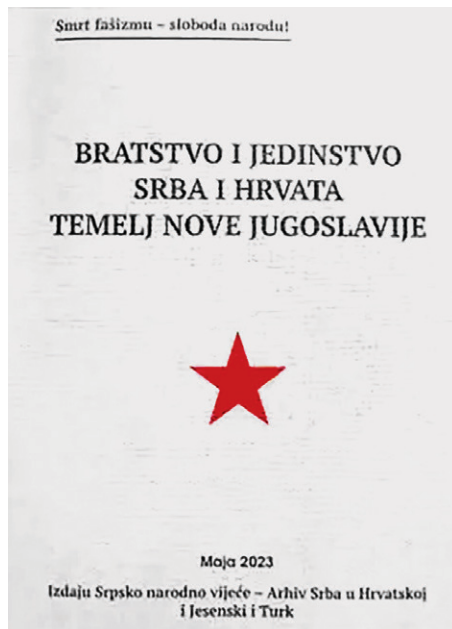
Elemental se nikad nije bojao teških tema i hvatanja ukoštac s pitanjima o kojima drugi šute. Ako bih mogla svoj odgovor sublimirati u jednu rečenicu, onda bi to bilo ‘Računajte na nas!’ Računajte na Elemental da će se uvijek uplitati u politiku, da će progovarati o temama o kojima se drugi boje, da ćemo biti glasni, jasni, da ćemo tražiti pravdu, da ćemo zahtijevati odgovore, da ćemo osvještivati o temama o kojima smatramo da se treba govoriti u javnom diskursu, da smo svjesni svog mikrofona koji pojačava naš glas i da smo svjesni da nekim skupinama ljudi treba omogućiti da ih se čuje i vidi. Mi smo tu da kroz svoju muziku napravimo bolji svijet i ostavimo u nasljeđe nešto pozitivno, nešto vrijedno spomena. Računajte na nas, sto deset posto. ■

Najveličanstvenija tekovina NOB-a

Izvorno izdanje nije sačuvano ni u zagrebačkoj ni u beogradskoj centralnoj biblioteci, nedostupna je i ne može ju se posuditi. Ovim izdanjem taj dokument NOB-a ponovo je dostupan javnosti, a dodan je i tekst koji se bavi genezom i razvojem ideje bratstva i jedinstva

DRUGO dopunjeno izdanje knjige 'Bratstvo i jedinstvo Srba i Hrvata – temelj nove Jugoslavije' koje na 78 stranica govori o razvoju i praktičnoj primjeni te najveličanstvenije tekovine narodnooslobodilačke borbe (NOB) nedavno je objavljeno u izdanju Srpskog narodnog vijeća – Arhiva Srba i Jesenski i Turka. Knjižicu autora MOŠE PIJADE, BOGDANA OREŠČANINA i BORISA ZIHERLA sadžavala je osam tekstova o bratstvu i jedinstvu, a objavilo ju je Propagandno odele-nje Druge armije NOVJ u momentu kad armija kreće u završne borbe za oslobođenje zemlje. Novim borcima iz Srbije koji su se uskoro trebali susresti sa svojim suborcima iz Hrvatske trebalo je protumačiti smisao antifašističke borbe, a sve vojnike Druge armije upoznati s velikim žrtvama koje su Hrvati i Srbi podnijeli u borbi protiv zajedničkog neprijatelja oba naroda – fašističkim okupatorima i njegovim ustaškim i drugim slugama. Bilo je potrebno, piše u uvodu, 'da vide na delu najveličanstveniju tekovinu naše svete borbe – bratstvo i jedinstvo, izgrađeno na krvi i kostima najboljih sinova bez kojeg nikad ne bi bilo ni pobjeda ni slobode ni sreće našim narodima'.

U uvodnom, nepotpisanom tekstu prikazan je razvoj antifašističkog ustanka u Hrvatskoj, uz naglasak na ulogu komunista, radnika i napredne inteligencije u diverzijama i osnivanju prvih odreda sve do masovnog učešća i Srba i Hrvata u NOB-u. Knjižica sadrži dva teksta Moše Pijade, predratnog komuniste, člana Vrhovnog štaba, potpredsjednika AVNOJ-a i jednog od najbližih Titovih suradnika. Narodnooslobodilački pokret zasnivao se od prvog dana borbe na srpsko-hrvatskom

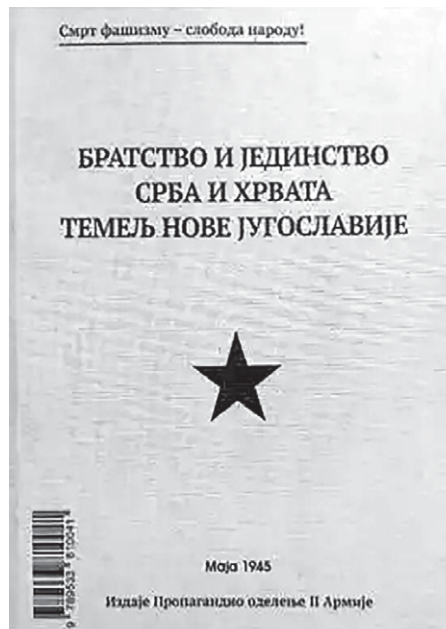


bratstvu, navodi se u Pijadinom tekstu 'Srpsko-hrvatsko bratstvo osnova nove Jugoslavije'. U tekstu 'Ravnopravnost Srba i Hrvata u Hrvatskoj', pozivajući se na odluku ZAVNOH-a o ravnopravnosti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, Pijade ističe da Srbi u Hrvatskoj nisu nacionalna manjina, da cjelina federativne Jugoslavije garantira ravnopravnost Hrvata i Srba u Hrvatskoj, da federativno uređenje ne razbija nacionalno jedinstvo Srba, da federalna Srbija ne može obuhvatiti sve Srbe niti Hrvatska sve Hrvate te da jedino federativna Jugoslavija rješava cjelokupno nacionalno pitanje.

'Sa stvaranjem demokratske federativne Jugoslavije završava se vekovna istorija pocepanosti, razdora i međusobnih borbi južnoslavenskih naroda, a sa time i istorija njihovih slabosti i potčinjenosti tuđim nacijama, njihova predistorija', napisao je tada Pijade.

Tekst 'Ustanak u Hrvatskoj – zajedničko djelo Hrvata i Srba' Bogdana Oreščanina, prvoborca partizanskog pokreta u Hrvatskoj koji je u vrijeme pisanja teksta bio član Vrhovnog štaba, a nakon rata ostvario vojnu i diplomatsku karijeru, bavi se historijatom ustanka u Hrvatskoj. Piše se o masovnom ustanku Srba protiv ustaškog terora i prvim odredima na Velebitu, Kapeli, Plješivici, Petrovoj gori, Šamarici, Psunju i Papuku, te prvim hrvatskim odredima u Dalmaciji, Gorskom kotaru i Primorju koji zajedno sa Srbima vode borbe u Drežnici, Brinju i oko Ogulina, a onda o razvoju zajedničke borbe i širenju i jačanju

Nikola Bajto



Prednja i stražnja naslovnica novog izdanja knjige

partizanskih jedinica. 'Tako je i pored okupatorskog terora i smicalica, usprkos ustaških pokolja, laži i obmana, hrvatski narod u cjelini ušao u zajedničku borbu s braćom Srbima protiv ustaša i četnika i okupatora', napisao je Oreščanin.

Boris Zihlerl, jedan od osnivača Osvobodilne fronte Slovenije, jedan od vodećih propagandista KPJ i marksističkih teoretičara, u tekstu 'Veliki prethodnik naše borbe' pozabavio se MATIJOM GUPCEM koji je 1573. 'poveo hrvatske i slovenačke seljake u borbu za one iste velike ciljeve radi kojih su narodne mase Pariza 1789. rušile Bastilju i radi kojih je srpski narod 1804. digao ustanak protiv Turaka', a onda i razvojem društvenih odnosa u kojima se 'od upropašćenih seljaka, proteranih sa svoje rodne grude u gradove i u fabrike, rađala i rodila nova društvena snaga, najnaprednija klasa u istoriji'.

Objavljena su i tri nepotpisana teksta preuzeta iz 'Borbe' koji se bave ustankom i oslobođanjem Like, bratstvom i jedinstvom naroda Slavonije, a treći ima naslov 'Izdajnički rad pokvarene klike oko VLATKA MAČEKA'.

Knjigu je uredio NIKOLA BAJTO. On je započeo istraživački projekt 'bratstvo-jedinstvo' i nakon iščitavanja zaključio da literature o toj temi baš i nema.

— Prilikom istraživanja naišao sam na spominjanje te knjižice i ustanovio da je to jedna

od prvih publikacija u cijelosti posvećena toj temi. Koliko god se pojam 'bratstvo i jedinstvo' koristio u NOB-u i koliko god se u Jugoslaviji govorilo o bratstvu i jedinstvu i po tome nazivale škole i druge institucije, autoputevi i sportska društva, sama tema nije bila predmet istraživanja, pa ni publikacija nije bilo puno, rekao je Bajto.

— Pošto ta knjižica nije sačuvana ni u zagrebačkoj ni u beogradskoj centralnoj biblioteci, nedostupna je i ne može se nigdje posuditi, došao sam na ideju da se objavi drugo izdanje kako bi taj vrijedan dokument NOB-a bio ponovo dostupan zainteresiranoj javnosti. Uz to izdanje, napisao sam tekst koji se bavi genezom i razvojem ideje bratstva i jedinstva te koji obrađuje okolnosti nastavka ove knjižice krajem Drugog svjetskog rata i njene glavne teme, a to je odnos Srba i Hrvata kao temeljni za odnose u regiji i, u ono vrijeme, temeljan za opstanak nove Jugoslavije. Osim toga, u knjižici su i opširnije biografije Bogdana Oreščanina, Moše Pijade i Borisa Zihlerla, kazuje nam urednik.

— Tražeći po raznim oglasima literaturu o bratstvu i jedinstvu, pretražio sam i kataloge brojnih institucija. Na upit Vojnomu muzeju u Beogradu doznao sam da je imaju, ali je nedostupna za posudbu, što znači da se jedan primjerak ipak čuvao na području bivših jugoslavenskih republika. Dobio sam skeniranu kopiju knjižice i sada je ovim izdanjem vraćena u institucije. Ona se može ponovo posuditi u zagrebačkoj biblioteci, a dobile su je i splitska, riječka i osječka biblioteka, zaključuje Bajto. Pojasnio je i da se tih osam briljantnih tekstova bavi razvojem antifašističke borbe u Hrvatskoj te potrebom da se, osim ustanka koji je planuo među Srbima kao otpor ustaškom teroru, rasplamsa i ustanak među Hrvatima te da to postane zajednička borba.

— Knjiga pokazuje kako je do toga došlo, kojim metodama je postignuta zajednička borba i već 1945., kad ova knjiga izlazi, govori o tekovini NOB-a koja je stvorena u zajedničkoj borbi, a to je bratstvo i jedinstvo. Ona u prvi plan stavlja odnos Srba i Hrvata u Hrvatskoj kao temelj bratstva i jedinstva, a u tekstu gdje sam se bavio genezom pojma, utvrđeno je na koji način i u koje vrijeme bratstvo i jedinstvo kao sintagma ulaze u upotrebu, kako se dolazi do formaliziranja te sintagme, koje je puno značenje te TITOVE ideje i zašto je on do kraja života inzistirao na bratstvu i jedinstvu kao najvrjednijoj tekovini proizišloj iz NOB-a, zaključio je Bajto. ■



ИНФОРМАТОР



Политичари су
обећали помоћ
пољопривредницима

Поплава по- харала пољо- привреду

Због штете на усјевима ова ће нам година бити заиста тешка, казао је Божо Тривановић, власник ОПГ-а из Јаворника код Двора

Имали смо двије поплаве у року пет мјесеци, а ова задња нас је тотално уништила. Озими усјеви, пшеница и јечам, као и дио кукуруза засијаног овог прољећа, дјетелина и све траве су стопостотно уништени. Због тоталне штете над усјевима на овом простору, као и на брдима око нас, гдје су набујале рјечице и потоци, ова ће нам година бити заиста тешка – рекао је Божо Тривановић, власник ОПГ-а из мјеста Јаворник покрај Двора, који се такођер бави узгојем крива, телаци и коња.

— Дјеломично су нам због поплаве оштећени и господарски објекти, но ипак, највећа су нам брига усјеви. Стока је сада на испаша, премјестили смо је на више мјеста да бисмо је спасили. Но чека нас тешка зима, то је највећи проблем. Очекујемо помоћ државе, да нам помогне као и иначе, па да пребродимо ову кризу и опстанемо. Надамо се финансијској помоћи у виду потпоре, али и да се види како те водотокове довести у ред да се овакве поплаве не би поновиле и поновно нам проузročиле огромне штете – навео је Тривановић с којим су разговарале, потпредједница Владе РХ Ања Шимпрага и министрица пољопривреде МАРИЈА Вучковић у склопу свог обиласка подручја Двора на Уни, које је у протеклим данима доживјело још једно суочавање с високим водостајем ријеке Уне.

— Као и досад кад би неко подручје било погођено поплавом, тучом или неком другом непогодом, Влада ће интервенирати. Но брзина овиси о процјени стања направљеној од опћинских, градских те жупанијског повјеренства. Министарство пољопривреде припрема посебне програме како би се помогло подручјима погођеним поплавама. На срећу, стање се сада смирује, водостаји ријека се нормализи-

рају, но сигурно ће оперативне снаге још бити до петнаестак дана на терену – рекла је потпредједница Владе Ања Шимпрага.

Уз представнице Владе РХ, поплавом опустошено подручје Двора обишли су, начелник Опћине Двор НИКОЛА АРБУТИНА (СДСС), дожупаница и дожупан СИСАЧКО-МОСЛАВАЧКЕ ЖУПАНИЈЕ МИРЈАНА ОЛУИЋ и МИХАЕЛ ЈУРИЋ те саборски заступник СДСС-а МИЛОРАД ПУПОВАЦ. Посјетили су такођер градилиште стамбене зграде, одмах уз зграду Опћине Двор, која се гради у склопу обнове потресом погођених подручја. Такођер, обишли су и мјесто Унчани, гдје је ДРАГО МАРЧИНКОВИЋ, власник дрвно прерађивачког погона, збрајао штету од актуалних поплава.

— Примили смо прва извјешћа из свих жупанија која су погођена овом великом елементарном непогодом, а Влада и Министарство пољопривреде већ раде на програмима помоћи подручјима која су доживјела ове велике штете – најавила је министрица пољопривреде. НИКОЛА АРБУТИНА упознао је министрицу Вучковић и потпредједницу Владе Шимпрагу с обном након потреса и потребама локалног становништва које живи далеко од већих средишта, уз границу с БиХ и ових дана набујалу ријеку Уну.

— Најмање двапут годишње изложени смо оваквим призорима огромних поплава, некад више, некад мање, а најгоре је било 2014. године. Сви сада очекујемо одговор државе, јер било је јако тешко организирати заштиту од поплаве с обзиром да смо били одсјечени од Хрватске Костајнице и Глине. Од Хрватске Костајнице смо одсјечени на шест мјеста, јер ријека Уна пресијеца државну цесту, а од Глине из разлога што се санирају нова клизишта. Да није било интервенције Хрватских вода и да се нисмо на вријеме организирали, штета би била много, много већа – рекао је Арбутина и апелирао да се коначно ријеша проблем државне цесте Д47 према Хрватској Костајници.

— То није само проблем комуникације Двор – Костајница него и проблем комуникације између насеља. До неких уопће не можемо доћи у оваквим случајевима, осим у чамцима, а до других морамо заобилазно превалити и до 40 километара, иако је удаљена уствари 3 до 4 километра – појаснио је Арбутина.

На подручју Двора, по попису становништва је 2.996 становника, а на подручју које је поплавила ријека Уна налази се 14 насеља. Проблеми су краткотрајно такођер

створиле бујичне воде и притоке ријеке Жировац. У тренутку посјета, Куљани су још увијек били одсјечени.

— До Куљана се може једино из правца Двора, али само с већим возилима, док је из правца Хрватске Костајнице могуће стићи једино чамцем. Куљани су једино насеље које је двапут годишње редовито одсјечено, па је велик проблем тамошњим мјештанима организирати допрему хране и пића. Јучер смо имали случај да отпрама болесника хитном помоћи од Двора до Хрватске Костајнице траје више од сат времена, а такво што се никако више не смије дешавати – закључио је Никола Арбутина.

■ Новости

Кордун добро прошао

Водотоци су очишћени од отпада и раслиња, регулирана су корита па овај пут није било тежих посљедица

На подручју Кордуна, током задње поплаве није било већих штета, осим у неколико појединачних случајева. То би у најкраћем био резиме прошлотједних поплава. Најгоре је и овог пута прошао Карловац гдје су његове четири ријеке, а највише Купа и Корана, потопиле око 200 кућа, господарских и других објеката.

У насељима Јања Гора и Језеро у опћини Плашки, језеро Синац те рјечице Врњика и Дретуља поплавиле су десетак кућа, а у око 60 кућа су били поплавлени подруми. Према ријечима начелника опћине ПЕРЕ ДАМЈАНОВИЋА штета има, али нису велике. У Вељуну је Корана поплавила је куће уз водоток.

— Поплавлена је била макадамска цеста за Полој, а нови армирано-бетонски мост у Вељуну је цијело вријеме био у функцији и његова се градња показала оправданом – изјавила је Горанка Мандић, предједница Вијећа српске националне мањине Слуња. Како је рекао, бивши начелник Опћине Гвозд Бранко Јовичић, у том мјесту није било проблема с поплавом. Поток Трепча који тече кроз само мјесто, Хрватске воде

У Карловцу је поплавлjeno
око 200 стамбених објеката
(Фото: Лука Станзл/PIXSELL)



су прије више од десет година очистиле и регулирале корито у дужини од око два километра па је задња поплава је забиљежена прије десетљећа. У опћини Крњак није било већих проблема са високим водама као у неколико претходних година. Но Радоња се јест излила у Доњем Будачком и поплавила пар кућа, а пријетила је неколицини других, исто као и Будачка Ријека у насељу Крњачки Грабовац. Ти водотоци су очишћени од отпада и раслиња, регулирана су корита и уклоњени су дрвеће и шикара уз обале па су ти радови Хрватских вода показали оправданост. Слично је било у Војнићу гдје су Хрватске воде у насељима Кнежевић Коса, Живковић Коса, Лоскуња и Доњи Војнић такођер уредиле ток Радоње па опћинско средиште и цеста од Тушиловића до Војнића нису били поплавлени, а то доказује оправданост таквих радова истакнули су бивши начелник Бранко Еремић и, предједник опћинског всм-а Бојан Добросављевић. Према ријечима комуналног редара и опћинског вијећника из редова сдсс-а Ђуре Шауле, једино је било проблематично у насељу Клокоч гдје је ријека Глина опасно пријетила једној кући, али су ватрогасци право-времено заштитили објекте.

Наши саговорници су истакли да је добро да су Хрватске воде урадиле одређени посао и очистиле водотокове, али то није учињено у цијелости већ на најкритичнијим мјестима. Требало би тако учинити на свим ријекама и потоцима јер сада се показало да то има смисла, а становници Хрватским водама плаћају знатне накнаде.

■ Милан Џимеша

Самудари- пен: ромски холокауст

Оно што се десило Ромима у Другом свјетском рату једнако је трагично као и оно што им се десило након рата, рекао је хисторичар Данијел Војак

Геноцид над Ромима у Другом свјетском рату називан је различитим именима, као и политика генерално усмјерена против Рома. Због тога је тема овогодишње трибине 'Страдање Рома у Независној Држави Хрватској', одржане 19. маја у просторијама Савеза Рома у РХ 'Кали Сара', била употреба адекватне терминологије за геноцид над Ромима у Другом свјетском рату и за антиромску дискриминацију у савременом друштву.

Како је нагласио водитељ Меморијалног центра Уштица РОБЕРТ КОРЕНИЋ, датум обиљежавања страдања Рома у НДХ изабран је јер је 19. маја 1942. Министарство унутрашњих послова НДХ објавило посебну окружницу која је значила депортацију свих Рома у логор Јасеновац.

— То је био почетак масовних суставних депортација у јасеновачки концентра-

ИНФОРМАТОР



Судионици трибине у
Кали Сари

цијски логор, па је за неколико мјесеци уништена готово цијела ромска популација у ндх. Према службеним подацима Јавне установе спомен подручја Јасеновац, као жртве набројане су 16.173 особе, од којих су жене, дјеца и мушкарци заступљени у равномјерним омјерима из чега се види геноцидни карактер ндх. Како су врло ријетки Роми живи изашли из логора, Меморијални центар који је саграђен 2020. врло је важан за ромску популацију и одржавање културе сјећања, као и подсјећање на велику жртву коју је ромски народ претрпио у Другом свјетском рату – рекао је Коренић.

Указао је на комплексност термина, истичући да ромска и неромска заједница покушавају и дан данас једним појмом обухватити оно што се Ромима догодило за вријеме Другог свјетског рата, али и укупна страдања Рома током историје. Државе чланице ихРА-е чија је чланица и Хрватска, имају право да дефиницију преведу на начин примјерен дотичној држави, па се Хрватска одлучила за појам ‘антиромски расизам и дискриминација’.

— Оно што се десило Ромима у Другом свјетском рату једнако је трагично као и оно што им се десило након рата – рекао је историчар Данијел Војак, стручњак за историју ромских страдања у ндх и виши знанствени сарадник Института друштвених знаности Иво Пилар, указујући на заборав и прешућивање страдања Рома који су били жртве геноцида у Европи. Као примјер навео је да су до 60-их година прошлог вијека њемачки судови ромске жртве третирали као жртве криминала, а не геноцида.

Како је у рату побијена интелектуална елита Рома, нитко није имао снаге за њихово повезивање и кохезију, све до конгреса Рома у Лондону 1971. у којем су значајну улогу имали Роми из Југославије и који се бавио питањем како назвати оно што им се десило у Другом свјетском рату кад су демографски уништени.

— Роми су према истраживањима прије Другог свјетског рата доживјели четири геноцида, а постојао је појам ‘антициганизам’ који је 20-их година сковао један Ром из СССР-а. Први појам који је кориштен био је ‘холокауст’ те се њиме се жидовско страдање покушавало везати с ромским. Након тога је кориштен појам ‘заборављени холокауст’ који се покушава одвојити од холокауста над Жидовима, а данас неке земље и академски кругови користе појам ‘холокауста над

Ромима’. Својим јачањем, крајем прошлог и почетком овог стољећа, ромска заједница сковала је назив ‘порајмос’ да би се задњих неколико година користио појам ‘самударипен’.

АЛЕКСАНДАР РАЦ, продекан за знаност и издаваштво Здравственог veleучилишта у Загребу, говорио је о стереотипима и говору мржње према Ромима које се и данас, од пјесама, често и хитова, па до преписке на друштвеним мрежама и графитима назива ‘циганима’. Све је илустрирао низом увредљивих цитата, постова на друштвеним мрежама, дефиниција и пословица о Ромима. Говорио је о говору мржње према Ромима установивши како је по подацима МУП-а из 2018. за говор мржње из члана 325. Казненог закона ‘пало’ тек осам пресуда уз 11 прекршајних, али ни једна у вези с Ромима.

АЛЕН ТАХИРИ, равнатељ Уреда за људска права и права националних мањина Владе РХ, говорио је како се европске институције односе према Ромима. Споменуто је податке из 2022., истичући да је по члану 325., односно јавном позиву на мржњу поступано укупно 53 пута, од чега се шест случајева односило на Роме као оштећенике.

— Ово је тема о којој врло често треба говорити, поготово што не прихватамо појмове као што су ‘антициганизам’ – рекла је водитељица Кали Саре Сузана Крчмар, најавивши да ће у сарадњи с ихРА-ом у септембру бити одржане конференција и изложба о страдању Рома, што ће бити велики помак у позитивном смјеру. Иницирана је потом расправа о кориштењу појма ‘Египћанин’ за Роме.

— Кад су Роми у средњем вијеку стигли у Европу пуну ратова и куге, били су странци. Нису знали језик, а тамна боја коже симболизирала је у то вријеме ‘зло’. Како би избјегли прогоне, говорили су да су Египћани. Тај је израз кориштен и на овим просторима, па и данас у Црној Гори, на Косову и у Сјеверној Македонији постоје етничке заједнице Египћана који углавном не желе да их се поистовјећује с Ромима, што одговара властима – рекао је Војак.

Подсјетио је да социјалистичка Југославија није признавала Роме као народност. Били су у скупини с Југославенима и неопредијељенима. ‘Да је Југославија постојала још десетак година, Роми би у њој имали статус какав данас имају у Хрватској’, закључио је Војак.

■ Ненад Јовановић

Нови сусрет мањинских репрезентација

Утакмица између екипа хрватске и српске мањине ће бити 17. липња у Бијелом Брду

НОГОМЕТНА репрезентација хрватске заједнице у Србији добила је потпору српског министра спорта ЗОРАНА ГАЈИЋА за пројекте оснаживања сарадње с ногометашима српске мањине у Хрватској. ‘Први је пут да се о статусу и проблемима спорташа хрватске заједнице који у регији и Еуроци представљају своју мањину, али и Србију у којој живимо, разговара на овако високој, министарској разини’, изјавио је координатор ногометне момчади Хрвата у Србији, бивши предсједник Демократског савеза Хрвата у Војводини ПЕТАР КУНТИЋ. Он је истакнуо како је повод за сусрет у Београду била утакмица хрватске и српске мањине која ће бити организирана 17. липња у Бијелом Брду, на домаћ Осјејека.

Кунтић је навео да репрезентација постоји већ 20-так година и да је редовити, успјешан судионик турнира у организацији Федералне уније еуропских мањина, као и еуропских натјецања хрватске дијаспоре. Међутим сваки одлазак на натјецање изискивао је велике напоре јер су једва успијевали скупити новац за опрему, пут и боравак на турнирима.

Министар Гајић подржао је након разговора с изасланством хрватске мањине њихове амбиције за унапређивање сарадње с колегама из српске заједнице у Хрватској. ‘Поздрављам ове иницијативе. То је један доиста користан корак, да људи и у Србији и Хрватској без обзира које вјере и нације били, живе боље и квалитетније. Мислим да нема ништа боље од спорта за зближавање људи’, изјавио је Гајић. Навео је како ће се заложити за што брже осигуравање потпоре предстојећој утакмици двије мањине у липњу, као и за институционално рјешавање статуса ногометне репрезентације хрватске мањине у Србији.

Састаanak је одржан уз посредовање министра за људска и мањинска и друштвени дијалог у Влади Србије, предсједника Демократског савеза Хрвата у Војводини ТОМИСЛАВА ЖИГМАНОВА, који држи да је његовање веза са српском мањином у Хрватској и на спортском плану важно за нормализацију односа двију држава. Посљедња утакмица ногометаша хрватске и српске мањине одржана је у липњу 2019. у Таванкуту на домаћ Суботице. Уз стотињак гледалаца пратили су је политички челници тих заједница ТОМИСЛАВ ЖИГМАНОВ и МИЛОРАД ПУПОВАЦ, као и тадашњи српски министар спорта ВАЊА УДОВИЧИЋ.



Детаљ с прошлог
сусрета у Таванкуту

■ Новости

Едип у Златној долини

У СУБОТУ 20. свибња одржан је свечани ускрсни концерт у православној цркви светога великомученика Георгија у Пожеги. Наступили су чланови Хрватскога културно-умјетничког друштва Вијенац из Пожеге и Пјевачкога друштва Преображење из Београда.

Изведене су познате литургијске композиције попут ‘Иже херувими’, ‘Тебе појем’, ‘Достојно јест’, ‘Ангел вопијаше’, ‘Христос воскрес из мртвих’ те неколико композиција римокатоличке литургијске баштине. Након тога организовани су пријем и дружење у парохијској зборници. Окупили су се грађани и грађанке Пожеге различитих погледа на свијет. Дружење је потрајало до касних ноћних сати. Повечала их је гласба. Концерт је организован захваљујући потицају оца НИКОЛЕ ПЕТРОВИЋА, пароха пожешкога.

Неколико дана прије концерта парох Петровић, међу осталим, је рекао: ‘Циљ најављенога концерта је промоција духовне баштине. Тиме желимо потакнути међусобно разумијевање и толеранцију, а изнад свега љубав између православних вјерника и римокатолика те свих људи добре воље.’ Овакав културни догађај није забиљежен у новијој повијести Златне долине. Отац Никола најавио је да ће пожешка парохија, у сарадњи с Повијесним друштвом Пожеге и Хрватским културно-умјетничким друштвом Вијенац те са свима који то желе, организовати сличне сусрете. То је важно за превладавање препрека у хрватско-српским и српско-хрватским односима на подручју Пожешке котлине. Те препреке постављене су почетком деведесетих година прошлога стољећа. На тај начин доћи ће до изражаја љепота различитости и богатство сличности. Кршћанске вриједности и антифашизам темељна су полазишта за

Пожешки парох Никола
Петровић (Фото: о34портал)



такве искорак. Треба поштовати разлике и његовати сличности.

Међутим, погубно је уздизати посебности на разину опћега. На тај проблем неуморно је указивао МИЛАН КАНГРГА. Ослањајући се на филозофе класичне њемачке филозофије, споменути филозоф с правом је препознао национализам као радикално зло. У својој књизи 'Национализам или демократија' (2002.) описао је сусрет Едипа са Сфингом. Немам је питала Едипа: 'Што је то што ујутро иде четвероношке, у подне двоношке, а увечер треношке (...)' Едип је одговорио да је то човек, а Сфинга је пала у понор. Хегел је у том одговору препознао рађање еуропскога духа. Што то значи? С обзиром на тадашње прилике било је за очекивати да ће Едип одговорити, примјерице, Тебанац, Коринћанин, Спартанац... Међутим, његов је одговор гласио: Човек! Милан Кангрга сматрао је да Едип није дошао у крајеве од Вардара до Триглава. Наш Едип одговорио би Сфинги: Словенац, Хрват, Србин, Бошњак, Црногорац, Македонац... Улазећи у цркву светог Георгија на тренутак сам помислио како је лијепо видјети на једном мјесту толико Срба, Хрвата и других. Одмах сам помислио на причу о Едипу и Сфинги. Прекорио сам самога себе. Излазећи из цркве чуо сам како је једна старица рекла другој: 'Дошло је пуно људи!'

Отац Никола Петровић показао је гостима из Београда знаменитости града Пожеге. Посјетили су Слобоштину. Према резултатима истраживања ДАНЕ ПАВЛИЦЕ, у том селу убијене су 954 жене и 142 дјеце. Убили су их усташе 1942. године. Други дан боравка у Златној долини, гости из Београда посјетили су манастир Ораховицу. То је духовно средиште православних Срба тога дијела Славоније. Ондје их је примио архимандрит ПАВЛЕ. Видјели су културно благо тога манастира – иконе, литургијске предмете, књиге... Тиме је завршен боравак Пјевачкога друштва Преображење у западној Славонији. Најављена је могућност заједничкога наступа двају збора у Београду.

■ Проф. Винко Тадић

Из новинарства у књижевност

Писац из Бања Луке Михајло Орловић је представио своја два романа

КАРЛОВАЧКИ пододбор Српског културног друштва Просвјета одржао је књижевну вечер на којој је гостовао пензионирани новинар Радио телевизије Републике Српске из Бања Луке Михајло Орловић. Он је представио своја два романа 'Ничија кућа' и 'Помор стараца'. Уз штампано и телевизијско новинарство, Орловић се потврдио и са двадесет књижевних дјела. Аутор је



Михајло Орловић

из Санског Моста, а рођен је у Босанском Милановцу подно Грмеча. Његова фамилија иначе потјече из Лике, из околице Грачаца. О роману 'Помор стараца', у маниру књижевног критичара, говорио је Данко Плевник.

— Књига има 25 поглавља, али Орловић не дозвољава да се прескачу. Орловић у првом лицу новинара описује српски мартуриј у једном натуралистичком стилу. Ово није роман тока свијести, већ роман тока подсвијести која се у разним епизодама појављује у облику сјећања на стратишта и злочине у Другом свјетском и овом рату. Главни јунак описује атмосферу послијератног стања: 'Ако хоћеш да изгубиш пријатеља, причај с њим о политици' — истакнуо је Плевник и додао да се у књизи хуманистичком иронијом на различите начине криви и кињи старост.

— Роман је прожет лајтмотивом о Орловићевом новинарском извјештају који се темељи на истинитом догађају из 1996. године када је у околини Санског Моста испоручен конвој возила са 143 тијела стараца с апсурдним објашњењем да су сви у неколико дана умрли природном смрћу. Насупрот онима који су на тај случај одмахивали руком, Орловић га је својим романом хтио овјековјечити тако да ове жртве постану меморија у романескном облику Пикасове 'Гернике' — закључио је Плевник.

■ М. Ц.

Мањине у Хрватској

Повод за проширено издање књиге СИННИШЕ ТАТАЛОВИЋА ЈЕ 30. РОЂЕНДАН УСТАВНОГ ЗАКОНА

СРПСКО културно друштво Просвета (СКД) пододбор Бели Манастир и Веће српске националне мањине Града Белог Манастира организовали су у Барањској српској кући промоцију књиге 'Националне мањине у Хрватској (политика, образовање и култура)' аутора проф. др. сц. СИННИШЕ ТАТАЛОВИЋА, редовног професора у трајном звању на Факултету политичких наука Свеучилишта у Загребу.

Након прве која је одржана у Београду, то је била друга промоција и прва у

Хрватској. Књига је изашла у издању СКД Просвета и финансијску помоћ Савета за националне мањине Републике Хрватске. То је друго допуњено и проширено издање, а прво је објављено у издању СТИНА-е из Сплита 2005. године, те на енглеском језику 2008. године.

Повод за проширено издање било је обележавање тридесете годишњице од доношења Уставног закона о правима националних мањина. У књизи се обрађују историјски и савремени аспекти остваривања права националних мањина у Хрватској. Посебно су обрађена питања образовања на њиховом језику и писму, право на службену употребу језика и писма те учешће националних мањина у процеси одлучивања. Посебан део књиге аутор је посветио демографској анализи те деловању организација и установа националних мањина. Књига садржи велик број прилога који се односе на најзначајније законе и документе о правима националних мањина који ће бити врло корисни Већима и представницима националних мањина. Таталовић је био први потпредседник Савета за националне мањине Републике Хрватске те саветник председницима Републике Хрватске СТЕПАНУ МЕСИЋУ и ИВИ ЈОСИПОВИЋУ. Редовни је професор на Факултету политичких наука у Загребу, и гостујући на Факултету политичких наука у Београду те потпредседник СКД Просвета из Загреба. Један је од најактивнијих представника јавног живота Срба у Хрватској.

■ Зоран Поповић

Авангардно и подсвесно

Постављена је четврта изложба РАДЕ МАРКОВИЋА у просторијама осјечког подбора Просвјете

У СКД Просвета, Пододбор Осијек, одржана је изложба слика под називом 'Све је једно — једно је све' академске сликарице РАДЕ МАРКОВИЋА из Дарде. ЗДЕНКО ЧИКАРА, председник Пододбора је изразио задовољство што је ово већ четврта изложба ове сликарице у њиховим просторијама. Ликовни критичар ПЕТАР МАТИЋ говорио је о каријери Раде Марковић истакавши да је прати више од 20 година. Матић је рекао да је реч о петој фази у сликарском опусу ауторице, који се везује за изражај апстрактне композиције и тоталне боје те имплицира авангардно и подсвесно. Ауторица је говорила о томе како су настајале слике, о свом начину рада те мотивима који су наизглед апстрактни али у којима се може уочити доста детаља. У програму који је био испуњен поезијом ДОВРИШЕ ЦЕСАРИЋА и староградским песмама, учествовали су ЉЕПОСАВА ГРУБОР и ХРАНИСЛАВА МЕСАРИЋА. Богато испуњен програм, којем је присуствовало десетак сликара, попраатило је 40-так чланова и гостију.

■ З. Поповић

Stogodnjak (687)

26. 5. – 2. 6. 1923: 'I naše će Srпкиње, Hrvatice, Slovenke, Crnogorke, a i druge dame koje žive u državi, zacijelo nastojati da svu prednost ovogodišnje ljetne mode izraze u svoju korist, kako bi njome povećale gracioznost svoje pojave, svoju dopadljivost i eleganciju', pišu novine, osvrćući se na vijest iz Pariza, gdje se već najavljuju 'senzacionalne novosti u odijevanju dama'. Kreće se sa šesirima: 'U oči upadaju nove forme, koje – poput vijenca – okružuju jednostavno friziranu glavicu... Kombinacija sa cvijećem i voćem jedna je od novosti ljetnih modela... i zacijelo će našim krasoticama izvrsno pristajati na njihovim lijepim glavicama...' Autor članka zatim ističe 'ljepotu bijelih ogrlica. One su najljepši, najjednostavniji, a opet elegantan ured za vrat. Nema ništa ljepšega od bijele ogrlice kako kontrastira s tamnim tenom ljepotice, koju je već opalio sunčani žar. Tada svaka dama izgleda barem za pet godina mlađa.' Ne zaboravljaju se, naravno, ni cipele: 'Ovog ljeta će se nositi cipele u svim bojama. Pojavila se i plava, poput baršuna mekana boja, onda tamno-smeđa, pa zelenkasta, zatim glace-kožom kombinirana s lak kapicama. Ove cipele raznih boja izvrsno pristaju uz lijepe i svijetle ljetne haljine, dok se uz tamnije ulične suknje te cipele ne nose. Uz njih se obično uzimaju cipele smeđe boje, dok se amerikansko-žute cipele nose samo za šport. Cipele na vrpce ili kopče sasvim su iščezle s ulice i to zbog toga što nogu prave debelom i nespretnom. Vitkost ženske noge baš i jest ono što najviše privlači, pa je i zadaća mode da to što više istakne kroz lijepu i pristalu cipelicu. Kao najelegantnija cipela za poslijepodne ili kazalište dominira još uvijek izrezana cipela, naprijed s lakom, a straga s kožom...' Autor se na kraju bavi i – crnim čarapama. 'Izgleda da je njima došao kraj. Siva, svileni čarapa vrijedi kao posljednja novost u izrezanoj polulakastoj cipeli. Ovogodišnje je pravilo za čarapu uopće da mora biti usklađena s bojom cipele i haljine. Na večer se i dalje nose prozirne, šupljikave čarape...' završava se na kraju ova priča o modnim novostima.

* na bečkom kotarskom sudu osuđene su Anka i Dušanka E. iz okolice Drvara, jer su 'dovele u tešku zabludu konduktera, a tramvajskoj kompaniji nanijele štetu...' A što se zapravo dogodilo? Anka i Dušanka, majka i kći, stajale su na stanicama i čekale tramvaj. Uto je Dušanka ugledale na zemlji dvije karte za prijelaznu vožnju koje su baš glasile za smjer kojim su one išle. Uzele su ih sa zemlje i ušle u kola. Kondukter karte nije ni pogledao, samo je putnice propustio naprijed. Ali u tramvaju se pojavio kontrolor i utvrdio da su karte nevažeće. 'Dogle ste ih sa zemlje, sve sam vidio', kazao je i pozvao policajca koji je majku i kćer odveo u – zatvor. Sud je čin okvalificirao kao tešku prijevaru i osudio kćer na globu od 500 kruna, a majku na 300 kruna. Uzalud su bile Dušankine riječi: 'Svejedno je tko se kartom služi, ako joj nije istekao rok valjanosti...'

■ Đorđe Ličina

Poplavni ispit

Štetan učinak poplava na tlo valjalo bi prestati promatrati samo s kratkoročnog gospodarskog gledišta, jer ćemo bez šire ekološke slike teško išta postići. Posljedice po okoliš mogu biti ozbiljne i višegodišnje, a za očekivati je da će se na svakom neadekvatno saniranom području te posljedice stalno produbljivati i poprimati nove oblike

VODOSTAJI diljem zemlje lagano se vraćaju u uobičajeno stanje. Na petrinjskom području situacija se smiruje, dežurne službe su na terenu i pomažu građanima u sanaciji štete. Una se u potpunosti vratila u korito, u Pounju više nema ugroženih kuća ni odsječenih sela. Na karlovačkom području dijele se isušivači, gradska Čistoća u poplavljenim selima postavlja velike kontejnere za odvoz otpada. Operativne snage do kraja mjeseca će svakako još ostati na terenu u poplavljenim područjima, najavila je potpredsjednica Vlade ANJA ŠIMPRAGA.

U drugom posjetu Obrovcu ministar unutarnjih poslova DAVOR BOŽINOVIĆ konstatirao je da su po opsegu i rekordnim vodostajima recentne poplave 'bez presedana', ali i da je 'sustav reagirao dobro'. Kazao je i da se odmah trebaju poduzeti mjere za doček sljedeće krize, jer će ih s klimatskim promjenama biti sve više. Iz Zelene akcije (ZA) ministra su promptno priopćenjem podsjetili da su pripreme za odgovor na klimatsku krizu odavno u tijeku, ali Vlada ne pokazuje interes za sudjelovanjem u njima. Primjerice, na donošenje Akcijskog plana Strategije prilagodbe klimatskim promjenama čeka se više od tri godine. Prije pola godine ZA je Vladi uručila Apel za njegovo hitno donošenje, kojeg su potpisali građani i građanke iz čitave zemlje, ali je odgovor Vlade izostao.

U medijima je ovih dana i LIDIJA RUNKO LUTTENBERGER, okolišna inženjerka i pro-



fesorica na Sveučilištu u Rijeci, istaknula da za klimatske promjene znamo dugo i da one zaista utječu na vodene cikluse, ali i da postoje procesi poduzimanja mjera kojima se može ublažiti efekte ekstremnih oborina. Ti su procesi, ocjenjuje Runko Luttenberger, u Hrvatskoj sustavno zanemareni. Kritizirajući Hrvatske vode i sustav obrana od poplava, podsjetila je da je 1995. došlo je do privatizacije sektora vodoprivrede koji se bavi poplavama, a privatni sektor nije zainteresiran za obranu od poplava jer u takvoj radobi nema zarade.

Ovih dana stižu i prva izvješća iz svih županija koje su pogođene elementarnom nepogodom, a Vlada i Ministarstvo poljoprivrede rade na programima pomoći koji će se pružiti područjima koja su doživjela štete, najavila je ministrica poljoprivrede MARIJA VUČKOVIĆ. Koliko smo dosad mogli čuti, poljoprivrednici diljem zemlje teško su stradali – prilozi u Plodovima zemlje pišu se sami od sebe. Posijan kukuruz pod vodom je u polju i vjerojatno će istrunuti, žale se u Virovitičko-podravskoj županiji. Zbog štete usjeva ova će godina biti zaista teška, kazao je Novostima BOŽO TRIVANOVIĆ, vlasnik OPG-a iz Javornika kod Dvora. Veliku katastrofu izazvanu poplavama lokalnim je medijima opisala samohrana majka troje djece BLAŽENKA ROGLIĆ iz Vrgorca, kojoj je pet tisuća sadnica jagoda u potpunosti uništeno. Štetu prijavljuju i na ratarskim i povrtlarskim kulturama u Sinjskom polju.

Iz godine u godinu priča je ista. S obzirom na to da izravno ovisi o klimi, poljoprivredni sektor u kontinuitetu trpi štete, bilo da se radi o ekstremnim sušama, velikim poplavama, ranom ili kasnom mrazu. Kada su tlo i poplave u pitanju, glavni su problemi taloženje naplavnog pijeska i mulja, erozije te gubitak benefcijalnih mikroorganizama, prvenstveno mikoriznih gljiva koje mobiliziraju hraniva iz tla. U lani objavljenom istraživanju ‘Zapažanja poljoprivrednika o utjecaju prekomjerne kiše praćene poplavama na poljoprivredna zemljišta u Hrvatskoj’, koje je izradila grupa autora i autorica, a objavio Journal of Central European Agriculture, navodi se da su mnogi usjevi osjetljivi na natapanje i potapanje, čak i ako se radi o kratkom vremenskom razdoblju.

FOKUS istraživanja bio je na Panonskoj regiji Hrvatske, a podaci su prikupljeni za razdoblje od 2015. do 2020., među poljoprivrednicima koji su prethodno prijavljivali klimatske štete na svojim usjevima. Gotovo 80 posto sudionika istraživanja u tom je periodu na svojim proizvodnim površinama imalo poplavu. Podaci sugeriraju da su se poplave najčešće dogodile u fazi klijanja biljaka što predstavlja poseban rizik za oštećenje biljaka i posljedično smanjenje prinosa. Najveće štete od poplava u biljnoj proizvodnji očekuju se između maja i septembra, a minimalnog ili nikakvog utjecaja na proizvodnju usjeva u pravilu može biti samo tijekom zimskih mjeseci. Zimi su biljke otpornije, u fazi mirovanja. Iako, nije ni zima posve sigurna zona – prisjetimo se samo jedne od poslovice milih MILANU SIJERKOVIĆU: ‘Kiša na Štefanje obećaje sljedećeg ljeta žita manje’. Kombinacija mjera ublažavanja i prilagodbe poplavama mogla bi umanjiti zadržavanje vode na poljima, a time i štetu, ali istraživanje je pokazalo da takve mjere poljoprivrednici rijetko koriste.

Iako je jasno da je poljoprivreda osjetljiv sektor, a proizvodnja hrane imperativ o kojem ovisi opstanak ljudi, u Hrvatskoj nemamo sustavnih podataka o učincima prekomjerne kiše praćene poplavama na tlo i biljne vrste. Institut Ruđer Bošković prije



Ines Sviličić Petrić
(Foto: Privatna arhiva)

tri je godine pokrenuo projekt PERSPIRE, kojemu je cilj proučiti odgovor rizosferne mikrobne zajednice (rizosfera je biološki najaktivniji sloj tla koji se nalazi uz korijen biljaka) i odabranih modelnih biljaka na poplave.

— Istražujući ovu temu kroz provedbu projekta shvatili smo da dugoročni utjecaj poplava na ekosustav tla svakako nije dovoljno ni sustavno istražen. Specifičan utjecaj poplava na mikroorganizme, kao ključne nosioce ekosistemskih funkcija ekosustava tla, koji su odgovorni za zdravlja tla i biljaka, općenito je vrlo slabo adresiran u literaturi – govori za Novosti istraživačica i voditeljica projekta PERSPIRE INES SVILIČIĆ PETRIĆ.

Naša sugovornica objašnjava kako se svjetski i europski znanstvenici već neko vrijeme bave istraživanjem utjecaja poplava na rast i razvoj biljaka uočavajući niz negativnih promjena, kao što je smanjen prinos biljaka.

— Međutim, dosta se slabo ili nikako ne istražuje utjecaj poplava na ‘korisne’ mikroorganizme koji svojim direktnim i indirektnim utjecajem – fiksacija dušika, dostupnost fosfora, proizvodnja fitohormona, biokontrola patogena, pojačavanje tolerancije biljaka na abiotске stresne uvjete – utječu na rast, prinos i zdravlje biljaka. Ta se tema teško adre-

Ključno je na razini zemlje uvesti sustavna i kontinuirana istraživanja u ranjivom sektoru poljoprivrede. Samo se tako može smanjiti stupanj neizvjesnosti vezan uz učinke klimatskih promjena na proizvodnju i sigurnost hrane – kaže Sviličić Petrić

sira zato što je utjecaj klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju kompleksan problem koji zahtijeva interdisciplinarno povezivanje, ne samo znanstvenika raznih disciplina, već i klimatologa, poljoprivrednika i političara – kaže Sviličić Petrić.

Istraživačka kompleksnost proizlazi i iz činjenice da bi svaka biljka mogla različito reagirati na poplavu, negativno ili čak pozitivno, dok jačina negativnog učinka poplava na biljke ovisi i o fazi rasta biljke, o tipu i zdravlju tla, dužini trajanja i ponovljivosti poplave te mnogim drugim faktorima.

— Za takva je istraživanja potrebno osigurati kontinuirano financiranje, trebala bi biti inicirana na nivou države, a ne na nivou znanstvenika kao pojedinca. Ključno je na razini zemlje uvesti sustavna i kontinuirana istraživanja u ranjivom sektoru poljoprivrede. Samo se tako može smanjiti stupanj neizvjesnosti vezan uz učinke klimatskih promjena na proizvodnju i sigurnost hrane – govori Sviličić Petrić.

Mali se istraživački pomaci na razini EU-a i Hrvatske u ovom području događaju, ali oni su uglavnom projektne, parcijalne, povremene i privremene naravi. Zbog kompleksnosti simuliranja uvjeta poplava u polju istraživanja kroz projekt PERSPIRE dosad su se bazirala na nekoliko modelnih pokusa u kontroliranim laboratorijskim uvjetima. Pokusi su rađeni isključivo na jednoj modelnoj biljci iz porodice kupusnjača – varaždinskom zelju. Istraživan je utjecaj kratkotrajnih (tri dana trajanja) i dugotrajnijih poplava (sedam dana trajanja) na biljku, tlo i mikroorganizme, kao i potencijalna razlika koju bi poplave napravile mlađoj i starijoj biljci.

— Rezultati su nas dosta začudili jer su ukazali da je naša modelna biljka dosta otporna na poplave. Pokus s kratkotrajnom poplavom imao je mali utjecaj na nju, bez vidljivih promjena na razini tla i mikrobnih zajednica. Kod pokusa dugotrajnijih poplava promjene su se vidjele kod prinosa koji je bio znatno smanjen. Analize sekundarnih biljnih metabolita pokazale su da su biljke pod poplavom bile pod jačim stresom od kontrolnih biljaka, a takav stres može utjecati na kvalitetu same biljke kao izvora hrane – objašnjava naša sugovornica.

Kada govorimo o poplavama, valja dakle na umu imati ne samo potencijalne smanjene prinose biljaka, nego i potencijalno smanjenu kvalitetu biljaka kao izvora hrane. U istraživanju se pokazalo i da dugotrajnije poplave imaju značajan utjecaj na ‘korisne’ PGPB bakterije. Ti bi specifični mikroorganizmi mogli biti potencijalna ‘bio cjepiva’ koja bi se mogla

U istraživanju provedenom u sklopu PERSPIRE-a pokazalo se da dugotrajnije poplave imaju značajan utjecaj na ‘korisne’ PGPB bakterije. Ti bi specifični mikroorganizmi mogli biti ‘bio cjepiva’ koja bi se mogla upotrebljavati za oporavak biljaka nakon poplava

upotrebljavati u poplavljenim područjima za oporavak biljaka nakon poplava.

— Ipak, ovo su samo začeci, nužna su daljnja istraživanja potencijalnih bio inokuluma. Istraživanje bi trebalo proširiti i na veći biljnih sorti, s naglaskom na one od značaja za poljoprivredni sektor zemlje – zaključuje Sviličić Petrić.

Još jedan problem za tlo nakon poplava može biti i prodiranje i akumuliranje teških metala. I u tome nam aspektu nedostaje sustavnih istraživanja, kao i mjera zaštite tla. Vratimo se nakratko u jesen 2012. godine, kada je na području sjeverozapadne Hrvatske došlo do poplava i izlivanja Drave. Nakon povlačenja vode zaostao je naplavni mulj koji je u sebi sadržavao povećane količine teških metala, koji su doveli do onečišćenja i smanjenje sposobnosti tla za uzgoj poljoprivrednih kultura na tim područjima.

U radu IGORA TOŠIĆA ‘Utjecaj poplava na sadržaj teških metala u inundacijskom području rijeke Drave u Varaždinskoj županiji’ objavljenom 2019. godine u časopisu Hrvatske vode, ukazuje se na značajno onečišćenje tla teškim metalima na gotovo svim istraživanim lokacijama i biljkama koje rastu na području oko Drave izloženom poplavama. Dobiveni podaci upućuju na povišene koncentracije olova, kadmija, nikla, cinka i bakra.

‘S obzirom na dobivene rezultate, prije eksploatacije istraživnog područja u poljoprivredne svrhe, bilo bi ga uputno sanirati kako bi se sadržaj teških metala u tlu sveo na zakonom propisane granice. Cjelokupni monitoring razina teških metala crnomorskog sliva u Hrvatskoj uz praćenje razina podzemnih voda i detektiranje izvora onečišćenja tla (antropogeni ili prirodni), mogao bi dovesti do očuvanja i značajnog poboljšanja kvalitete tla i flore inundacijskih područja rijeke Drave’, zaključuje se u istraživanju.

Štetan učinak poplava na tlo valjalo bi prestati promatrati samo s kratkoročnog gospodarskog gledišta, jer ćemo bez šire ekološke slike teško išta postići. Posljedice po okoliš sa svakom novom poplavom mogu biti ozbiljne i višegodišnje, a za očekivati je da će se na svakom neadekvatno i nepotpuno saniranom području te posljedice stalno produbljivati i poprimati nove oblike. Kud okom i očistim, tud bi valjalo i djelom i zborištem. Međutim, kako nam se rijeke vraćaju u uobičajeno stanje i betonizirana im korita, tako ih obično utabanim stazama prati i politika. Politika je to kojoj nikako da do grla dođe voda, pa nam ostaje kao stalna elementarna nepogoda. ■

NOVOSTI

Operacija izbora

Zakon o izbornim jedinicama mijenja se na zahtjev Ustavnog suda, rješenje koje nameće HDZ nije ni logično ni dugotrajno ali najviše odgovara stranci na vlasti. U izradi zakonskog prijedloga nisu konzultirani ni opozicija ni stručnjaci za izborne modele

str. 3-4.

mijenit će Zakon o izbornim jedinicama, ali čemu ga ne zanima

PIŠE Ivica Đikić

Grkveno

Nadbiskup riječki Miroslav Šturm činio po pitanju suda zlostavljanju, o čemu i kakav je dar za Đakovačko ali i sebe.

ZA sve slučajeve upoznat je ne istražio odvjetnik Đikić. Neke od ovih rješenja otkriva: "Čak i sam činio sam došao do rješenja za rješenje koje nameće HDZ nije ni logično ni dugotrajno ali najviše odgovara stranci na vlasti. U izradi zakonskog prijedloga nisu konzultirani ni opozicija ni stručnjaci za izborne modele"



Nesigurne sigurne kuće

Sigurne kuće u Srbiji imaju 190 mesta, 74 posto manje od onoga što je propisano. Od 13 samo pet ima licencu za rad, 42 posto ih nema definisanu proceduru zaštite bezbednosti korisnica, u 71 posto mišljenje nije prioritetno, a 82,6 posto nema protokol za žrtve seksualnog nasilja

FEMICID i sigurnost žena žrtava nasilja ozbiljan su problem u Srbiji. Kad se podvuče crta ispod broja femicida u poslednjih pet godina, bez ove godine, on daje zbir o 127 žena žrtava, a po godinama izgleda ovako: 30, 26, 26, 20, 25. U ovoj godini zasad se stalo na 17. Poslednji slučaj femicida u Novom Sadu jedan je od tipičnih primera. U kozmetičkom salonu mladić je ubio 27-godišnju devojkicu, a zatim i sebe. To je treći femicid u Srbiji od početka maja. Muškarac koji je počinio ubistvo bio je prijavljivao za nasilje, pa mu je bila izrečena i mera zabrane prilaska.

Svesne da takve mere ne sprečavaju nasilnike žene nerado i nečesto čine poslednji korak ka zaštiti, kako sebe, tako i dece – traže spas u sigurnim kućama u kojima u Srbiji ima 190 mesta, što je za 74 posto niže od onoga što je propisao Savet Evrope, pokazala je to analiza stanja u prihvatalištima koje je sproveo Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja Atina. I daleko od toga da je to jedini problem. Navedimo još neke. Od 13 sigurnih kuća njih 11 radi, a samo pet ima

licencu za rad. Prekršena je tajnost lokacija, a 42 posto prihvatališta nema definisanu proceduru kojom se štiti bezbednost korisnica. Kada je reč o planiranju napuštanja prihvatališta, u 71 posto prihvatališta se ne uzima prioritetno u obzir mišljenje žene, već druge okolnosti (procena centra za socijalni rad, socijalna mreža podrške itd.). 82,6 posto prihvatališta nema definisan posebni protokol za žrtve seksualnog nasilja i sigurnosni protokol nakon seksualnog napada.

Apsurdno je da pored svega toga borba protiv nasilja nad ženama nikako da dođe na red za rešavanje u Srbiji, čak i danas, kaže nam programska menadžerka Atine JELENA HRNJAK, aludirajući na česte slučajeve femicida, ali i sveprisutno nasilje koje sve više okupira pažnju građana. Organizacije civilnog društva se preklinjalo da se pozabavi standardima u sigurnim kućama, odnosno da preuzmu na sebe posao koji država, ili sistem, ne rade. U tom smislu, Srbija se razlikuje od zemalja u regionu, ističe Hrnjak.

— Od svih sigurnih kuća samo jednu vodi nevladina organizacija. Centralizacija je glavni problem. Organizacijama civilnog društva

se ne otvara prostor da one budu te koje pružaju usluge. Mi 20 godina vodimo sigurnu kuću za žrtve trgovine ljudima, od toga je poslednjih šest godina to licencirana usluga za stanovanje kod Ministarstva za rad i za to od njih nemamo podršku. Ni finansijsku, kao ni podršku da razgovaramo kako da unapredimo standarde, objašnjava naša sagovornica. Sigurne kuće su pod okriljem državnih, odnosno gradskih institucija, odnosno lokalnih samouprava. Za njih postoje neki standardi da bi se dobile licence, ali kao što smo već naveli, tek ih pet ima licence, a dve su u postupku obnove, precizira Hrnjak te pojašnjava:

— Funkcionalni standardi se odnose na to da li ima dovoljan broj soba, kako su raspoređene, da li su ispunjeni osnovni standardi za život žena. Drugi deo se odnosi na to da li imaju dovoljan broj zaposlenih, stručnih radnika, potrebne saradnike i ostalo, ali dešava se to da neke sigurne kuće nemaju licencu za rad, a nisu ni podnele zahtev da rade, navodi Hrnjak.

Kao jedan od problema navedena analiza je pokazala da se u 82,6 posto prihvatališta sprovodi psihoterapijski i savetodavni rad sa ženama i decom sa iskustvom nasilja, ali da ni u jednom prihvatalištu nema osobe koja je zaposlena na poziciji savetnice ili psihoterapeutkinje, kao i da po postojećim standardima ta pozicija uopšte nije definisana, pa se postavlja pitanje ko i kako sprovodi psihoterapiju u prihvatalištima.

Izvesno vreme je postojala zabrana zapošljavanja u državnim službama, a kako su sigurne kuće pod pokroviteljstvom države stručni radnici nisu se ni mogli zaposliti 'ili se zapošljavaju po ugovoru o delu, a standard je jasan da oni moraju imati ugovor jer ti ljudi moraju snositi odgovornost za to što rade'. — Ne možete da procesuirate nekog ko nije ni zaposlen, napominje Hrnjak.

Jedan od primera pozitivne prakse je da se, po izlasku iz kuća, nastavlja praćenje korisnica, iako to nije definisano standardima. Tu problemi nisu završeni.

— U momentu kad izmeštate tu ženu sa decom ta deca treba da nastave da idu u školu i ta žena u novim okolnostima, ako smo rešili bezbedonosnu pretnju, treba da nađe neki

posao. Ako je duboko istraumatizovana to je jedna od prepreka. Žena kojoj visi život o koncu ne razmišlja, a nije ni sposobna da razmišlja, da se odmah nađe posao. To je proces i to može da traje duži vremenski period. A pitanje je i kolika su to primanja koja mogu da zadovolje potrebe da ona iznajmi stan gde će da živi sa decom. Suština je da ona ne može bez podrške. Društvo i sistem moraju da naprave platformu da toj ženi olakšamo da možemo da govorimo o nekom oporavku jer nije rešenje da sve prepustimo njoj samoj, naglašava naša sagovornica i ukazuje da je osnaživanje dugotrajan proces, pod uslovom da je zadovoljavajući posao sa zadovoljavajućim primanjima lako naći, a što nije slučaj.

Praćenje se stoga odužuje. Hrnjak ističe da prvim stabilnim poslom smatraju onaj koji je žena zadržala duže od godinu dana.

— Sve drugo je vraćanje u krug nasilja i zato prevashodno sistem socijalne zaštite mora da nađe snage da podupre ove žene, ako hoćemo da govorimo o prekidu kruga nasilja, zaključuje naša sagovornica.

Analiza je pokazala još jednu bitnu stvar: čak 95 posto prihvatališta insistira na prijavi nasilja policiji bez obzira na mišljenje žene, a u 34 posto slučajeva se u situacijama da žena ne želi da prijavi nasilje krši politika poverljivosti i nasilje se bez obzira na njenu želju prijavljuje.

— Ne mislim da je na ženi da ona treba da prijavi nasilje, to je krajnja stvar. Na nama je da primetimo to, da prijavimo, da treba kako

Žena prijavi nasilje, a onda policija prikuplja dokaze i dođe do kršenja različitih principa u radu gde se isputuju nasilnik i žrtva u istoj prostoriji. Žrtva nije dobila nikakvu zaštitu i naravno da izgubi to malo poverenja što je imala, opisuje stanje Jelena Hrnjak

umemo i znamo da privolimo institucije. A institucije treba da počnu da primenjuju sopstvene zakone, napominje Hrnjak i stiče i da policija često prijave kvalifikuje kao lažne.

— Žena prijavi nasilje, a onda policija prikuplja dokaze i dođe do kršenja različitih principa u radu gde se isputuju nasilnik i žrtva u istoj prostoriji. Žrtva nije dobila nikakvu zaštitu i naravno da izgubi to malo poverenja što je imala. Policija kaže da je žena lažno prijavila, objašnjava ona te ističe da u većini slučajeva sistem ne reaguje.

— Ako žrtva sve mora sama onda ne razumem zašto taj sistem i postoji? Ako mora da prijavi, da nađe dokaze, da učestvuje, a kad dođe do pitanja prava neko može da ostvari svoja prava, neko ne može, pa to onda nisu prava nego mogućnosti. Kao pravo na abortus, ako nemate novac da platite da li je to pravo ili mogućnost i da li to znači da u ovom društvu niko ne želi da reši taj problem, pita se na kraju Jelena Hrnjak. ■



Jelena Hrnjak – ako žrtva sve mora sama, ne razumem zašto sistem postoji (Foto: atina.org.rs)

INTERNACIONALA

Micotakisova idila

Na grčkim izborima pobijedio je konzervativni ND premijera Micotakisa. Dok vodeći mediji pišu o preporodu grčke ekonomije, plaće su znatno manje negoli 2009. i početka krize

NA grčkim parlamentarnim izborima održanim 21. svibnja premoćnu većinu glasova osvojila je konzervativna Nova demokracija (ND) dosadašnjeg premijera KIRIAKOSA MICOTAKISA. ND je osvojila gotovo 41 posto glasova, dvostruko više od ljevičarske Sirize s 20 posto, dok su socijaldemokrati iz PASOK-a dobili 11 posto. Prvi se put glasalo po sistemu proporcionalne zastupljenosti, prema kojemu je za osvajanje većine u parlamentu potrebno dobiti natpolovičnu većinu glasova, a u slučaju da nijednoj stranci to ne pođe za rukom, slijedi ili formiranje koalicije ili drugi krug izbora. Micotakis se odlučio za ovo drugo, uvjeren da će dobiti dovoljno glasova za samostalno formiranje vlade, pa se potkraj lipnja očekuje drugi krug izbora. Nova pravila propisuju i da stranka koja u drugom krugu osvoji najviše glasova dobiva dodatna mjesta u parlamentu.

Ovo su ujedno bili i prvi parlamentarni izbori nakon što su međunarodne institucije prestale provoditi strogi nadzor nad grčkom ekonomijom, nametnut u sklopu programa pomoći (*bailouta*) tijekom skoro desetogodišnje financijske krize. Mjere takozvane trojke – Međunarodnog monetarnog fonda, Evropske komisije i Evropske središnje banke – počele su se provoditi 2010. nakon što je Grčkoj zbog prezaduženosti prijetio bankrot. Gotovo 90 posto novca koji je trojka pozajmila Grčkoj potrošen je na spas banaka, a nametnuti uvjeti izbrisali su četvrtinu ekonomije, devastiran je javni sektor, stopa nezaposlenosti je iznosila 25 posto, a kod mladih više od 50 posto. Uoči izbora vodeći mediji poput The Economist i kod nas Jutarnjeg lista bombastično su objavili da je ‘bolesnik s juga Balkana’ napokon ‘spašen’, jer se nakon desetljeća ‘stezanja remena’ i hitnih

ekonomskih mjera zemlja navodno oporavila. BDP je u protekle dvije godine narastao za 8,4 odnosno 5,9 posto, dug se smanjio na 171 posto BDP-a, strane investicije porasle su prošle godine za 50 posto, a turizam je gotovo dosegao razinu od prije pandemije. Grčka se sada može nastaviti zaduživati po sličnim uvjetima kakve ima Italija.

Idilu kakvu propagiraju ovi mediji kvare ‘jedino’ posljedice brutalnih mjera štednje. Gotovo 30 posto grčkih građana nalazi se u riziku od siromaštva, što je brojka među najvećima u Evropskoj uniji. Podaci Financial Timesa pokazuju da je minimalna plaća danas manja 30 posto, a prosječna 25 posto niža nego što je bila 2010. godine, a unatoč rastu, BDP je i dalje na 80 posto onoga od prije krize. Osim što će nastaviti s mjerama štednje, premijer Micotakis, bankar obrazovan na američkom Harvardu, u predizbornoj je kampanji obećao dodatno smanjenje poreza i povećanje stranih investicija, kao i veći fokus na nacionalnu sigurnost te jačanje policijskih i vojnih kapaciteta. Micotakisova vlada započela je i produljenje čelične pet metara visoke barijere na granici s Turskom, čija će ukupna duljina biti gotovo 80 kilometara. Zabarikadiranje s ove strane EU granice simbolizira definitivan povratak Grčke u vodeće ekonomsko-političke tokove EU, čemu je nemalo doprinio krah vjerodostojnosti Sirize. Taj je krah započeo 2015. godine, kada je tadašnja vlada šefa Sirize ALEKSISA CIPRASA prihvatila uvjete trojke iako je na referendumu 62 posto građana glasalo protiv mjera štednje i za izlazak iz eurozone. Štoviše, Nova demokracija vodila je u anketama čak i u vrijeme nedavne najgore željezničke nesreće u povijesti Grčke, u kojoj je poginulo 57 osoba. Nakon nesreće dogodili su se masovni protesti i tužba obitelji žrtava podignuta niti tjedan dana prije izbora, protiv samog Micotakisa i niza drugih dužnosnika. ND-u nije naštetio ni prošlogodišnji skandal s prisluškivanjem, kada je premijer priznao da državna obavještajna agencija prisluškuje novinare i opozicijske političare, među kojima i predsjednika PASOK-a NIKOSA ANDROULAKISA.

U parlament su ponovno ušli i komunisti (KKE) s nešto više od sedam posto glasova, te

jedna stranka ekstremne desnice, dok lijeva Mera 25 bivšeg Ciprasovog ministra financija JANISA VARUFAKISA nije prešla izborni prag od tri posto. Uoči izbora Vrhovni sud zabranio je sudjelovanje u izborima Nacionalnoj stranci, nasljednici neonacističke Zlatne zore, nakon što je njezin osnivač ILIAS KASIDIARIS osuđen na 13 godina zatvora zbog ključne uloge u toj zločinačkoj organizaciji.

■ Tena Erceg

Univerzalnost ljubljenja

NOVA istraživanja pokazuju da povijesni dokazi o ljubljenju sežu 4.500 godina u prošlost, odnosno više od tisuću godina ranije negoli se do sada smatralo.

Znanstvenici TROELS PANK ARBØLL i SOPHIE LUND RASMUSSEN nedavno su objavili članak u uglednom časopisu Science. Teme ljem proučavanja zapisa klinastim pismom na glinenim pločicama, tvrde kako su poljupci bili uobičajeni u drevnoj Mezopotamiji, odnosno području današnjeg Iraka i Sirije. Ljubljenje je već tada bilo dio intimnosti bračnih parova i izražavanja seksualne želje nevjeračanih osoba, ali i znak neseksualne naklonosti. Istraživanje je značajno zato što su najstariji prethodno utvrđeni dokazi o ljubljenju bili indijski manuskripti iz Brončanog doba. Još je značajniji fakt da, premda se i do sada smatralo da je ljubljenje bilo rašireno u više ljudskih društava, prevladavajući stav je bio da nije riječ o univerzalnom, nego kulturalno uvjetovanom ponašanju. ‘Tisuće glinenih pločica očuvane su do današnjeg dana te sadržavaju jasne primjere o tome kako se ljubljenje smatralo dijelom romantične intime, baš kao što je bilo dio prijateljstva i odnosa među članovima obitelji. Dakle, ljubljenje ne treba gledati kao običaj koji je nastao u određenom području, nego se čini da je prakticirano u brojnim antičkim kulturama tijekom više tisuća godina’, rekao je britanskom Guardianu Pank Arbøll, inače stručnjak za povijest mezopotamske medicine sa Sveučilišta u Kopenhagenu. Zanimljivo je da dosadašnja istraživanja pokazuju i da je prijateljsko ili roditeljsko ljubljenje sveprisutno bez obzira na povijesni period ili zemljopisnu regiju, a romantično-seksualni poljupci dominiraju u stratificiranim društvima. Ipak, tezu da se radi o evolucijski uvjetovanom ponašanju pokazuje i činjenica kako ljubljenje prakticiraju i primati kao što su čimpanze i bonobo. Riječ je o životinjskim vrstama koje su čovjekovi najbliži srodnici, i koji poljupce koriste i u seksualne i platonske svrhe podjednako, odnosno kako bi regulirali društvene odnose. Neki znanstvenici nagađaju kako su ljubljenje primjenjivali još neandertalci prije više od 100 tisuća godina. Pank Arbøll i Lund Rasmussen, međutim, ukazuju i na to da su poljupcima šireni patogeni kao što je virus herpes simplex (HSV-1) ili bakterija difterije. Pretpostavlja se da bi bolest buššanu zabilježena na glinenim pločicama, mogla biti herpes s obzirom da njeni simptomi uvelike podsjećaju na zarazu tim virusom.

■ Jerko Bakotin



KRATKO I JASNO

Situacija je zlosutnija nego što izgleda

Isticali ste da se režim plaši ovih protesta jer su ovo protesti mladih. Vidno je nezadovoljstvo, strah od budućnosti, ali da li je vidna politička artikulacija tog nezadovoljstva i želje za boljom budućnošću? Ovdje je, na žalost, jedna besmislica stalnim ponavljanjem prihvaćena kao istinita, a to je da je neka akcija građana diskreditovana čim se pokaže da je, kako se to kaže, ‘ispolitizovana’. Dešavalo se čak da se na nekim građanskim protestima političari sprečavaju da prisustvuju kako bi protest ostao čist od politike. Nadam se da se nešto takvo neće i sada desiti. Jer, ako se radi o problemu koji se može rešiti samo u političkim institucijama ili promenom institucija, onda je neophodno da se nezadovoljstvo politički artikulira i da političari, koji su, uostalom, pre svega predstavnici građana u političkim institucijama, budu građanima najbliži saveznici. Za sada, građani i političari koji ih predstavljaju jesu u zajedničkom frontu, mada je prisustvo političara na javnim manifestacijama prilično stidljivo.

Šta u ovakvoj situaciji može značiti Vučićev miting zakazan za 26. maja? Kakvu poruku vlast šalje sve većem broju demonstranata, a kakvu poruku šalje ucenjivanjima uposlenih da dođu na taj miting?

Verujem da ni partijsko članstvo ni partijski aparat zadužen za organizovanje mitinga ne vidi njegov smisao. Teško je razumeti motive za održavanjem ove rizične, pa i skupe, a svakako posve nepotrebne manifestacije. Šta se poručuje, i kome, time što će se stotinama autobusa ljudi iz unutrašnjosti pa i iz susednih država dovesti u Beograd? Zar će ljudi čuti nešto što već nisu slušali na redovnim višesatnim predsednikovim obraćanjima sa malih ekrana? Zar će iko poverovati da se radi o manifestovanju ljubavi prema vodi i njegovim snovima? Članovi stranke čak i bolje nego oni van nje vide o kakvoj farsji se radi, jer neposredno svedoče kako se spiskovi mitingaša prave i kako se građani ucenjuju da mitingu prisustvuju. Mislim da organizovanje i održavanje ovog mitinga treba shvatiti kao neku vrstu partijsko-vojne vežbe, koja je najverovatnije hir

Pobjede konzervativaca
posljedice su i kraha Sirizine
vjerodostojnosti (Foto: Marios
Lolols/Xinhua)



jednog čoveka a ostali to treba da sprovedu u delo. Partijsko članstvo treba da primi k znanju da su oni faktički regrutovani u jednu paravojnu formaciju gde se od njih zahteva poslušnost, a partijski aparat se uvežbava u sprovođenju direktiva i testira se njihova lojalnost.

Koliko su do sada javni istupi predsjednika, premijerke Brnabić i ostalih predstavnika vlasti uticali na rast broja demonstrata? Može li i miting 26. maja dodatno da izvede još ljudi na protest zakazan za naredni dan, odnosno 27. maja?

Dok je zajednica bila ujedinjena tugom, uznemirenošću i strahom od nasilja, vlast je imala priliku da, makar zbog svog rejtinga, ona bude ta koja će bar na simboličkom nivou ujediniti i umiriti građane i inicirati promene koje bi se predstavile kao borba protiv nasilja. Način na koji je vlast umesto toga reagovala na tragične događaje ogorčio je građane, a verujem da je zapanjio i njihove pristalice. Prosto je neshvatljivo da su propustili da iskažu saosećanje polaganjem sveća, paljenjem sveća, upisivanjem u knjigu žalosti. Moguće da se i ovde, kao i kod predstojećeg mitinga, radi o stavu i odluci jednog čoveka, koji onda postaju uniformna naredba i za ostale oko njega. Kasnije reakcije su bile još neverovatnije: organizatori protesta protiv nasilja su nazvani hijenama, i sa naslovnih strana tabloida građanima je rečeno da oni žele da siluju njihovu decu! Niz ovakvih bizarnih reakcija, a tu spada i najavljeni miting, jeste i naljutio ljude, ali i više od toga – uplašio ih je da su ljudi na vlasti izgubili kontakt sa realnošću, i da se nešto mora učiniti dok nije prekasno. Sigurno je da takve reakcije samo povećavaju broj ljudi na protestima.

Koliko vam se čini da se izgubio fokus, a to su djeca? Da li su preduzete dovoljne mjere za sprečavanje nasilja?

U fokusu ovih protesta nisu samo deca, mada je ubistvo dece u školi ono što je najviše potreslo ljude. I taj zločin, kao i drugi masovni zločin koji se dogodio dan kasnije, u fokus je stavio nezaštićenost od nasilja koje je preplavilo naše društvo. Bezbroj je primera koji mora da izazivaju nevericu: ratni zločinac se video linkom pravo iz Haga obraća osnovnoškolcima, višestruki kriminalac postaje zvezda rijalitija od koga deca čekaju u redu traže autogram, osioni mladić danima divlja Lamborghinijem ulicama Beograda, ali, pošto se radi o predsednikovom kumčetu, policija ga ne privodi već na kraju uhapsi Lamborghinijem, mladić koji će kasnije počiniti masovno ubistvo godinama teroriše meštane sela ali ga štiti otac na visokom položaju... Mnogi ljudi videli su da su nemoćni da nešto promene, ali su se nadali da će, ako gledaju svoja posla, poštediti sebe i svoje najmilije nasilja. A sada kada je očigledno da je svačija svakodnevica poplavljena nasiljem veruju da moraju barem pokušati da nešto učine. Nisu samo ti događaji razlog za paniku i za revolt. Još više je razlog za paniku uviđanje da se vlast pravi slepa i gluva i da poriče da uopšte postoji ono u šta vi upirete prstom. Kao u horor filmu, to označava da je situacija mnogo zloslutnija nego što izgleda.

■ Dejan Kožul

Američki ratovi ubili milijune



Tijela djece ubijene u zračnim udarima na Gazni u Afganistanu, siječanj 2018. godine (Foto: Sayed Mominzadah/Xinhua)

U globalnom ratu protiv terorizma pokrenutom nakon 11. rujna 2001. od direktnih i indirektnih posljedica umrlo više od 4,5 milijuna ljudi, pokazuje istraživanje američkog Sveučilišta Brown

NAKON što su Sjedinjene Države započele svoj 'globalni rat protiv terorizma', od direktnih i indirektnih posljedica pokrenutih ratova umrlo je više od 4.5 milijuna ljudi. Zaključila je to američka kulturna antropologinja STEPHANIE SAVELL u svom nedavno objavljenom izvještaju koji se bavi 'indirektnim smrtnim' u ratovima nakon 11. rujna 2001. godine. Savell je sudirektorica projekta 'Cost of War' na Sveučilištu Brown, a u ovom izvještaju, naslovljenom 'Kako smrt nadživljuje rat: Odjeci ratova nakon 11. rujna na ljudsko zdravlje', tvrdi da se u statistikama sustav-

no prešućuju upravo ove indirektno žrtve ratnih operacija. Kada se one pribroje direktnim žrtvama, broj smrtni dramatično raste sa službene procjene od oko 900 tisuća direktno ubijenih u borbama na 4.5 milijuna ukupnih smrtni. Savell je istraživanjem obuhvatila ratove u Afganistanu, Pakistanu, Iraku, Siriji, Jemenu, Libiji i Somaliji. Tvrdi da do indirektnih smrtni dolazi uslijed kolapsa ekonomije, nesigurnosti hrane, uništavanja javnozdravstvene infrastrukture, zagađenja okoliša, raseljavanja, te kontinuirane traume koja uključuje zdravstvene probleme, seksualno nasilje i nasilje u obitelji. Štoviše, navodi ona, za razliku od direktnih smrtni koje prestaju sa završetkom direktnih borbi, ove druge uvijek imaju tendenciju rasta s

protokom vremena, primjerice u Afganistanu, gdje je rat započeo 2001. a službeno je okončan u ljeto 2021. godine. 'U zemljama kakav je Afganistan, koji je dvadeset godina bio pod okupacijom američke vojske, postavlja se pitanje može li se ijedna smrt koja se danas dogodi smatrati nepovezanim s tim ratom', tvrdi autorica. Stručnjaci procjenjuju da je 'razumna konzervativna procjena za bilo koji suvremeni ratni sukob da na svaku direktnu smrt dolaze četiri indirektno'. Što je stanovništvo siromašnije veća je indirektna smrtnost, pri čemu muškarci više pogibaju u direktnim borbama, dok žene i djeca disproporcionalno umiru od indirektnih posljedica ratnih sukoba.

Budući da se radi o sukobima s brojnim zaraćenim stranama u kompleksnim geopolitičkim okolnostima, autorica u svom istraživanju ne pripisuje direktnu odgovornost nijednom od tih aktera. No njezino istraživanje već i u naslovu jasno sugerira da je američki rat protiv terorizma temeljni kontekst u okviru kojega se događa svaki od ovih pojedinačnih sukoba. 'Tako nisu jedine odgovorne za ova razaranja, Sjedinjene Države imaju veliku obavezu ulagati u humanitarnu pomoć i obnovu u post-11/9 ratnim zonama i trebale bi preuzeti puno više odgovornosti nego što to sada čine', navodi se u izvještaju. Savell piše da su izračuni o broju ratnih žrtava generalno kontroverzni, naročito kada u obzir uzimaju indirektno posljedice kakvima se bavi njezin izvještaj. Jedan od zornijih primjera takvih diskrepancija je rat u Iraku, za koji je znanstveni časopis The Lancet procijenio da je od 2003. do 2006. uslijed ratnog nasilja umrlo 600 tisuća ljudi, dok projekt Iraq Body Count navodi 300 tisuća do danas. U Jemenu se pak 'izgladnjivanje primjenjuje kao metoda ratovanja', pa UN navodi da je tamo do 2021. ubijeno 337 tisuća ljudi, od čega 'skoro 60 posto od indirektnih uzroka poput nedostatka hrane, vode i zdravstvene zaštite'. Jedan od indikatora razmjera ratom uzrokovane štete odnosi se na akutnu pothranjenost djece. Kumulativna statistika za navedene sukobe pokazuje da u stanju akutnog nedostatka hrane živi 7.6 milijuna djece, koja su stoga izložena riziku od smrtni, primjerice uslijed oslabljenog imunološkog sustava. U Afganistanu, gdje je ekonomija kolabirala nakon povlačenja američke vojske i dolaska na vlast talibana, više od polovice stanovništva živi u ekstremnom siromaštvu, a deseci tisuća djece mlađe od pet godina umiru od izlječivih bolesti kakve su ospice i kolera.

Kada su u pitanju psihološke posljedice rata, u izvještaju se objašnjava da su 'anksioznost i depresija dva do četiri puta učestalije među ratom pogođenim populacijama nego što je globalni prosjek'. Pritom se to više odnosi na žene 'uslijed rodno uvjetovanog nasilja koje raste u ratnim vremenima'. Autori primjećuju i da je posttraumatski stresni sindrom naročito prisutan na područjima izloženima kontinuiranim napadima bespilotnim letjelicama, kakvo je primjerice pakistanski Vaziristan uz granicu s Afganistanom. Tamo su 'kronična tjeskoba i konstantan strah' izrazito rasprostranjeni među lokalnim stanovništvom zbog dvostrukih napada dronovima, u kojima su mete drugog napada ljudi koji priskaču u pomoć žrtvama prvog, navodi se u izvještaju.

■ Tena Erceg

PERSONA NON CROATA

Foto: Facebook



Tuniski novinar HALIFA GUESMI osuđen je polovinom svibnja na pet godina zatvora zato što je objavio podatke o hapšenjima tijekom antiterorističkih operacija u regiji Kairouan. Policajac koji je Guesmiju dostavio informacije osuđen je na desetogodišnju zatvorsku kaznu. Nevladina organizacija Tuniska liga za ljudska prava i međunarodna I watch koalicija suđenje su nazvale 'maškaradom' i upozorile na represiju koju provodi vlast autoritarnog predsjednika KAISA SAIEDA. Prema medijima, presuda Guesmiju najostrija je izrečena novinarima u Tunisu još od početka Arapskog proljeća 2011.

■ J. B.

Отац је ћале

Брајовићева игра у Зелерову 'Оцу' чиста је демонстрација вулканскога глумства, при чему гравитацијом своје каризме екипу младих насљедника контролирано држи у концентрацији и даје им додатне импулсе

ПРОСТОР бивше државе био је слободни *локус* испружен под небом и расположив подједнако свима, и мушким и женским, и младима и старима, и високо образованима и нешколованима по оној девизи налик псалмској антифони: од Вардара па до Триглава... Истодобно, укупност живљења и искуства што су се овијали уза њу, ту девизу, попут оне Ескулапове змије око Хигијинога калежа на апотекарском амблему, представљало је неку врсту повијести наших дјетињстава. Елиминатори успомене на покојну Југославију (хотимично или понукани рефлексом властите глупости) изговарају њезино име са силним трудом за замашћивањем и упрљавањем прошлости у којој су се многи од тих шпоркаћуна формирали и образовали, ситуирали и стекли материјална добра. (Да, неријетко међу тим трубачима и борозанима можемо наћи дераче и букаче који су 'омастили брк' за трајања Југославије, укњиживши некретнине и остваривши ине друштвене повластице, али су свеједно громогласни у ово доба мимо тобожње лустрације и провјере подријетла имовине и којекакве стечевине.)

Супротно логици, здравом разуму и конкретним катастарским или иним административним прегледавањима, данас је успомена на Југославију метричка вреднота, валер и мјера што се разговорно међу пријатељима и сусједима, ужом родбином и широм својом протеже до демаркацијске линије, дискриминанте око које бисмо се сви ми имали право легитимирати и прибијежити, идентифи-

цирати и конкретно одредити. То је, хм, ионако нека врста покушаја легализације данашњег сада већ стандардизираног лоповлука, очајничко настојање у потрази за оправдавањем хијенски и лешинарски стечених власништава (интелектуалних или материјалних, свеједно), а који, тобоже, хине и глуме некадашњу праксу из бившег режима који је – уза све повремене срамне мане и изолиране нехумане манире – ипак његовао правичан однос према чељадету, према појединцу и ономе за што се исти појединац залагао. Нарочито онда, уколико је тај појединац био умјетник...

Сав овај нехотични увод догодио ми се на релацији између сјећања у глави и та-статуре под прстима, у времену кад тјерам у кут дојмове акумулиране за недавног боравка у београдском позоришту Атеље 212. Онако како се човек осјећа тражећи се по преријама и саванама дјетињства, једнако се тако исто то биће може оћутјети при мисаоном главињању одлазећи из једнога казалишта у друго – ако је створен за тај тип играног драмскога конзумирања – а, наравно, истовјетна је присподобивост остварива и посредством непосредног искуства боравка у кину, као и бивања дома пред телевизором.

Јербо, казалиште нас нука на размишљање о разлици између стварности и фикције. Кулиса је непотрошива девиза на бурзи свих наших културолошких трговања. Костим на позорници можда је наша одјећа претходно одложена у гардеробу прије представе. Сценографија је можда наш стан који тренутачно нисмо препознали. Онај глумац сам можда ја, ја који не прихваћам ријечи што их он изговара

јер су те ријечи, уствари, зрцало у којем се огледа ругоба моје фаце или преслик мојега живота...

Да, ништа не може замијенити казалиште уживо!

Човјек може, евентуално, усуху занијемити.

Казалиште пак не може замијенити ништа! И нитко. Питајте госпођу Умјетну Интелигенцију? Ето, знао сам да ћемо се разумјети...

Представа 'Отац', коју је у ожујку премијерно продуцирао Атеље 212, тиче се свакога од нас. Ако не баш изравно, а онда свакако посредством искуства што га имамо спознајно доживљеног од некога нашега ближњег, прочитаног у новинама или виђеног на телевизији.

Млади француски аутор ФЛОРИЈАН ЗЕЛЕР ингениозно је детектирао, попут врсног психијатра, 'кратке спојеве' и шумове у комуникацији на релацији отац – дјеца, па је онда оно примијећено анализирао и артикулирао у сувисао драмски текст што се, постављен на позорници, у даху гледа непуна два сата без паузе. Мотив оца у књижевности очито је прејак афродизијак за експресивне емоције, нарочито код мушкараца, који су га канонизирали у истоименим драмским комадима, почам од канонског наслова АВГУСТА СТРИНДБЕРГА до ЕЛВИСА БОШЊАКА код нас, односно МИЉЕНКА ЈЕРГОВИЋА који се послужио модусом прозне форме.

Зелеров је отац мало дементан мало трезвен, а највише конфузан удовац чији карактер отвара низ праваца у којима се могу пропиткивати односи међу ближњима. Најупечатљивије је то постићи на ро-

дитељској разини, поглавито онда када је дјеце више (конкретно, двије кћери), гдје ће се увући драмски потенцијално врло вибрантни нерв преференцијалног сврставања оца на страну једног дјетета науштрб другог. Овдје је та дионица сјајно проведена.

Режију представе моделирао је прекаљени мештар ПАОЛО МАЂЕЛИ, који се у Атеље 212 враћа након три деценије. Отишавши из родне Италије био се скрасио баш у Београду, откуда је 1983. стигао и у Сплит на Сплитско лето поставити ВЕРДИЈЕВУ оперу 'Набуко', након чега ће се у град под Марјаном враћати неколико пута, најчешће баш на Лето, гдје ће свака његова амбијентална представа ући у антологијска остварења хНК Сплит. У њега нема празнога хода, већ увијек нових рјешења, неријетко субверзивних и не без изазивања експеса; међутим, ова упризорба својом је свакодневицом била детерминирана изразитом реалношћу што је задани оквир из којег се не бјежи. Драматургињи Жељки ПЛЕШТИНИ УДОВИЧИЋ из Загреба, макар је досад виšekратно бивала ангажираном у Београду, ово је била прва сарадња с Атељеом 212.

Представа која у себи има снажну глумачку носиву греду има велику шансу за успјех, а ос уоколо које је ансамбл био окупљен јест легендарни ВОЈА БРАЈОВИЋ (Отац). Попут Сунца што у својем саставу жонглира планетима око себе, искусни је глумац гравитацијом своје каризме екипу младих насљедника контролирано држао у концентрацији и давао им додатне импулсе и потицаје.

Брајовићева игра била је чиста демонстрација вулканскога глумства, при којој је интонацијом гласа широкога регистра и гестикалацијом још ширега спектра нудио сасвим непрегледну скалу емоционалних стања. У том фамозном растеру сватко је нашао своју нишу у којој је био више но солидан: понајприје ХАНА СЕЛИМОВИЋ те потом ИВАН МИХАИЛОВИЋ и ДРАГАНА ВАГАРИЋ, ИСИДОРА СИМИЈОНОВИЋ и МАРКО ГРАБЕЖ.

У овом казалишту – за његовог трајања још од 1956. године – често су се помицале границе издрживости, толеранције и провокације. Оно што ини театри на овим просторима нису били кадри, био је спреман учинити колегиј колектива баш Атељеа 212. Без уштогљености гледе националне преференције канонских и лектирних дјела, овдје су се могли вршити помаци субверзивне нарави и оне што је канила крчити неке нове стазе драмскога развоја, подајући шансу и модернијим виђењима сценске умјетности млађим генерацијама што стоје у реду за доказивање или потврду.

Нековрсни му је хрватски пандан за-гребачко Градско сатиричко казалиште Керемпук основано 1964. године (бивши Јазавац), гдје се такођер помичу ошити предрасуда и петрифицираних ауторитета, с нагласком на кабаретску иронизацију збиље и сваки облик голе комедиографије. Не желећи никога увриједити, ипак, морам рећи да се некако сам од себе намеће став како су та два казалишта/позоришта – овдје међу нама, на простору гдје је у упораби разумљив нам заједнички језик без преводитеља: ма како га звали и ма што о томе говорио или мислио тко – најслободарскије оазе неспутаног духа, који беспопштедно неумивеним језиком појединца и нефилтрираном мишљу коју може помислити сватко од нас, кируршки прецизно сецира све наше предрасуде чији смо сужњи, све наше збиље које не желимо признати и све наше истине од којих канимо утећи. ■



Воја Брајовић у улози конфузног удовца
(Фото: Атеље 212)

MAKSIMIR
I MIROGOJRastanak sa
Karahasanom

PIŠE Sinan Gudžević

*Smrti se ne bojim,
ne zato što sam hra-
bar ili se nešto ta-
kav pravim ili juna-
čim, nego zato što se
ja tu ne pitam ništa,
već se smrt pita sve.
Pa opet, iako se ona
za sve pita, ja bih
najvolio da se udesi
tako da mene i Dra-
ganu uzme nekako
zajedno. Ne bih ni
volio ni smio da
umrem prije Draga-
ne samo zbog toga
što bih joj time na-
nio veliki bol, koji
ona ničim nije
zaslužila*

U PETAK, 19. maja 2023, petnaest minuta prije podneva otišao je s ovoga svijeta DŽEVAD KARAHASAN. To se desilo u Grazu, na Marschallgasse, u bolnici Milosrdne braće, u sobi broj 205 na prvom spratu. U toj istoj sobi je 1. maja prošle godine s ovoga svijeta otišao još jedan veliki Bosanac, IVICA OSIM. Ta soba je nešto kao prostorija iz koje se ide na onaj svijet: u njoj je pet kreveta, ali kad neki bolesnik dođe u vrijeme za rastanak sa životom, biva prebačen u tu sobu, u njoj je sam, i njegovi ga mogu posjećivati bez ograničenja koja važe za redovne bolničke posjete.

Uz Karahasana je cijelo vrijeme bila njegova životna družica DRAGANA TOMAŠEVIĆ. Dan prije smrti, Dževad ju je zamolio da mu od kuće donese njegova nalivpera, pa da od njih jedno izabere i da ga uz posvetu ostavi za MERIMU HANDANOVIĆ, njegovu doktorandicu, koja je trebalo da brani svoj doktorat krajem maja. Ona je bila osoba koja je trebalo da završi Karahasanov akademski vijek. Očito je profesor Karahasan osjetio da će njegov životni vijek biti kraći od akademskog, pa je tu kratkost htio da preduhitri ostavljajući nalivpero za uspomenu svojoj doktorandici.

U sobu 205 je Karahasan prebačen kad se pokazalo da medicinske mjere ostaju bez učinka. S glavom na podignutom uzglavlju, priključen na infuzijski sistem i sa sondom koja mu je išla kroz jednjak, bio je posve priseban, nešto usporeniji u govoru. Čim sam sjeo kraj njegova kreveta, upitao me je za moje bližnje i daljnje, imenujući svakoga i svaku, kako su i gdje su. O svome stanju kaže da je bolest izazvala upale u želucu, da antibiotici slabo djeluju. Svaku rečenicu počinje sa 'buraz moj'. Imunitetski preparat RAMIZE IDRIZOVIĆ, koji mu Dragana dađe da popije, nakon pet-šest minuta želudac vraća.

Sutradan, prije podne, da malo 'odmijenim' Draganu, dodem sam. Razgovaramo o njegovom tekstu naslovljenom 'Poetika', koji mi je nekoliko dana ranije Dragana poslala. To je njegovo predavanje iz Tübingena prošlog novembra. Kažem mu da me je obradovao taj tekst i njegova razmišljanja o SOFOKLU. On kaže kako mu je Sofoklo trajno pomagao da iz životnoga žita izdvaja zrno, da izdvaja pljevu i praznu slamu. Kaže mi, znaš, mi smo obojica sofoklovci, u drugome smo, kao što je bašča šarena, različiti: ti si predsokratovac, a ja platonovac. Pa me, gospodin kakav je samo bio, zamoli da mu kažem 'onaj teatarski epigram' PALADE iz Aleksandrije:

*Život je smijeh i teatar: nauči se stoga da glumiš
Glumom da podnosiš bol – ili pak podnosi jad!*

On se osmijehne široko, zeleno-plave oči mu se ozare, i kaže: 'Vidi, buraz moj, Sofoklo je živio hiljadu godina prije Palade, ali ničemu od ovoga što je Palada rekao, Sofokle ne bi našao da je višak!' Podsjeti me da sam taj distih prvi put kazao njemu i PREDRAGU

LUCIĆU u Salzburgu pa mi je rekao i kada: novembra 2008, nakon književne tribine Leselampe. I kako smo se tada složili da je riječ *gluma* malo izgubila na ozbiljnosti od Paladinih vremena, i da je nekad bila bliskija s *igrom* nego što je danas. To sam bio potpuno zaboravio, zaboravio sam da sam ikad bio u društvu istovremeno sa Lucićem i Dževadom, a Dževad se i pod onim bocama i cjevčicama sjetio da smo utroje bili barem još jedanput, i da smo tada bili na Baščaršiji, u restoranu Pod lipom, i da smo tu 'postigli jedinstvo u dogovoru' da je književnost cipcijeloga svijeta jedna višestruka parodija, kojoj umijeće prevodenja pomaže da se proširuje i učvršćuje.

Još se podsjetio Palade iz Aleksandrije, pjesnika koji je opisao kako je jedan kovač istopio statu u boga Erosa i od nje načinio tiganj, pa poantirao kako kovačev posao nije bio bez smisla: jer i ono što je skovao zna pržiti kao i ono od čega je skovano!

Bio sam omamljen Dževadovim sjećanjem. Kad sam mu, imajući na umu onaj sistem svezan za njegove ruke i prsa, rekao da ću sad izići malo u Graz, pa ću navratiti kasnije popodne, kazao mi je: 'Buraz moj, de ostani još malo!' Ostao sam još malo i podsjetio ga na naš oktobarski susret u Sarajevu. U trenu ga je ostavila dotadašnja ozarenost. Upitao me glasom koji je bio jedva čujan, čega se sjećam od našeg razgovora. Sjetio sam se kako mi je pričao da priprema predavanje o svojoj poetici koje će održati na Univerzitetu u Tübingenu za mjesec dana. Sjetio sam se i kako mi je pričao o tome da drži nastavu za doktorande. I šta sam ti još rekao, sjećaš li se? Sjećam se: ono o Dragani. E, buraz moj, to mi je i sad najvažnije! Nakon desetak minuta učinilo mi se da je umoran, pa sam ustao. Pružio mi je lijevu ruku i stisnuo moju lijevu. Stisak je bio jači njegov nego moj. Prešao sam na drugu stranu kreveta i stisnuo mu desnu ruku. I taj je stisak bio jači nego moj. Bio je nestvarno jak za bolesnika u onakvom položaju. Moj je utisak da je vjerovao u svoje ozdravljenje. Bio je posve priseban, kad je ušla medicinska sestra, s lakoćom joj je opisao kakvu tegobu ima sa sondom u jednjaku i zamolio da mu pošalje dežurnog doktora. Njemački govor mu je bio kao uvijek besprijekoran i tečan, a njegovo *r*, koje bi u setu međunarodnog fonetskog alfabeta moglo dobiti poseban znak, činilo mi se nekako izdvojenije nego u njegovu bosanskom govoru.

A ONO i sad najvažnije iz susreta u Sarajevu, rekao je dok smo pili sok na terasi hotela Holiday Inn. Ovako: 'Vidi, buraz moj, znam da ću umrijeti i ja i Dragana, i da ćemo poumirati svi koji sad gledamo ovaj svijet. Znaš već kako kaže ona arapska riječ: svi smo mrtvi, samo se po redu kopamo. Smrti se ne bojim, ne zato što sam hrabar ili se nešto takav pravim ili junačim, nego zato što se ja tu ne pitam ništa, već se smrt pita sve. Pa opet, iako se ona za sve pita, ja bih najvolio da se udesi tako da mene i Draganu uzme nekako zajedno. Znam da je i nesuvislo takvo što



Dževad Karahasan na sarajevskom groblju Ravne bare. Foto: Tobias Wenzel

imati za želju, neko bi mogao reći da sam sličan Nasrudin hodži u onim njegovim čaknutim odgovorima na pitanja o bolesti i smrti, znaš već kakvi su ti odgovori. Ništa od toga, nego je ovo: ne bih ni volio ni smio da umrem prije Dragane samo zbog toga što bih joj time nanio veliki bol, koji ona ničim nije zaslužila, a ne znam bi li ga mogla preživjeti.'

Popodne sam opet svratio. Dragana je bila uz njega, držala mu je desnu ruku. Čitala mu je, uz nju su bile knjige, a donijela mu je i tablet sa kojeg se slušaju snimljene knjige. Bio je ozaren. Pitao sam ga ima li bolova, pokazao mi je primaknuvši palac i kažiprst lijeve ruke jedan drugom: malo. Nakon nekoliko minuta, zaspao je. Tu smo, Dragana, njena prijateljica GOGA (doputovala i ona iz Zagreba) izišli iz sobe u hodnik. Naišla je dežurna doktorica i objasnila Dragani da će se u ponedjeljak odlučivati o daljnjem toku Dževadova boravka. U razgovoru s doktoricom čuo sam i jedinstveno Draganino *r*, posebno i drukčije nego što je ono Dževadovo, koje nije ni francusko rolano ni njemačko grleno, nego je karahasanovsko malo arapski rašiveno pa malo zašiveno po persijski. Kad sam jednog avgusta među avgustima u Starom Gradu na Hvaru pitao Dževada gdje se upoznao sa Draganom, on je, svakako imajući na umu svoje i njeno *r*, šeretski odgovorio: 'Kod logopeda!' ■

VITO TAUFER

Ne volim servirati ni odgovore ni pitanja

Edip je zaista bio vladar u čijim su se rukama nalazile krupne odluke vezane za narod kojim je vladao. Nisam siguran da se nešto bitno promijenilo s političarima danas u odnosu na ono što se događalo nekad. Razlika je jedino u tome što oni danas sve više silaze sa svojih postolja, ogoljeni su pred nama i pojavljuju se sve manje vjerodostojni, a sve više jadni i tužni

PRED gostovanje vrlo hvaljene predstave 'Edip' Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda u Zagrebačkom kazalištu mladih, 1. i 2. lipnja, razgovaramo s njenim autorom VITOM TAUFEROM iz Ljubljane, inače jednim od najznačajnijih redatelja na ovim prostorima, još od vremena Jugoslavije.

Sofoklov 'Kralj Edip' pripada opusu starogrčkih tragedija. Vi ste ovaj komad bitno osuvremenili i radnja u njemu događa se danas. Zašto?

Prvo, ja mislim da Edipa ne treba bitno osuvremenjivati. Naša predstava je vjerujem pokazala da ona, takva kakva jest, funkcionira danas na tragu upravo onoga što je SOFOKLO napisao prije dvije i pol tisuće godina. Kada sam čitao 'Kralja Edipa' u novom slovenskom prijevodu KAJETANA GANTARA prije dvadesetak godina bio sam iznenađen kako to djelo zvuči današnje, svježije, oštro, točno i kako u isto vrijeme zadržava tu svestrensku arhetipsku dimenziju. Tako da s glumcima Jugoslavenkog dramskog pozorišta na probama nismo trebali u tom starom tekstu ništa mijenjati, možda tek sitnice, da bi ta priča zvučala kao da se događa danas.

Vaša predstava se ne zove 'Kralj Edip' kao u originalu nego se zove samo 'Edip'. Tko je Edip danas?

Pa ni teoretičari se ne slažu potpuno da li se taj komad zove 'Kralj Edip', 'Vladar Edip' ili samo 'Edip'. Što se tiče naše namjere, da, istina je da smo željeli pokazati da Edip nekada, danas i uvijek, živi u svima nama. U nama čuče sve te greške koje u ovoj priči čini Edip. Svi mi u sebi imamo potencijal da činimo neko zlo.

U jednom razgovoru ste rekli da je vaša predstava politički triler. Kako taj politički triler izgleda sada u odnosu na neka ranija vremena?

Edip je zaista bio vladar u čijim su se rukama nalazile krupne odluke vezane za narod kojim je vladao. Nisam siguran da se nešto bitno promijenilo s političarima danas u odnosu na ono što se događalo nekad. Razlika je jedino u tome što oni danas sve više silaze sa svojih postolja, ogoljeni su pred nama i pojavljuju se sve manje vjerodostojni, a sve više jadni i tužni. Zato što su nam oni danas tako blizu, sada jasnije vidimo sve njihove hireve i greške.

Radnja ove verzije 'Kralja Edipa' ne zbiva se u vladarskom središtu ili u nekom posvećenom starogrčkom hramu nego u gostionici, točnije, u onome što se u Srbiji zove kafana. Zašto?

Moje prvo pitanje oko mjesta radnje u predstavi bilo je gdje mogu naći prostor u kojem se ljudi najčešće sreću i gdje se danas najbolje vidi pulsiranje neke zajednice ili društva. Gdje se kreiraju društvene veze, gdje se stvara politika i gdje se Edip može sresti s građanima? Kada sam nakon 30 godina došao u Beograd raditi ovu predstavu, odveli su me u poznatu kafanu Madera i odmah su mi počeli pokazivati određene ljude u punom restoranu: tamo za onim stolom sjedi onaj političar, tamo je slavni nogometaš, ono tamo ti je poznati književnik a u uglu uvaženi akademik... Dakle, na jednom mjestu možeš osjetiti pulsiranje dobrog dijela jednog društva i ta slika socijalnosti određenog prostora dala mi je, ne baš doslovno, ideju za mjesto radnje u mojoj predstavi. Kafana je mjesto svakodnevnog društvenog rituala, jednako kao što je ritual važan za Edipa i sve ljude oko njega.

Balkanska krčma

Koliko vam je u kreiranju predstave nešto značila ta sintagma 'balkanska krčma' i koliko ona odražava duh današnjeg vremena?

Naravno, balkanska krčma je metafora civilizacije naroda na Balkanu, u kojoj vladaju neke iracionalne strasti i svađe svih protiv svih, ali od riječi do riječi sve se to zbiva i u 'Edipu'. Balkanska krčma je mjesto stalne uznemirenosti, ali s druge strane, ta 'kafana' je i evropska institucija društvenosti. Što se tiče duha vremena u svijetu uopće, živimo naročito u posljednje vrijeme s osjećajem velike promjene, kraja neke epohe koju smo poznavali i ulaska u nešto novo i nepoznato čega se bojimo. Za vrijeme korone neprestano smo slušali rečenicu 'Ništa više neće biti kao prije', da bi se taj strah i neizvjesnost nastavili od kada je počeo ovaj rat

Željeli smo pokazati da Edip nekada, danas i uvijek, živi u svima nama.

U nama čuče sve te greške koje u ovoj priči čini Edip. Svi mi u sebi imamo potencijal da činimo neko zlo

u Ukrajini, ali i s mnogim drugim stvarima, od novih tehnologija, klimatskih promjena i zagađenja i tako redom. U svom tom nemiru kafana je desetljećima bila trajna konstanta tog historijskog, političkog i društvenog kaosa, no paradoks je u tome da i ona danas polako iščezava. Zamijenili su ju kafici od tri kvadratna metra, a to više nije mjesto društvenosti. Danas sve više živimo osuđeni na izolaciju i usamljenost. Sjedimo kod kuće ili u kaficu i razgovaramo sa svojim tabletom koji nam govori ono što hoćemo čuti. Ipak, meni se čini da nijedno vrijeme nije bilo pošteđeno velikih nemira i tragedija, tako da ni ovo današnje nije u tome izuzetak.

Za vašu predstavu 'Edip' u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu ulaznice su rasprodane tjednima unaprijed. U jednom razgovoru ste rekli da želite raditi prave, estetizirane predstave, ali za najširu publiku. Što vam zapravo znači široka publika, u vremenu kada se u teatru često rade predstave za specifični tip gledalaca?

Radi se o tome da danas na mnogim područjima vlada tendencija specijalizacije, elitnosti i izolacije. Tako je i u kazalištu, gdje se sve više rade predstave kao svojevrсни dijalog s istomišljenicima. Tada više nema ni dilema ni konflikta, nego teatar postaje intelektualna religija za odabrane, a ne umjetnost. Mene u teatru ne zanima misao 'pogledaj kakvu provokaciju sam ja izmislio', jer je i to performans za istomišljenike, nego me zanima svijet koji je uvijek u nekoj tenziji i nesporazumu. Uvijek postoji konflikt između čovjeka kulture i čovjeka prirode, historijskog čovjeka i onog univerzalnog i moj zadatak je da te tenzije što plastičnije pokažem. To je osnova kazališnog čina. Takvo kazalište je naročito važno danas kada se

teatar posvuda sve više povlači pred drugim atrakcijama.

Što s pozornice želite reći ljudima?

Ja ne volim ljudima servirati ni odgovore, a niti pitanja o kojima bi oni morali razmišljati, nego mi je važno da su vrata otvorena svima, za najrazličitije ljude i za najraznovrsnije interpretacije. To je kao poezija: kada čitaš neku pjesmu, ona ti ne upire prstom u nešto o čemu moraš misliti, a o njoj ti navire hiljadu misli. Zato mi je važno da na predstavu dođe što šira publika, naročito mladi ljudi, kojima se onda može pokazati da je nešto kao kazalište danas uopće moguće i da ono o čemu taj teatar govori se i njih tiče. U teatru je važan dijalog i stari Grci su odlazili u teatar da bi diskutirali. I možda ga je danas još jedino ostalo u teatru.

Urbani Radovan

Danas već zaboravljeno pitanje: zašto je razgovor važan?

Na pozornici glumci međusobno vode neki dijalog a poslije predstave ti glumci razgovaraju sa publikom, kao i publika među sobom. Na društvenim mrežama se ne razgovara, kao ni s aplikacijama na Internetu, jer razgovarati može jedino čovjek s drugim čovjekom u živom susretu. Velika je predrasuda da je kazalište visoka kultura koju mogu razumjeti samo akademski naobraženi ljudi. To je u isto vrijeme i kompleks naše sredine, koja uvijek želi dokazivati da ne zaostaje za razvijenim svijetom ukoliko napravi jako komplicirani i teško razumljivi teatar. S druge strane zabluda je da teatar može donijeti neki spas ili formulu kako da se nosimo sa današnjim kapitalizmom ili kako da preživimo. To nikada nije bila funkcija kazališta. Ono što teatar treba da radi jest da stvori duhovnu sliku jednog vremena i prostora.

Trenutno ste u Somboru počeli režirati predstavu ‘Radovan Treći’ prema slavlom tekstu Dušana Kovačevića od prije 50 godina. O kojoj duhovnoj slici vremena i prostora razmišljate na tragu Kovačevićevog komada?

Radovan je čovjek koji živi 50 godina kasnije i sada je on potpuno urbaniziran, a ne onaj Radovan koji je bio tipični došljak iz sela u grad. Priča o njemu je na određeni način distopijska slika nekog još novijeg grada, recimo Beograda na vodi u bliskoj budućnosti. Mi vidimo da su temelji te kapitalističke utopije, u koju su mnogi na Balkanu pohrlili, bili narušeni već kada su se ti beogradski neboderi počeli graditi. To više nisu fenomeni generacije koja dolazi u grad nego generacije koja već živi u gradu i prilično je nefunkcionalna. Živi od tko zna čega, zarađuje na brzinu, u stalnom je ratu s drugima i zapravo je pretvorena u neku vrstu potmule urbane gerile. Kao što možemo vidjeti na beogradskim ulicama, ali i u drugim gradovima, ti urbani konglomerati masovnog stanovanja postaju neprirodni i nehumani za život.

Dušan Kovačević je svoj komad ‘Radovan Treći’ u podnaslovu nazvao ‘bolnom komedijom’. Kako biste ga vi nazvali, radeći ovu predstavu?

Predstava će biti smiješna zato što je takav tekst, ali bit će to zapravo tragedija današnjeg urbanog čovjeka. Čovjeka koji živi bez perspektive, u civilizacijskoj, kulturnoj i moralnoj krizi. I taj zavičaj, o kojem Radovan i njegova porodica pričaju onda kada je prije 50 godina tekst napisan, tada je predstavljao njihovo živo sjećanje, a sada je to tek njihova



Teatar postaje intelektualna religija za odabrane, a ne umjetnost. Mene u teatru ne zanima misao ‘pogledaj kakvu provokaciju sam ja izmislio’, jer je i to performans za istomišljenike, nego me zanima svijet koji je uvijek u nekoj tenziji i nesporazumu

fantazija. Danas urbani ljudi sa svojim zavičajem nemaju nikakav kontakt i o njemu pojma nemaju. Tekst Duška Kovačevića od prije pola stoljeća zapravo je jako vizionarski.

Mračni tunel u koji kao da se sila sva tragedija ovog vremena bila su ova dva masovna ubojstva u Srbiji, ali i dva u Americi, u razmaku od samo četiri dana. Kako na taj užas reagira vaš kazališni nerv?

To što se dogodilo je zaista užasno i ja samo mogu reći da pokušavam o takvom svijetu govoriti. O tom svijetu govori i predstava ‘Edip’, ali za naslikati svijet u krizi ne postoji samo jedan put pa tako ni ja nemam rješenje, kroz svoju senzibilnost, strahove, traume i nade, kako takvom svijetu u predstavi pristupiti. U vremenu s toliko puno konflikata različitih grupa, konzervativnih, neoliberalnih, urbanih i tradicionalnih, sa supermodernom tehnologijom koja određuje našu sudbinu, teško je sklopiti koherentnu sliku današnjeg života. Ali s druge strane, kazalište se, za razliku od nauke, upravo bavi tim iracionalnim momentima ljudske prirode, bez obzira da li govori o novcu, odsustvu empatije ili o fašizmu. Ali, kao što sam rekao, ta priča sa čovjekom i

njegovom sudbinom je vječita i nedokučiva, to su stari Grci jako dobro shvatili, od Edipa do danas. Mislim da je nakon svega upravo buđenje empatije kod ljudi mogućnost i razlog zašto se bavim kazalištem.

Odakle pronalazite optimizam u svijetu u kojem je usahnuo optimizam?

Ja ne znam pjevati, glumiti, pisati pa čak ne volim ni puno govoriti. Ali volim kazalište. Radim tekstove genijalnih autora, s ljudima koji su sjajni glumci i uživam u tome. Zajedno stvaramo nešto živo, što nadvisuje tužnu stvarnost u kojoj živimo i vjerujemo da će to što radimo i ljudima biti zanimljivo. Ako ljudi s uzbuđenjem gledaju starogrčku tragediju ‘Edip’ kao politički krimić i onda o tome diskutiraju, ja mislim da je to dobro. U vremenu mnogih ograničenja, izolacije i usamljenosti, kazalište koje radimo je i dalje mjesto katarze, dijaloga i komunikacije. Ja i glumci na pozornici ne možemo promijeniti svijet, ali barem možemo pokušati dati ljudima nešto što će im biti važno i na koncu zabavno. Život je danas siv ili potpuno crn, ali nebo na pozornici još uvijek može biti plavo. Nema razloga da u to ne vjerujem. Što bih mogao više od toga? ■

Uz 32. Dane hrvatskog filma



PIŠE Damir Radić

Dobitnici nagrada 32. DHF-a
(Foto: Željko Hladika/
PIXSELL)

Slavlje straha

Grand Prix ovogodišnjeg DHF-a pripao je dokumen- tarcu ‘Horror Vacui’ Borisa Poljaka

Nakon podosta godina Dani hrvatskog filma u svom su se 32. izdanju vratili tamo odakle su krenuli – pod okrilje Studentskog centra. Glavni natjecateljski program nije nudio naročite atrakcije, a filmovi koje je žiri nagradio uglavnom su i bili najbolji. Glavna nagrada za najbolji film festivala pripala je klasiku eksperimentalnog dokumentarizma BORISU POLJAKU za ‘Horror Vacui’, rad kojim je, po vlastitim riječima, pokušao napraviti odmak od svoje znamenite voajerske trilogije ‘Splitski akvarel’, ‘Autofocus’ i ‘Oni samo dolaze i odlaze’, načelno temeljene na eksperimentalnim dokumentarcima ANTE BABAJE (i TOMISLAVA PINTERA) iz 1960-ih. No odmak je samo tematski – namjesto ‘uhođenja’ tzv. običnih ljudi, Poljakov predmet interesa sada je ‘špijuniranje’ vojnika i vojnih objekata, preciznije američkog nosača aviona (u splitskoj luci) i njegove posade, te francuskih i ruskih postrojbi za vrijeme parade. Filmski postupak, međutim, isti je kao u trilogiji – s povećane distance fiksiranom (skrivenom) kamerom s jakim teleobjektivom snima se izabrana građa. Dobiveni rezultat slikovno je impresivan, kao u ‘Splitskom akvarelu’, međutim nema onih zadivljujućih (antropoloških) trenutaka izvanrednog ponašanja ljudi nesvjesnih da su snimani kao u remek-djelu ‘Autofocus’ (turistički posjetitelji povijesne crkvice kraj Nina) i u briljantnom ‘Oni samo dolaze i odlaze’ (posjetitelji festivala Ultra i reumatski pacijenti na Bačvicama). ‘Horror Vacui’, i pod utjecajem u međuvremenu pokrenutog rata u Ukrajini, kritičari karakteriziraju kao kritiku militarizma, što je lako moguće bila autorova namjera, no oslanjajući se isključivo na sam film, isto tako moglo bi ga se opisati i kao fascinaciju istim tim militarizmom. U svakom slučaju Poljakovo ostvarenje izvedbeno odskaka od konkurencije, ali to ne znači da na djelu nije praksa autorskog automanirizma.

Stanoviti automanirizam prisutan je i u (igranom) filmu ‘Nije zima za komarce’ naj-

veće nade hrvatske kinematografije, JOSIPA LUKIĆA, koji prvi put ima ravnopravnog autorskog suradnika, koredateljicu, koscenaristicu i komontažerku Kлару ŠOVAGOVIĆ. Riječ je o nekoj vrsti varijacije na Lukićev prethodni rad ‘Bijeli Božić’, ali u interijeru (prethodnik se zbivao u parku-šumi Maksimiru). Narativ se dakle sastoji od niza improviziranih razgovornih epizoda povezanih glavnim likom kojeg utjelovljuje sam Lukić, no dok je ‘Bijeli Božić’ većinski djelovao spontano i autentično, ‘Nije zima za komarce’ ostavlja dojam stanovite nategnutosti i, inzistiranjem na dugim kadrovima-sekvencama snimanim statičnom kamerom, prekonceptualizirano (a i taj je postupak već podosta potrošen). Ipak, u kontekstu rijetko kad slabije igrane konkurencije Dana, ostvaraj Lukića i Šovagović lakoćom se izdvojio te mu je žiri dodijelio nagradu za najbolju režiju. Nagradu za najbolji scenarij dobio je pak drugi Splitsanin, Šimun Šitum, koji poput sugrađanina Lukića sam piše, režira i glumi u svojim filmovima. Njegov ‘Sprovod’, kao i prvijenac mu ‘Ritki zrak’, izrazito je dijaloški uradak oslonjen na razgovorne elaboracije i glumačku prirodnost s diskretnim pomakom, a ovaj put Šitumov glumački partner iskusan je i pouzdani STOJAN MATAVULJ, tako da greške nije moglo biti. Iako ‘Ritki zrak’ djeluje svježije, ‘nezavisnije’ od aktualnog uratka.

Naposljetku, možda najbolji film festivala, eksperimentalna ‘Mjesta koja ćemo disati’ DAVORA SANVINCENTIJA, dobio je nagradu za najbolju montažu. Riječ je o poetsko-filozofskom pejzažnom filmu-eseju atmosferskih slika i zanimljiva pristupa zvukovnosti, radu koji uključuje i ekološki angažman, pogled u budućnost i misao o slobodi. Svakako se radi o najsublimnijem ostvarenju ovogodišnjih Dana. ■

Jasna Jasna Žmak: *this is my truth tell me yours*

(KunstTeatar, Zagreb)



PIŠE Ana Fazekaš

Izvedba uključuje moduse
monodrame (Foto: Sanja
Merćep)

Jako jaka istina

Predstava o tinitusu i patrijarhatu koja bi trebala biti dio školske lektire

IDEJA da umjetnost mijenja živote obično se ne odnosi na kronično oštećenje sluha koje zaradi osoba pozvana iz publike na scenu pucati iz rekvizita na mono-izvođača bez sigurnosnim odredbama propisane zaštite. A upravo je taj i takav događaj polazište prve samostalne i dosljedno autobiografske autorske predstave (tada) članice publike, (sada) dramaturginje, spisateljice, aktivistkinje i terapeutkinje u nastajanju, JASNE (JASNE) Žmak, pod naslovom *this is my truth, tell me yours*.

JJ se otkriva kao sjajna izvođačica, samouvjerena i spretna unatoč navodnoj pozorničkoj anksioznosti s kojom otvara predstavu ‘o tinitusu i patrijarhatu’. Izvedba uključuje moduse monodrame, izvedbenog predavanja i stojeće komedije, a čitavim trajanjem Žmak ne krije nego prstima prelazi preko dramaturških šavova; utjelovljuje i izvodi ranjivost, otvara teme dinamika moći na svim razinama kazališnog mehanizma, dotičući se eksplicitnog i implicitnog pristanka, autorstva i vlasništva nad vlastitom pričom, rodni uloga i njihovih proširenja u javnoj i privatnoj sferi, hiper-ne/vidljivosti ženske seksualnosti i auto-seksualnosti.

Antielitistički pristup koji Žmak kultivira u svim aspektima svoga rada značajan je kao poražavajuće rijetka estetska-i-politička odluka otvaranja umjetničke i oko-umjetničke angažirane prakse pogledima onkraj posvećenog stručno-profesionalnog unutarnjeg kruga. Hibridna žanrovska neusidrenost izvedbe u kombinaciji s konceptualnom bazom koja afirmira (kvazi-)neurednu neposrednost omogućuje autorici da svoje teme markira, i pusti u prostor. Svi rukavci ostaju u zraku, postaju otvoreno pitanje s kojim izlazimo iz dvorane, što je vrijedno, ali ne bi bilo naodmet jasnije (jasnije) iscrtavanje veza između svih složenih tema, i pojedinačnih motiva koji teme predstavljaju u predstavi. I dok me kontakt s njezinim radom često podsjeti da osvijestim vlastite načine komunikacije, njihove dosege, implikacije i razine privilegije, na trenutke me muči da se u aspiraciji prema komunikativnosti i direktnim prijenosima ponegdje ne događa i pojednostavljivanje koje nije potrebno, i ne pomaže slučaju. Tim više što Žmak uspijeva privući pažnju kakva

mnogima, koji na sceni funkcioniraju kao u eho-komori, notorno izmiče.

Dok tipkam, probijam se kroz osjećaj nelagode jer razumijem koliko je ranjiva pozicija stvaranja, pogotovo tako intimnog kakvo je Jasnino Jasnino u *njezinoj istini*. Želim u ograničenim slovnim mjestima ponuditi fragment vlastite ranjive istine koju se osjećam pozvana reći, istodobno osjećajući da nema mjesta za istinsku polifoniju u predstavi među neizrečenim, ali ponegdje suviše rezolutno usmjerenim pozicijama. Ranjivost poziva na ranjivost i svi smo na toj predstavi malo gole ako smo zaista prisutne, ali poneka bi ambivalencija zaslužila da bude ambivalentnija, poneko otvoreno pitanje otvorenije. Jer pozicije i prakse dominacije i submisije najčešće nisu jednodimenzionalne, fiksne ni jasno odvojene; kasno autanje ili seksualna dezorijentiranost ne proizlaze izravno iz autohomofobije; ranjivost može biti opresivna i manipulativna koliko i agresija.

Što ne mijenja činjenicu da bi ova predstava, koja ima prostora organski se mijenjati, širiti, produbljivati ili fokusirati, trebala biti dio školske lektire, od predadolescentskih razreda do kraja srednje škole; prva destinacija za one kojima kazalište ne pada na pamet i s kojima velik dio umjetnosti teško ili nikako ne komunicira; dio akademskih silaba da podsjeti aktivne i aspirirajuće umjetnice na osnovne postavke koje je lako zaboraviti ili previdjeti:

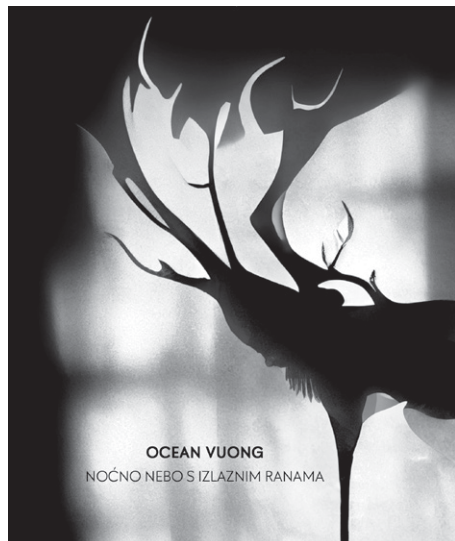
Što sve i zapravo radimo jedne drugima u umjetničkoj situaciji?

this is my truth može trajati dulje, teći sporije, ponegdje zastati i pritom neće izgubiti pozornost svoje publike; može ponešto objasniti a da ne djeluje kao da docira. Jer Jasna Jasna ima supermoći, a njihov je bitan dio podsjetiti sve u vidnom-slušnom polju da supermoći imaju i one, iako ih je možda ponekad teško razaznati od zujanja (i) patrijarhata. ■

PREPORUKE: POEZIJA

Ocean Vuong:
*Noćno nebo
s izlaznim ranama*(s engleskoga prevela Lora Tomaš, Hena
com, Zagreb, 2023.)

NEDAVNO smo na ovim stranicama, pišući o kineskoj poeziji u hrvatskom prijevodu, spominjali pjesme BEI DAOA. Upravo njegovim stihovima u epigrafu započinje jedan od najbolje primljenih pjesničkih prvijenaca napisanih na engleskom jeziku u posljednjih dosta vremena, debi u Ho-Ši-Minu rođenog, naturaliziranog Amerikanca OCEANA VUONGA. Knjiga je, uz niz drugih, nagrađena prestižnom nagradom T. S. Eliot, a nedugo zatim objavljeni roman 'Na zemlji smo nakratko predivni' (što je i naslov jednog dužeg sastavka uvrštenog u ovaj svezak) premetnuo se u internacionalnu uspješnicu. U čemu je – a pritom valja odmah napomenuti da se nipošto ne radi o brzopetnim *self-help* i/ili *newage* društvenomrežnim vinjetama, poput na primjer onih RUP



KAUR – ključ njezine zaista vanredne recepcije? Tematski, riječ je o višestruko (rasno, seksualno, klasno, obrazovno) depriviranoj i manjinskoj priči o odrastanju na margini, probijanju s jedva vidljivog, čak i jezika lišenog ruba povijesti i geografije (istovremeno iz jedne od njenih za Sjedinjene Države najtraumatičnijih točaka) do samorealizacije, prihvaćanja i uspjeha, tj. o jednoj, trenutačno književno i kulturno iznimno potentnoj, traumatskoj verziji ostvarenja 'američkog sna'. Jedina recepcijski donekle usporediva knjiga u lokalnim okvirima, 'Moja mama zna šta se dešava u gradovima' RADMILE PETROVIĆ, počiva na sličnim premisama. Drugo je neuralgično čvorište knjige obiteljska prošlost i sadašnjost; porijeklo iz zločina, odsutan otac, majka kao nezamjenjivo uporište. Vuongove su pjesme akribične, formalno i katkad izravno se referiraju na kanon američke (post)moderne lirike (od citata ROBERTA DUNCANA do olsonovskog tretmana stranice ili creely-berrymanovskog karakterističnog &) te često kulminiraju upečatljivo izvedenim poantama. Tek mjestimice gube se u određenoj, suviše u intimno zaključanoj nedorečenosti. Prijevod LORE TOMAŠ sasvim je adekvatan, ali poezija koja umnogome počiva na zvučnom otisku, svojevrсноj jeci akcenatske stope, barem za ovog čitatelja, nužno podosta gubi u prijevodu. Usput, sjajna je vijest da se domaći izdavači, čini se, sve češće odvažuju na slična, svjetski aktualna pjesnička izdanja.

Anne Carson:
Razstvaranje

(s engleskoga preveo Miroslav Kirin, Ljevak, Zagreb, 2023.)

KANADSKA spisateljica i klasičistica ANNE CARSON za mnoge (a u njih je ubrojiti i nižepotpisanog) predstavlja jedan od najuzbudljivijih pjesničkih glasova današnjice. Usprkos svojem često nimalo jednostavnom izrazu, sveprisutnim (visoko)kulturnim referencama, sklonosti eksperimentu, hibridnim i raznoraznim 'bastardnim' formama, realiziranim najčešće na formatu čitave knjige (nerijetko i kao objekta), Carson je rado čitana i prepoznata autorica – jedna od rijetkih koje jednako dobro pristaju u nišu 'pjesnika za druge pjesnike' i onih 'za širu publiku'. U Zagrebu je dosad knjigom, i to tek pred koju godinu, objavljena samo 'Vježba zvana Albertina', također u KIRINOVU prijevodu, dok su u Srbiji dostupne i 'Lepota muža', 'Kratka slova' i kapitalna 'Autobiografija crvenog'. 'Razstvaranje', sam pojam autorica, kao neologizam, preuzima iz spisa SIMONE WEIL, dobro demonstrira pjesnikinjinu suvereno baratanje različitim strategijama, diskurzivnim obrascima i registrima, te specifičnu sposobnost da vrlo raznorodne tekstove – u rasponu od klasičnog stiha, preko eseja do libretoa ili filmskog predloška – uveže u cjelinu koja se doima organskom. Ipak, upravo je ono školničko 'organsko jedinstvo djela', pa i pripadajućeg subjekta, centralni, i u naslovnom pojmu sadržani objekt karsoničnog 'skalpela organiziranog kaosa'. 'Razstvaranje', čije vrhunce predstavljaju oratorij 'Mnogo oružja' i neke esejističke stranice, meni osobno nije među dražim njezinim knjigama, no s obzirom na svoju strukturu, raspon, tretman citata, vizualnog materijala i, prije svega, metodu, ono predstavlja primjeren uvod u poetiku svestrane autorice.

Katalin Ladik:
*Raspjevane žeravice,
izabrane pjesme
1962. – 1982.*(s mađarskoga prevela Lea Kovács, DAF,
Zagreb, 2022.)

OVOM izboru tek nekoliko redaka, jer opus KATALIN LADIK je, iako su njezine pjesme posredovane prijevodom, odavno neizostavan dio naše kulture i umjetnosti. Štoviše, zajedno s drugom 'moćnom gomilicom' vojvodansko-mađarskih neoavangardista, ona je predmetno polje od početka šezdesetih godina aktivno stvarala, u njega – svojim pjesmama i ostalim tekstovima, performansima, gestualnim, vizualnim, vokalnim i inim radovima i izvedbama – nerijetko unoseći hrabru i prijeko potrebnu napetost, otvarajući nova i provokativna vrata. Izbor pokriva četiri njezine središnje, danas inače teško dostupne pjesničke knjige. Ladik se ne da svesti na tišinu papira, no potonja je ionako proverbijalna; papir šuška, a njezine pjesme govore glasno. Što bi rekao Martek: čitajte Katalin Ladik!

Marko Pogačar

Jedan od umjetničkih direktora Bijenala
industrijske umjetnostiDEAN ZAHTILA Umjetnici na
IAB-u aktivni su sudionici ar-
kadijske transmutacije IstreOvogodišnje izdanje Bijenala industrijske
umjetnosti (IAB_04) nosi naslov 'Krajo-
braz želje', a na njemu umjetnici i umjet-
nice donose 'svoje utopijske vizije'. Što
to znači?

Ovo je izdanje Bijenala specifično po tome što ne prikazuje umjetnike kao kreativne dijagnostičare sociopolitičkih, lokalno-globalnih patologija, nego kao aktivne sudionike arkadijske transmutacije teritorija i stanovništva koje na njemu obitava, ali i njih samih. To je sadašnja nužnost i dužnost umjetnosti u društvu kojim dominira tehnološki progres, paralelno stvarajući novu, tehnološku ovisnost i kojim upravljaju destruktivne političko-korporativne snage ekstremnih eksploatacijskih načela, koje prije te opstanku ne samo ljudske civilizacije, već svih bića i planetu Zemlji u cjelini. Uzmemo li u obzir suradnju s lokalnom industrijom, ovo je najindustrijski od svih Bijenala dosad. Istovremeno, prema kustoskoj koncepciji i odabranim radovima ovo Bijenale nije samo industrijsko nego i poetično, jer se mnogi radovi, konceptualno i formalno, referiraju na sam lokalitet Istre kao 'terrae magice, terrae incognitae'. Dok su na prijašnjim Bijenalima industrijske umjetnosti kuratorski timovi više stavljali u fokus problematiku sociopolitičkih i ekonomskih turbulencija koje su obilježile život samih žitelja Istre, i još uvijek utječu na njegovu osnovnu strukturu, na ovome je Bijenalu upravo istarski teritorij istražen i prepoznat kao mjesto inspiracije za utopijsko čitanje Istre kao kraja obraza koji, samim svojim karakteristikama, predstavlja u tom smislu idealan materijal, čime nas uvjetuje da ga obrađujemo alatima naših želja.

Na IAB-u 04 sudjeluje 29 umjetnika/ca iz zemlje i svijeta, a kustoski tim čine Paolo Bianchi i Christoph Doswald. Njihov koncept između ostalog određuje i zahtjev da se umjetnički promišlja održivi svijet...
Opsjednutost neograničenim ekonomskim rastom i materijalističkim napretkom ima



Foto: Duško Marušić/PIXSELL

za posljedicu kulturu koja, prilagođavajući se takvim uvjetima, negira vlastite humanističke temelje. Još od vremena industrijske revolucije suvremena se umjetnost obračunava s najvulgarnijom kapitalističkom ekonomijom, koja ljude tretira kao potrošnu robu. Stoga ovo izdanje Bijenala predstavlja najrecentnije suvremene umjetničke radove koji svojim estetskim kodovima zahvaćaju svu složenost života Istre, kako u lokalno-regionalnom tako i u globalnom kontekstu. Na primjer, skulpture od prašine SONIE LEIMER temelje se na česticama prašine prikupljenima u Puli. Analizirane pod mikroskopom te se čestice sastoje od industrijske prašine koje odražavaju industrijsku povijest grada Pule, kao i od kozmičke prašine, koja je nastala tijekom dugog putovanja kroz svemir i ulaska u Zemljinu atmosferu. Fotografije čestica prašine pod mikroskopom poslužile su kao predložak za Leimerine brončane i aluminijske odljeve predstavljene u gotovo dvije tisuće godina starom Augustovom hramu, povezujući industrijsku povijest i beskrajna prostranstva svemira.

Ana Grbac

KVADRAT



Otišao je, u 77. godini, BORIS BUČAN, slikar i grafički dizajner, jedan od naših najvažnijih suvremenih likovnih umjetnika. Njegov je opus, započet krajem sedamdesetih, odavno prepoznat na svjetskoj sceni, a među brojnim radovima najslavniji ostaje plakat za izvedbu baleta 'Žar ptica' Igora Stravinskog 1983. u splitskom HNK.

B. P.

Foto: Davor Višnjić/
PIXSELL

Kolektiv bez adrese

Iseljavanje Galerije Nova možda se moglo izbjeći da je u prošloj gradskoj upravi bilo volje da se zaštititi javni interes. Srećom, izgleda da takva volja postoji u slučaju nove vlasti, pa bi WHW mogao u razumnom roku dobiti na raspolaganje prostor primjereniji svojim potrebama

U TRAGANJU za mikrokozmosom privatizacijske grabeži i gubitka zajedničke kulturne infrastrukture teško da bismo – makar u Zagrebu – našli bremenitiji primjer od bloka smještenog između Tesline 7 i Gajeve 8. Praktički svaki pedalj tog nevelikog, ali nevjerojatno važnog prostora u zadnjih tridesetak godina značajan je ako želimo shvatiti procese koji su zadesili ovo društvo; svaki njegov segment ili nosi tragove ili je aktivno poprište borbe između privatnog i javnog interesa, u kojoj uglavnom pobjeđuje prvi, drugi je pretežno u defanzivi, a ponekad su, kao u slučaju BP Cluba, na gubitku svi.

Nažalost, proces postepenog rastakanja resursa koji održavaju kulturnu relevantnost Zagreba na životu ovih je dana doveo do još jednog poraza. Galerija Nova, koju zadnja dva desetljeća vodi WHW, naš međunarodno najznačajniji kustoski kolektiv, mora napustiti prostor u Teslinoj, u kojem je, usprkos svim nedaćama, djelovala od 1992. godine. Vijest je to koja nije neočekivana – praktički čitav vijek Galerije na toj lokaciji bio je obilježen nesigurnošću i rizikom od gašenja. Podsjetimo, još su se sredinom 2013. pojavile vijesti da WHW-u prijete raskid ugovora o poslovnoj suradnji s AGM-om, Holdingovom podružnicom pod kojom je prostor Galerije bio od devedesetih. Srećom, taj je rasplet – u tom trenu dodatno opasan zbog nezainteresiranosti tadašnjih gradskih vlasti za WHW-ovu sudbinu – izbjegnuto, a Galerija Nova je pod svojim nezamjenjivim voditeljicama istrajala još jedno desetljeće.

Ono što se tada spriječilo unutarnjim dogovorima unutar gradskih struktura sada su ipak dovršili procesi denacionalizacije, provedeni u navodnom skladu sa Zakonom o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine. Na-

ime, prije desetak dana WHW je informiran da je prostor Galerije Nova pravomoćno vraćen nekadašnjim vlasnicima. Novo je to poglavlje u dugogodišnjoj pripovijesti o postepenoj demontaži bloka na uglu Tesline i Gajeve. Uslijed njegovih brojnih transformacija, danas je možda manje poznato da taj prostor nije naprosto nakupina izloga i ugostiteljskih objekata među kojima su se pukim slučajem krajem osamdesetih godina smjestili Zagrebačko kazalište mladih, Centar za kulturnu djelatnost, Radio 101 (tada Omladinski radio), OTV i BP Club. Kao dio intenzivne izgradnje koja je pratila Univerzijadu, čitav je blok 1987. temeljito transformiran prema projektu arhitekta BRANKA SILAĐINA u novi Omladinski kulturni centar. Između ostalog, tada je adaptiran prostor u koji se smjestio ZKM, oblikovan je atrij koji povezuje Teslinu i Gajevu, a uređene su i dograđene zgrade na obodu bloka, kojima je potkrovlje potpuno adaptirano i stavljeno u funkciju. 'Uza sve početne nedostatke', pisao je tada povjesničar umjetnosti IVO MAROVIĆ, novi OKC 'čvrsto je sjeo u povijesni donjogradski prostor, označivši proces sve šireg i demokratskijeg korištenja unutrašnjosti donjogradskih blokova, koje je stvorio urbanizam devetnaestog stoljeća.'

U skladu s tranzicijskim prepuštanjem gradskog tkiva privatnom interesu, taj je proces nasilno obustavljen svega nekoliko godina kasnije. Institucionalnu demontažu OKC-a, iza kojeg ostaju AGM kao nasljednik Centra za kulturnu djelatnost i ZKM, prati agresivna komercijalizacija prostora, prije svega kroz ugostiteljsku okupaciju dijelova atrija i dijela prostorija Kazališta. Ipak, početkom devedesetih događa se i jedna pozitivna promjena koja će obilježiti daljnji život bloka između Tesline i Gajeve: nakon trogodišnje izlagačke pauze, Galerija Nova 1992. pronalazi stanište pod AGM-om, smje-

stivši se u dvorišnom prizemlju preko puta glavnog ulaza u ZKM.

Premda će i tijekom devedesetih biti važan izlagački prostorom, današnji značaj Galerija ponajprije duguje razdoblju otkako su je početkom novog tisućljeća preuzele članice kolektiva WHW, IVET ČURLIN, ANA DEVIĆ, NATAŠA ILIĆ i SABINA SABOLOVIĆ, kojima treba pribrojiti i DEJANA KRŠIĆA kao 'pridruženog člana'. Nije pretjerano reći da je izložbeni, diskurzivni i edukacijski program koji se pod njihovim vodstvom provodi zadnjih dvadeset godina formativan za čitavu nezavisnu i suvremenoumjetničku scenu u Zagrebu i Hrvatskoj. Kustosica NATAŠA BODROŽIĆ na sljedeći će način pojasniti WHW-ov značaj.

— U okolnostima diskontinuiteta s nasljeđem socijalizma, opustošenog institucionalnog pejzaža, opterećenog izgradnjom 'nacionalne kulturne paradigme' devedesetih, što je sa sobom povlačilo provincijalizaciju i više nego skromnu internacionalnu razmjenu, posebno onu s nezapadnim svijetom, WHW se postavio kao jedan od značajnijih subjekata koji predstavlja suprotnost svemu navedenom. Njihov rad pratim negdje od vremena kada su preuzele Galeriju Nova u Teslinoj, u kojoj su nizom snažnih 'kustosko-aktivističkih' gesti dovodile u pitanje modele i prakse 'dominantne politike kulture'. Mnoge će kolege/ice reći da su se upravo tamo počele politizirati – zauzimati pozicije, kritički sagledavati vlastito djelovanje u kulturnom polju, neodvojivom od društveno-političkih procesa koji ga oblikuju. Kolektivi(teti), kolektivna kreacija, samoedukacija – ključni pojmovi i prakse naše generacije – uvelike su artikulirani programskim postavkama WHW-a – navodi nam Bodrožić.

Nažalost, njihovo upravljanje Galerijom u velikoj se mjeri odvija u sjeni procesa koji ugrožavaju čitav blok, pri čemu je privatnom

interesu na ruku išla BANDIĆEVA vlast. Kao što je, izvještavajući 2017. godine o slučaju Radija 101, pojasnio Nacional, povrat nekretnina u bloku Teslina-Gajeve zatražili su nasljednici dioničara njihovog nekadašnjeg vlasnika, tvrtke Jadransko levantsko parobrodarsko društvo. Gradski ured za imovinsko-pravne poslove i imovinu Grada donio je tada rješenje u njihovu korist. Problem je, ističe se u Nacionalovoj analizi, što je time zaobiđena nekolicina odredbi Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, koje su omogućavale da se, umjesto naturalnog povrata nekretnine, bivšim vlasnicima možda isplati novčana naknada, čime bi se očuvali sadržaji od javnog značaja. Između ostalog, Nacional navodi da je nadležni gradski ured ignorirao činjenicu, koju je potvrdio i sam arhitekt Siladin, da je pri izgradnji Omladinskog kulturnog centra izvršena potpuna rekonstrukcija zgrada u njegovom sklopu, što predstavlja potencijalni temelj za izbjegavanje naturalnog povrata.

Galerija Nova dio je iste zgrade na čestici 3213/1 o kojoj je riječ u Nacionalovom tekstu i njezina je sudbina također vezana za proces povrata imovine prijašnjim vlasnicima, koji je početkom ove godine zapečaćen na WHW-ovu (i ne samo njihovu) štetu. Gorak okus ostavlja činjenica da ju se možda moglo izbjeći da je u prošloj gradskoj upravi, odnosno Uredu za imovinsko-pravne poslove, bilo volje da se zaštititi javni interes i učini sve kako bi važni prostori ostali u gradskom vlasništvu. Srećom, izgleda da takva volja itekako postoji u slučaju nove vlasti i Gradskog ureda za kulturu, koji se, sudeći prema WHW-ovom priopćenju povodom napuštanja Tesline 7, angažirao na pronalasku novog rješenja za Galeriju Nova, ali i na privremenom udomljavanju tekućih projekata njenih voditeljica.

Premda napuštanje njihovog dosadašnjeg doma predstavlja značajan gubitak, moguća pozitivna posljedica ove situacije je da WHW u razumnom roku dobije na raspolaganje prostor bitno funkcionalniji i primjereniji svojim potrebama. Uza svu njenu važnost, naime, galerija u Teslinoj bila je limitiranih mogućnosti i na neki način je odražavala, usprkos svojoj prestižnoj lokaciji, marginaliziranost WHW-a u okviru prijašnje gradske politike. Što se pak ostatka bloka između Tesline i Gajeve tiče, ovime nipošto ne završava priča o vlasništvu nad ekskluzivnim nekretninama koje se u njemu nalaze. Srećom, davanje prednosti javnom nad privatnim interesom, osobito kada je riječ o gradskom prostoru, konzistentna je značajka politike aktualne vlasti u Zagrebu. U tom smislu, izvjesno je da možemo očekivati bolju zaštitu gradskih resursa, osobito kulturne infrastrukture koje ionako kronično manjka. ■



S otvaranja zadnje izložbe u Galeriji Nova (Foto: Željko Hladika/PIXSELL)

TV RAŠETANJE

Ministarstvo
snova

PIŠE Boris Rašeta

Vidim nas među najrazvijenijim zemljama članicama EU-a, a samim tim i među najrazvijenijim zemljama svijeta, rekao je ministar regionalnog razvoja i fondova u Saboru za vrijeme rasprave o godišnjem izvješću o provedbi Nacionalne razvojne strategije Hrvatske do 2030. Takve se kolosalne gluposti, naravno, pamte

Ubojstvo Johna F. Kennedyja, DokuTV, 17. svibnja, 9:00

Vašoj pažnji svesrdno preporučujemo kanal DokuTV – tko god ga može gledati, neka gleda! Program je izvrstan i raznovrstan, čemu kao preporuka može poslužiti slogan ‘odabrao Đelo HADŽISELIMOVIĆ’, prethodnica brenda ‘odabrala MIRA VOČINKIĆ’. Elem, na DokuTV-u ima za svakog ponešto. Tko voli kinematografiju naći će serije o prvim filmovima velikih režisera ili dokumentarac o majstoru *suspensea*, ALFREDU HITCHCOCKU; tko pak želi povijesnu napeticu može pogledati seriju o ubojstvu J. F. KENNEDYJA 1963. u Dallasu, zločinu koji ne bi razriješio ni Sherlock Holmes (ali trag, dragi moj Watsone, vodi prema uobičajenim sumnjivcima u Pentagonu). Ljubiteljima arta možemo preporučiti seriju o ukradenim slikarskim remek-djelima koja nikad nisu pronađena, ali prije svega odličan dokumentarac ‘Cijena svega’, u kojemu je bolje no igdje prikazana perverzna veza suvremene umjetnosti i kapitalizma. Film prati bogate kolekcionare, milijardere, trgovce umjetninama i umjetnike u Sjedinjenim Državama u naše doba kad se, kako reče jedan kolekcionar, ‘zna cijena svega, a vrijednost ničega’. U ‘Cijeni svega’ vidimo desetke umjetničkih djela koja kolekcionari i prodavatelji procjenjuju na stotine, milijune, desetke milijuna dolara, premda se iz aviona vidi da je, recimo, mnoštvo hrvatskih ili srpskih slikara neusporedivo bolje od tih ‘genija’. KRSTO HEGEDUŠIĆ, MILJENKO STANČIĆ, LEO JUNEK, EDO MURTIĆ, zadržimo se samo na ovdašnjim klasicima, vrijede više od sveg tog bofla sa sajma taštine, koji je ipak skup, jer je umjetnina zamijenila dionice, obveznice ili mjenice. Slike i skulpture postale su vrijednosni papir s kojim se trguje, koji dobiva na vrijednosti ili gubi, volatilan je, ali dobro dođe za tzv. diversifikaciju portfelja. Nikad sva jaja ne treba staviti u istu košaru; malo se stavi na štednju, malo na dionice, malo u umjetnine, malo u nekretnine – i eto sigurne penzije. Najbolji dio dolazi pred kraj filma, zlatnom, dadaistički zamišljenom wc školjkom MAURIZIJA CATTELANA, koja vrijedi više od milijun dolara, a pokazuje autorov stav o stvarnoj vrijednosti svih tih ‘remek-djela’. Ukratko, ako imate operatera koji nudi i DokuTV, ne časite časa, pogledajte raspored, odaberite ono što vas privlači, pa onda dugo, smireno uživajte.

Srdačno vaši:
Zvonimir Kulundžić, HRT, 18. svibnja, 13:00

U zadnje vrijeme nekoliko smo puta, preplavljeni nostalgijom, opisivali ovu šarmantnu repriznu emisiju bez namjere da to činimo iznova, ali razgovor IVANA HETRICH

sa ZVONIMIROM KULUNŽDIĆEM ipak nas je natjerao na suprotno. Taj je pisac, autor jednog od najopsežnijih opusa u hrvatskoj književnosti, naime, bio vrlo zanimljiv sugovornik. Čovjek krajnje atipične biografije, individualac i shodno tome mariginalac, nikada nije bio član ni jedne partije. Rođeni Osječanin rat je proveo u Beogradu, ne objavivši tada ni jednu jedinu riječ. Nakon rata se posvetio, između ostalog, istraživanju djela STJEPANA RADIĆA, pa je na pisačem stroju osobno prepisao 23 tisuće stranica njegovih zapisa! Otkrio je da je ubijeni šef HSS-a objavio i nekoliko dječjih knjiga s čarobnim ilustracijama OTONA IVEKOVIĆA. To bi trebalo ponovo tiskati. Manje je poznato da je Zvonimirova sestra, NADA KULUNDŽIĆ, udana Štark, kao poznata komunistkinja ubijena u logoru Stara Gradiška 1945. Po njoj je nazvana tvornica čokoladnih i slastičarskih proizvoda u Zemunu, na čijim smo proizvodima Soko (Nada) Štark, blago nama, odrasli. Za nacionaliste odveć individualac, za komuniste previše Hrvat, Kulundžić se nije uklopio ni u jedan tabor i tako osamljen, kao nakladnik samizdata, dočekaao kraj života, a ovo je lijepa prilika da se sjetimo tog zaboravljenog pregaoca i uzaludnog truda prepisivanja cijeloga jednog opusa.

Poplava, Klasik TV, 19. svibnja, 6:30

I klasika može biti aktualna! Uredništvo našeg omiljenog kanala na program je stavilo dokumentarac iz 1964. godine o poplavi u Zagrebu. Kad danas gledamo zastrašujuće slike iz Italije ili prizore izlivanja Kupe, Une, Korane i drugih hrvatskih i bosanskih rijeka, moramo biti užasnuti, ali poplava u Zagrebu 1964. bila je, jasno se vidi iz brojnih snimki iz zraka, gora od svega što smo ovih dana vidjeli. U Zagrebu je Sava poplavila domove 180 tisuća ljudi, došla je do Savske ceste, pregazila Novi Zagreb. Poginulo je i dvadesetak ljudi koji se nisu uspjeli spasiti pred nabujalom rijekom. Film ‘Poplava’ daje, ipak, i ponešto nade. Nasipi koji su izgrađeni nakon zagrebačke kalvarije onemogućili su reprizu poplave sličnih razmjera. To se dakle, uz dobro planiranje, može. Neki će krajevi, ipak, proći gore, klimatske promjene donose sve razornije posljedice, a neke prostore neće biti moguće zaštititi. Praznina će se širiti i dalje.

Prijenos sjednice Hrvatskog sabora, HRT, 19. svibnja, 12:27

Dosta je više anonimnosti, kazao je Šime ERLIĆ (do ovoga teksta mogli bismo uz to ime staviti pridjev ‘stanoviti’ i ne bismo pogriješili) i lupio šakom o stol. To jest, lupio. Do 2030. godine vidim nas uz bok najrazvijenijih, samoj svjetskoj eliti’, rekao



Šime Erlić, ministar i optimist (Foto: Slaven Branišlav Babić/PIXSELL)

je Erlić. ‘Vidim nas među najrazvijenijim zemljama članicama EU-a, a samim tim i među najrazvijenijim zemljama svijeta’, rekao je ministar regionalnog razvoja i fondova (da, to je ministar! Zove se Erlić, Šime Erlić) u Hrvatskom saboru za vrijeme rasprave o godišnjem izvješću o provedbi Nacionalne razvojne strategije RH do 2030. Takve se kolosalne gluposti, naravno, pamte. Možemo ih navesti cijeli niz. Izricali su ih naši wannabe državnici. ‘Bit će Hrvatska među najrazvijenijim i najprosperitetnijim zemljama EU-a’, rekla je KOLINDA 2015. ‘Hrvati iz dijasporu uložiti će u domovinu 150 do 200 milijardi dolara’, kazao je Šime Đodan početkom višestranačja. ‘U samo tri desetljeća ušli smo u klub od 15 zemalja’, rekao je premijer PLENKOVIĆ krajem višestranačja. Svim tim optimistima čovjek može poručiti samo jedno: pogledajte semafor. Ili, kako kaže pjesma iz nekog *realityja* – ‘kol’ko nas ima, jebote kol’ko nas ima’. Ako nam je tako dobro, zašto, dovraga, svi bježe?

5.com s Danielom: Renato Matessi i Igor Kovač, HRT, 19. svibnja, 20:44

Evergreen voditeljica ugostila je zimzelenog gosta – RENATA METESSIJA, pjevača Zvijezda koji je s bendom nakon 40 godina ponovo snimio prvi album te grupe (‘Imitacija života’), što je samo po sebi podatak vrijedan pažnje. Nakon ‘Imitacije’ (na kojoj je najpoznatija pjesma bila ‘Koji film sad vrtiš u glavi’) Zvijezde su objavile još petnaestak albuma. Zvijezde će kasnije snimiti i legendarne pjesme ‘Nikol’ i ‘Ne pitaj za mene’, dovoljno za vječnost. Blažene, blažene osamdesete! Prvak drame zagrebačkog HNK IGOR KOVAČ, sjajan mladi glumac, opisao je svoje odrastanje u Njemačkoj, učenje hrvatskog jezika i bijeg od mantije. Eto, kler je izgubio jednog mladog, zgodnog pastira, ali je glumište dobilo glumca koji obećava, pa puna šaka brade. ■

**OD DISTOPIJE
DO UTOPIJE
— SVE JE
JOŠ UVIJEK
MOGUĆE**

16. Subversive Festival

14. – 29. 5. 2023.

Subversive Film Festival
Subversive Forum
Škola suvremene humanistike /
Antikapitalistički seminar
Kinematografije otpora: Nika Autor

Kino Tuškanac
Dokukino KIC, Kulturno informativni centar
Galerija Forum
MSU Zagreb
Galerija SKD "Prosvjeta"

Izložba
**DANIJELA
ŽEŽELJA**
Umjetnik u
gladovanju